

Mamuşa

Evlad-i fatihan diyarı

TOPLUM BİLİM KÜLTÜR SANAT DERGİSİ

Yıl 3 - Sayı 10 - Kış 2023- Mamuşa - Kosova

Mamuşa Dergisi 10. sayısında

2024 - Yeni Yılınız Kutlu Olsun...

Editör`den

DAHA NİCE SAYILARA...

Gerçi 25. yılımız veya 25. sayımıza hala ulaşamadık ama biz 10. sayımıza da bir jübile sayısı olarak bakıyoruz. Bu kimileri için ufak bir adım olarak görülebilecekse de her bakımdan daha donanımlı merkezlerle karşılaştırıldığında küçük ve de bir mahrumiyet bölgesi olarak nitelendirilebilecek Mamuşa gibi küçük bir ortamda varlığımız, bilimsel kültürel-sanatsal, yazınsal kalanlardaki edinim ve kazanımlarımızı tanıtabilme konusundaki yolculuğumuzda Türk dünyasına doğru uzanırken Balkanlar ile Türk dünyası arasında bir köprü rolü oynamak büyük bir adımın yanı sıra önemli bir misyonu da oluştursa gerektir.

Bu sevindirici ve güzel gelişme iki buçuk yıl önce başladığımız ve bizi 10. sayımıza kavuşturan çalışmalarımıza daha büyük bir azim ve görev aşkıyla devam etmemiz gerektiğini ortaya koymaktadır. Bir jübile sayısı olarak değerlendirebileceğimiz elimizdeki 10. sayımızı zaten bu inanç ve görev aşkı içerisinde hazırlamaya özen gösterdiğimizi de önemle belirtmek isteriz.

Dergimizin sadece yurdumuzda değil, Türk dünyası genelinde de giderek daha büyük bir ilgi görmeye başlaması bizleri yürekten sevindirmektedir. Bu gerçek, dergimizle çalışmalarımızı takip eden ve önemseyen Türk dünyası ile Kosovalı çok değerli şair, araştırmacı, edebiyatçı kalem erlerinin geçen sayılarımıza olduğu gibi bu sayımız için özel olarak gönderdikleri deneme, araştırma, inceleme, şiir, öykü türündeki çalışmalarlarıyla da kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Bu gerçeğin bizleri sadece sevindirmekle kalmayıp aynı zamanda bundan sonraki çalışmalarımıza daha büyük bir azim, kararlılık ve hevesle devam etmemiz konusunda bizler için itici ve körükleyici bir gücü oluşturduğunu da önemle belirtmek isterim. Hep birlikte daha büyük başarılarla imza atarken çalışmalarımıza ivme kazandıracak jübile özelliğine sahip daha nice sayılarda birbirinden güzel sanatsal yaratılarımızla tekrar buluşmak üzere sağlıklılıkla kalın...

Reşit Hanadan

Yayın Yönetmeni:

*Reşit Hanadan

Yayın Danışmanı:

*Prof. Dr. İrfan Morina

***Yazı Kurulu:**

*Prof. Dr. İrfan Morina

*Refki Taç

*Türker Mazrek

*Erol Morina

*Buyar Mazrek

*Reşit Hanadan

*Nazmi Morina

Türkiye Temsilcisi (Bursa):

Cemali Tunalıgil

Yazışma adresi: Mamuşa Dergisi
Mamuşa Belediyesi, 20540
Mamuşa-Kosova

E- mail adresi:
mamusadergisi@gmail.com

Gönderilen yazılar yayınlasın veya yayınlanmasın iade edilmez. Yazılarda sergilenen görüşlerin sorumluluğu yazarlarına aittir

Mizanpaj ve Kapak Tasarım:
Esra Bütüç Osi

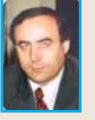
Logo: Nuri Morina

Mamuşa Dergisi, Mamuşa Belediyesi Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Müdürlüğü tarafından hazırlanıp yayınlanır.

YAZILARIYLA BU SAYIDA:

Çağdaş Türkiye Cumhuriyeti ve Atatürk'ün Ölümsüzlüğü

Cemali TUNALIGIL

4. sayfada

Atatürk Prizren'e Ne Zaman Gelmişti?

7. sayfada

Aziz Serbest

Osmanlı Sultanı Tarafından Taktir Edilen Bir Şair

Dr. Altay SUROY

14. sayfada

Yahya Kemal'in Kaybolan Şehir Şiirinde Duygusal Anlar

Prof. Dr. İrfan MORİNA

17. sayfada

Balkanlarda Türkçe Yazmak

Zeynel Beksaç

21. sayfada

Kapıkule'den Pazarkule'ye Fetih Düşleri

23. sayfada

Doç. Dr. Ertuğrul Karakuş

Unutulan Kelimelerin Sözlüğü Mamuşa

Refki Taç

25. sayfada

Mamuşa'da Eğitim ve Eğitimin Ürettiği Ürünler

28. sayfada

Bahtiyar Sipahioğlu

Köylünün Teknoloji ile İmtihani: Traktör Belası

Prof. Dr. Salih OKUMUŞ

32. sayfada

T.C. Savunma Bakanı Yaşar Güler Mamuşa'da

Ekim ayı ortalarında Kosova'ya gerçekleştirdiği resmi ziyaret çerçevesinde T.C. Priştine Büyükelçisi Sabrı Tunç Angılı ve Prizren Başkonsolosu Celal Doğan'ın eşliğinde Mamuşa'ya da uğrayan T.C. Savunma Bakanı Yaşar Güler Belediye binası önünde Mamuşa Belediye Başkanı Abdülhadi Krasniç, belediye çalışanları ve Mamuşa halkı tarafından saygı ve sevgi gösterileri içerisinde karşılandılar. Savunma bakanı Güler ile görüşme esnasında konuklara belediyenin çalışmaları hakkında bilgi veren Belediye Başkanı Abdülhadi Krasniç ziyaretten duyduğu memnuniyeti belirtirken Türkiye Devleti ile Türk ulusuna burada yaşayan insanların barış, güven, huzur, refah ortamı içerisinde kalkınıp gelişebilmeleri konusundaki katkıları için kendi ve belde halkı adına şükranlarını belirtti.

Buradaki soydaş ve akraba topluluk temsilcileri ve mensuplarıyla bir araya gelmekten büyük bir memnuniyet duyduğunu

Bakan Güler'i Mamuşa sakinleri saygı ve sevgiyle karşılarlar

belirten T.C. savunma Bakanı Yaşar Güler diğerleri arasında şunları söyledi:

"Burayı ziyaret edip Mamuşalı kardeşlerimizi birlik ve beraberlik içerisinde görmekten büyük bir mutluluk duyuyoruz. Türkiye Cumhuriyeti'nin tüm kurum ve kuruluşlarıyla Kosova halkının bir parçası olarak burada barış, huzur ve güven içerisinde yaşarken her bakımdan kalkınıp gelişmeniz için şimdiye kadar olduğu gibi bundan böyle de elimizden gelen her türlü katkıyı sunmaya devam edeceğimizi önemle belirtmek isterim...."

TC Savunma Bakanı Yaşar Güler Mamuşa'dan belediye başkanı ve çalışanlarıyla kendisini karşılamaya gelen halkın saygı ve sevgi gösterileri içerisinde uğurlandı.

Üst düzey konuklar ile belediye başkanı arasındaki görüşmeden bir an

Belediye Başkanı "Sultan Murat" Kışlası'nda

KFOR Barış Gücü bünyesindeki Türk Taburu mensubu sıfatıyla 1999 yılında görev yaptığı Dragaş bölgesinde gerçekleştirilen bir mayın temizleme operasyonu esnasında Şehit düşen Kıdemli Astsubay Başçavuş Hüseyin Kutlu şehadetinin 24. yıldönümünde Türk askerinin konduğu Prizren "Sultan Murat" Kışlası'nda düzenlenen bir törenle anıldı. Şehit Türk askeri için düzenlenen anma törenine kurmaylarıyla birlikte Mamuşa Belediye Başkanı Abdülhadi Krasniç de katıldı.

Anma töreninden bir görüntü

Belediye Başkanı AYB Heyetini Kabul Etti

Ekim ayı başlarında balkanlardaki edebiyat heveslisi Türk gençlerine yönelik olarak düzenledikleri Yazarlık Atölyesi etkinlikleri için beraberindeki değerli şair ve yazarlarla birlikte Kosova'ya gelen Avrasya Yazarlar Birliği Başkanı Doç. Dr. Yakup Ömeroğlu Mamuşa'ya da uğradı. Değerli konuklar buradaki "Atatürk" Lisesi öğrencilerine gerçekleştirdikleri yazarlık dersi etkinliği ardından ziyaret ettikleri Belediye Başkanı Abdülhadi Krasniç tarafından makamında kabul edildiler.

ATO İle Balkan Vakfı'ndan Belediye Ziyareti

Ekim ayı içerisinde Mamuşa Belediyesi'ne yapılan önemli ziyaretlerden birini de Ankara Ticaret Odası /ATO/ ile Balkan Vakfı'nı ortak ziyaretleri oluşturuyor. Ziyaret esnasında ATO Yönetim Kurulu Başkanı Gürsel Baran ve Balkan Vakfı Başkanı Hıvzi Kuruş ile çalışma arkadaşları Mamuşa Belediye Başkanı tarafından kabul edildiler. Yapılan samimi görüşme çerçevesinde Belediye Başkanı Krasniç ile belediyenin çalışmaları hakkında bilgi verdiği konuklartarafından ticari alanlarda yapılabilecek olası işbirliği konusu ele alındı.

Çağdaş Türkiye Cumhuriyeti ve Atatürk'ün Ölümsüzlüğü

Cemali Tunalıgil

Milli komutan, büyük devlet adamı, Çanakkale destanının yaratıcısı, yirminci yüzyılın ilk çeyreğinin karmaşık ve çetin yılları içinde ortaya çıkan, Kurtuluş Savaşı'nın mimarisi ve bu yıl 100. yaşına ayak basan çağdaş, laik Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ulu önder, eşsiz deha Mustafa Kemal Atatürk, hiç şüphesiz, gelişme yolunda gerçekleştirdiği büyük hamleler laik ve çağdaş kişiliğiyle yalnız Türkiye'de değil, tüm Türk dünyasında yaşayan yeni nesillerin yanı sıra dünya ulusları tarafından da yaşadığı yüzyılın örnek lideri olarak kabul edilmiştir.

Çağdaş Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bugüne kadar 85 yıl önce Hakk'ın rahmetine kavuşan ve Atatürk ve Atatürkçülük hakkında Türkiye ve Türkiye dışında yaşayan haddini bilmez bazı yobazlar çeşitli saçma sapan düşünceler ortaya atarak, Atatürk ve onun fikirlerini çürütmeye çaba sarf etmekte. Hatta bazıları daha da ileri giderek Atatürk'ün ve onun kurduğu Türkiye Cumhuriyeti'nin dinsiz bir devlet olduğunu ileri sürmekten dahi çekinmemekte. Sözcü gazetesinin 28 Eylül 2023 tarihli sayısında HÜDA PAR'ın yayın organı olan "Doğru Haber"e yazan Bekir Tank, Ata'nın Müslüman olmadığını iddia etti. "Ruhuna Fatıha okunması Atatürk'e hakaret ve saygısızlık anlamına gelir" dedi. Halbuki bugün HÜDA PAR milletvekilleri Atatürk ve arkadaşlarının Kurtuluş Savaşında verdikleri mücadele sonucunda Kurdukları Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden dolgun maaşlar almaktalar. Bu ulusu ve devletin nimetlerinden faydalanmaktadırlar. Yine son günlerde sözüm ona bir avuç gazeteci, ekranlarda videoda Arapça yazılar eşliğinde Müslümanların aynı millettendirliklerini iddia ettikleri bir video hazırlayıp sundular. "Son günlerde Türk olduklarını iddia edenler nifak tohumlarını ekiyorlar, yüz yıl önce yaptıkları gibi yine Müslümanlar arasında fitne fesat sokmaya çalışıyorlar" diyen konuşmacılar Türkiye'de yaşayanlar arasına aslında nifak tohumlarını ekenlerin ta kendileri olduklarının farkında değiller. Türkiye'yi ve Türklüğü küçültmeye, küçümsemeye, rezil etmeye çalışırken, aslında Türk halkının nezdinde kendilerini küçülterek rezil rüsva oldular. Bu gibi üzücü, endişe verici girişimler saymakla bitmez. Ölmeden önce Mısırlıoğlu adındaki zat da "Kurtuluş Savaşı'nı keşke Yunan kazansaydı..." dememiş miydi?

İşte bu tür mesnetsiz, ne oldukları belli olmayan kişiler Türkiye Cumhuriyeti'ni yok saymaya, Atatürk ve onun fikirlerini çürütmeye çaba sarf etmekte. Ama, geçmişte olduğu gibi, günümüzde de bunları yok etmeye güçleri

yetmeyecektir. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti Devleti milyonlarca şehidin kanıyla kurulmuştur. Çünkü Atatürkçülük, etkin ve engin bir sosyal devlet anlayışı taşır. Tam bağımsızlıktan yanadır. Özünde insanların, toplumların ve uygarlıkların sürekli gelişme ve değişme içerisinde olacağını, diyalektik gelişme ve değişmelere ayak uydurulması gerekliliğini taşır.*

Atatürk, Türkiye'nin herhangi bir Batı ülkesi olmasını istemiyordu. Taklitçiliğe son derece karşıydı. Demeçlerinin hemen hepsinde "Çağdaş Medeniyet", "Uluslararası Kültür" gibi geniş kapsamlı terimler kullanması, "Batı veya Avrupa" üzerinde fazla durması, özellikle bu konulara özel önem vermesi boşuna değildir. Onun deyimleriyle "Biz bize benzeriz" sözü, bütün Türk Dünyası için hayati önem taşımaktadır.

Atatürk'ün kurduğu "Çağdaş Cumhuriyet"i ne doğulu, ne de batılı bir devlet, ne komünist, ne de faşist bir devlettir. Atatürk Cumhuriyeti insancıdır, ileriye dönüktür, halkın mutluluğuna, refahına, bilime ve kültüre hizmet eden bilim ve sanat devletidir.

Çağdaş Atatürkçülük geniş kapsamlı Kemalizm, Atatürkçülüğün uluslararası anlam bütünlüğünü taşır. Atatürkçülük, bağımsızlığını yeni kazanan, otokrasiden* demokrasiye geçme aşamasına varıp ulusal varlığının bilincine kavuşan toplumlara öncülük yaptığı gibi, yol gösterici bir nitelik de taşır. "Yurtta barış, dünyada barış" ilkesi halkaların birbirine kardeşlik duyguları ile bağlanmasını, dayanışmaları, çalışmalarını insanlık düşüncesine uygundur. Ulusal bağımsızlık içerisinde sınıfsız, laik, kuvvetli ulusal bilinç taşır. Atatürkçülük "Halk için halkla beraber, halkçılık" ilkesiyle toplumun mutluluğunu, birey ve sınıf çıkarlarının üstünde tutar. Bunun için halka dayanan, halka yönelen bir düzen kurulmasını amaç edinir. Atatürkçülük, kendi başına bir sistem, bir düşünüş olarak ulusal ve toplumsal koşullardan ortaya çıkmıştır.

Atatürkçülüğün temel ilkelerinden laiklik, en çok saldırganı uğrayan, üzerinde bitip tükenmez tartışmalara girilen ilkelerin başında gelmektedir. Laikliği, devrimlerle demokrasinin temel ilkesi sayan kökten dinciler, Atatürk'ü suçlamaktan çekinmeyip bu asılsız görüş ve saçma sapan düşüncelerini Türkiye Devleti sınırları dışına bile taşımayı amaç bilmişlerdir. Dolayısıyla, geçmişte olduğu gibi şimdilerde bile Kosova'daki bazı köy ve şehirlerdeki kimi cami ve buna benzer yerlerde Atatürk'ün dinsiz, kurucusu olduğu Türkiye Devleti'nin de dinsiz bir devlet olduğu fikrini

ileri süren Türk asıllı olmayan bazı sözde bilim ve din adamlarının rencide edici söylemleriyle günümüzde dahi olumsuz bir hava estirme çabasına giriştikleri gözden kaçmıyor. Halbuki Atatürk, gerçekte dini korumuş, din uğrunda ne gerekirse yapılmasını, hatta halkın kutsal kitabımız Kur'an-ı daha iyi anlayabilmesi için Türkçeye çevrilmesini emretmiş, dinimize saygınlık kazandırmıştır. Bu çelişkilerin çoğunun bazı çıkar gruplarının laikliği* içlerine sindiremedikleri, dini siyasi amaçlarına ulaşabilme yolunda alet olarak kullanan din çıkarıcılarının tuzaklarına düşmekten kurtulamadıkları görülmektedir. Atatürk akla, bilime, fenne, mantığa uygun bulduğu ilkeler açısından mukaddes dinimiz İslam'ı en iyi bir şekilde değerlendirmiştir. Bu yüzden dinimizi hurafelerden kurtarmak için laikliği en doğru ve çıkar yol olarak görmüştür.

Ayrıca burada özellikle şunu da belirtmek istiyorum; Atatürk ve Türk'ün varlığına kastedenler her şeyden önce onu bu terkipten soyma, dilinden ve dininden ayırma yollarının her çeşidini denemiş ve denemekte oldukları gibi, ileride de deneyecekleri kesindir. Bu oyunların Türkiye dışında olduğu kadar içinde de, gizli ve açık sayısız örneklerini yakın geçmişte ve günümüzde ibretle seyrediyoruz. Bunun en iyi örneklerini geçmiş yıllarda Anıtkabir'de düzenlenen Cumhuriyet törenini esnasında ortaya çıkan bir meczubun hareketleri ve çılgınlıkları veyine hatırladığım kadarıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. Yıldönümünün kaydedildiği 29 Ekim törenini kana bulama girişimi ve son olarak 1 Ekim 2023 tarihinde TBMM ikinci dönem açılış günü İçişleri Bakanlığı önünde canlı bombanın patlaması gibi olaylar oluşturmaktadır.

Nitekim bu ve buna benzer oyunlar Müslüman Türk'e düşmanlık ve çekememezlik olarak bazı kişilerin isminde de kendilerini ele vermektedir. Atatürk Müslüman Türk'e ait olmanın, onu sevmenin ve ona sonsuza dek saygı duymanın sembol ismidir. Atatürk, tavizsiz bir devlet ve dava adamı düşüncesiyle gerçekçi erdem ahlakıyla O, bizzat gerçek Türk'ün yüzyılımızdaki kişisidir. Bu nedenle bu büyük insan inanmış dava ve devlet adamı yönleriyle Türk çocuklarına bizler tarafından tanıtılmalı ve sevdirmelidir. Herkes bilmelidir ki, ne olursa olsun hiç kimse ve hiçbir dış ve iç kuvvet Atatürk'le Türk milletinin arasına giremeyecektir. Çünkü buna aziz Türk milleti şimdiye kadar izin vermediği gibi, bundan sonra da fırsatçılara gerekirse göğsünü siper ederek izin vermeyecektir.

Yazımı "Ne mutlu Türküm diyene!" diyen Atatürk'ün cümlesiyle tamamlarken, Türk ulusunun 29 Ekim 2023 tarihinde yüzüncü yaşını dolduran Cumhuriyet Bayramı'nı kutlar, Türk Devleti'nin ilelebet yaşamasını dilerim.

*Diyalektik: Karşıtlıkları kullanarak gerçekleştirilen akıl yürütme biçimidir.

*Otokrasi: Bir devlet üzerinde mutlak gücün bir kişinin ellerinde yoğunlaştığı bir yönetim sistemi.

*laiklik: Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması ve her vatandaş için vicdan hürriyetinin sağlanması.

ATATÜRK'E

Canımız kurban vatanımıza,
Selam olsun ulu önder Atatürk'e,
Sevgisi hep kalbimizde,
Dünya durdukça hep sürecek.

Onu söyler yediden yetmişe,
Feda ona nice başlar,
Gözden akar kanlı yaşlar,
Akar durur gözüm yaşım.

Özlem duyar ona Türk milleti,
Gülümserdi tüm cihana,
Göğüs gerdi düşmanlara,
Özgürlük yolunun yolcusuyuz.

Mal-mülk değil onun hesabı,
Türk milleti onun derdi,
Doğru yolun yolcusuydu,
Aşıkardı hep o fikri.

Türk milleti sana hasret,
Özlemimsin ey büyük Atatürk,
Bitsin artık bu hasretlik,
Fani dünya dar geliyor.

Sensizliğin bize gazap,
Rehberliğine çok muhtacız,
Nasıl çıksak bu çıkmazdan,
Yine de biz ümitliyiz.

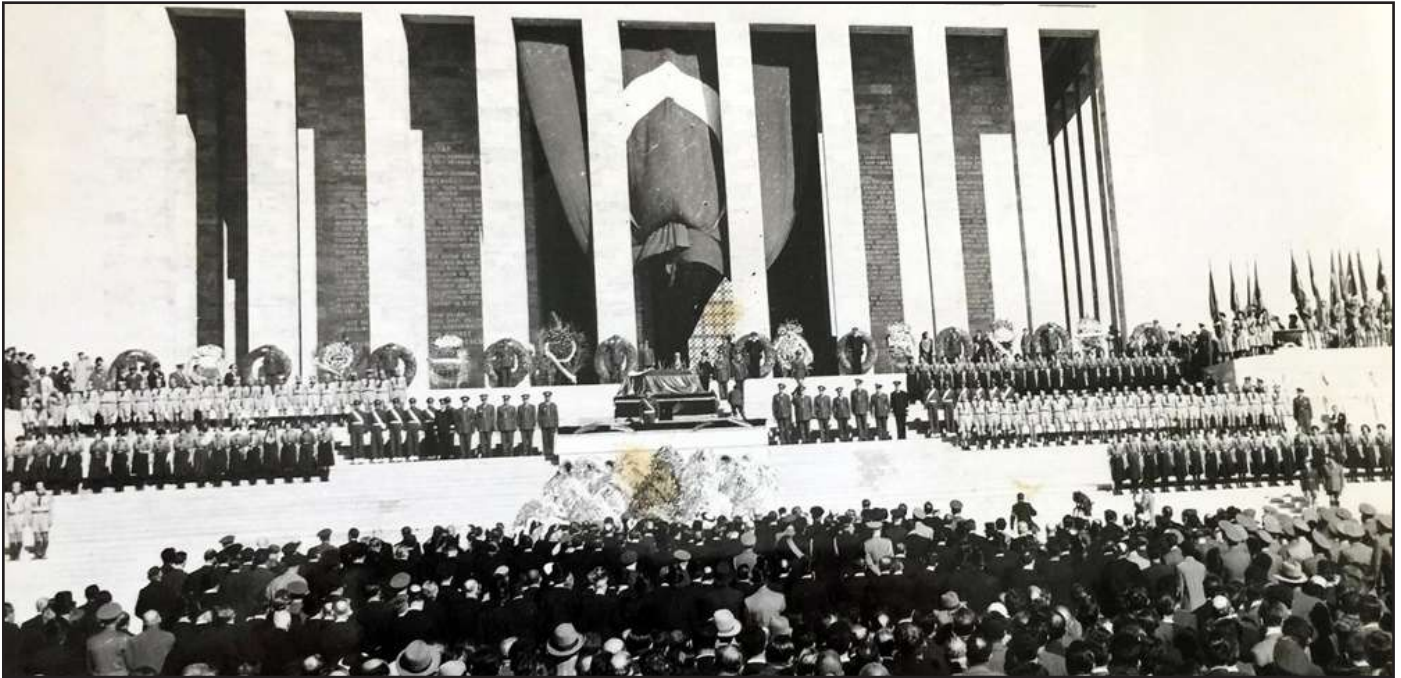
Cemali TUNALIGİL

UNESCO'nun "2023-Aşık Veysel Yılı"nda Dünya Aşık Veysel'i Anıyor

DÜNYANIN ÖNÜNDE SAYGIYLA EĞİLDİĞİ TÜRK OZANI

Değerli okurlar, UNESCO tarafından 50. Ölüm yılı dolayısıyla ilan edilen "2023 Dünya Aşık Veysel Yılı" çerçevesinde Aşık Veysel bilindiği üzere yıl boyunca başta Türkiye olmak üzere dünyanın aşağı yukarı tüm ülkelerinde yaşamı ve eserleriyle anıldı. Mamuşa Dergisi olarak biz de bu yıl içerisinde yayınladığımız sayılarımızda kendisini anmaya çalıştık. Elimizde bulunan bu yılın son sayımızda da hem kendisini ve hem de ölümünün 85. yıldönümünde yüce Atatürk'ü anmak adına dünyanın önünde saygıyla eğildiği bu büyük Türk ozanının Atatürk'e ithaf ettiği "Atatürk'e Ağıt" adlı şiiriyle anıyoruz

Atatürk'e Ağıt

Ağlayalım Atatürk'e
Bütün dünya kan ağladı
Başbuğ olmuştu mülke
Geldi ecel can ağladı

Şüphesiz bu dünya fani
Tanrı'nın aslanı hani
İnsi cinsi cem'i mahluk
Hepsi birden ağladı

Doğu batı cenup şimal
Aman tanrım bu nasıl hal
Atatürk'e erdi zeval
Amir memur altın kürsü
Yas çekip mebsan* ağladı

İskender-i Zülkarneyn
Çalışmadı bunca leğün
Her millet Atatürk deyin
Cemiyet-i akvam ağladı

Atatürk'ün eserleri
Söylenecek bundan geri
Bütün dünyanın her yeri
Ah çekti vatan ağladı

Fabrikalar icat etti
Atalığın ispat etti
Varlığın Türk'e terk etti
Döndü çark devran ağladı

Bu ne kuvvet bu ne kudret
Vardı bunda bir hikmet
Bütün Türkler İnönü İsmet
Gözlerinden kan ağladı

Tren hattı tayyareler
Türkler giydi hep karalar
Semerkand'ı Buhara'lar
İştitti her yan ağladı

Siz sağ olun Türk gençleri
Çalışanlar kalmaz geri
Mareşal Fevzi'nin askerleri
Ordular teğmen ağladı

Zannetme ağlayan gülmez
Aslan yatağı boş kalmaz
Yalnız gidenler gelmez
Felek-el mevt'in elinden
Her gelen insan ağladı

Uzatma Veysel bu söz
Dayanmaz herkesin özü
Koruyalım yurdumuzu
Dost değil düşman ağladı

mebsan* : mebusan

Türkiye Cumhuriyeti'nin 100.Yıl Dönümünde, Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve Balkanlar

ATATÜRK PRİZREN'E NE ZAMAN GELMİŞTİ?

Aziz SERBEST

Büyük Atatürk'ün "En büyük eserim" dediği, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 100.yılıni kutluyoruz. Türkiye Cumhuriyeti'nin yüzüncü yıldönümü Türk milleti için olduğu gibi, Balkanlarda yaşayan milletler için de çok önemli bir gelişme olmuştur. Gazi Mustafa Kemal Atatürk dünya tarihinin kaderini değiştirmiş Balkan kökenli bir Türk subayıdır. Doğup büyüdüğü ve uzun yıllarını geçirdiği, o dönemde vatan toprakları içinde yer alan Balkanlarla ilişkisini, tarihi kaynaklardan, yakınlarının anlatımından ve en önemlisi kendi ağzından aktarmaya çalışacağız.

Cumhuriyet'e giden süreç öncesinde, Birinci Dünya Savaşı ve Balkan Harbi'nin içinde yoğrulan bir yaşamın içinden seçtiklerimiz, Atatürk'ün Balkanlara bakışının günümüzde de ne kadar doğru ve önemli saptamalarla dolu olduğunu gözler önüne seriyor.

Bunların ayrıntılı örneklerine geçmeden önce, Büyük Atatürk'ün 26.08.1931 tarihindeki 2.Balkan Konferansı'nın son oturumunda Fransızca olarak yaptığı konuşmayı okuyalım. Balkanlardaki Türk varlığının köklerine şaşmaz ve derin tarih bilgisiyyle vurgu yaparak günümüze de ışık tutmaktadır.

"Karadeniz'in kuzey ve güney yollarıyla binlerce yıllar deniz dalgaları gibi birbiri ardına gelip Balkanlara yerleşmiş olan insan kitleleri, başka başka adlar taşımış olmalarına rağmen, gerçekte bir tek beşikten çıkan ve damarlarında aynı kan dolaşan kardeş kavimlerden başka bir şey değildir."

Mustafa Kemal 26 yılını Balkanlarda geçirdi

"Atatürk doğumundan Manastır Askeri İdadisi'ni bitirmeye kadar (1898) 17 yıl ve 1907 yılında Selanik'e tayin edilmesinden, Sofya'daki askeri ataşelik görevi dahil 1916 yılında Diyarbakır-Silvan'a tayin oluncaya kadar Balkanlar bölgesinde yaşamıştır.Başka bir deyişle askerlik hayatının kurmay yüzbaşılığından tuğgeneralliğine kadar olan bölümünün hemen tamamı Makedonya bölgesinde geçmiştir. Atatürk Makedonya bölgesinde yaşarken ve görev yaparken Makedonya'daki diğer Balkan devletlerinin ve onların arkasındaki emperyalist devletlerin bölgedeki kanlı mücadelelerine tanıklık etmiştir.Sofya'daki askeri ataşelik görevinde de 1.Dünya Savaşı'na giden süreçte Balkanlarda ve Avrupa'daki siyasi gelişmeleri Büyükelçi Ali Fethi Bey ile yakından takip etmiştir.Sf.30 " (Yusuf Halaçoğlu, Atatürk,Türkiye Cumhuriyeti ve Balkanlar,1.Uluslararası Türkoloji Kongresi Bildirileri, Prizren 12-14 Aralık 1998, Mustafa Kemal Atatürk'ün Balkanlardaki uzun yıllar sürecek görev yerine tayinini Onun çok yakın arkadaşı Falih Rıfki Atay şöyle anlatıyor:

"27 Eylül 1907'de Üçüncü orduya tayin edilmiştir. Ordu merkezi Manastır'da idi.Kendisini oraya yollamak istediler. Selanik'te daha yüksek makam olmak üzere müşürlük ve onun kurmay heyeti vardı. Kendisinin müşürlük kurmay heyetinde değerli bir subay olacağını anlayarak Selanik'te alıkoydular. Ayrıca Selanik-Üsküp demiryolu müfettişliğini

verdiler...Üsküp ve Selanik gibi en hareketli merkezler arasında gidip-gelmek çok işine yaramıştı.Sf. 47-48 "(Çankaya,Falih Rıfki Atay,1881-1938,Atatürk'ün doğumundan ölümüne kadar bütün hayatı, İstanbul,1969,Doğan Kardeş Matbaacılık A.Ş Basımevi)

Mustafa Kemal Prizren'de

Adeta kaynayan kazan durumuna gelen Balkanlarda Mustafa Kemal'i önemli görevler beklemektedir. Mayıs 1909'da İttihat ve Terakki Cemiyeti hükümeti büyük devletlerin destekleyip kısıktığı muhalefeti önleyememiş, vergi ödemek istemeyenlerin İpek, Prizrene ve Vıçitırın'da kaymakam ve devlet memurlarına karşı işledikleri cinayetler nedeniyle asayişin sağlanması amacıyla geçici olarak sıkıyönetim ilan etmiştir.

"Huzursuzluğun artması üzerine Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa, bizzat kendisi Arnavutluk'ta çıkan isyanı bastırmaya giderken (Ekim 1910) Selanik'te 38. Piyade Alay Kumandanı görevinde bulunan, Mustafa Kemal'i kurmay başkanı olarak yanına almıştır. Prizren ve İpek'e kadar hareketi Mahmut Şevket Paşa ile beraber takip eden Mustafa Kemal, Balkanların durumu, Balkan Savaşı'nın yaklaşmakta olduğu ihtimalini ve İttihatçı askerlerin politikayla meşgul olmasının sakıncalarını Mahmut Şevket Paşa'ya anlatma fırsatı bulmuştur...Mustafa Kemal bu görevi sebebiyle Arnavutluk'un durumunu yerinde görerek sorunları tespit etme imkanı bulmuştur. Aynı zamanda Arnavutluk'a yakın bir coğrafyada büyüdüğü ve burada görev yaptığı için Arnavutların Mustafa Kemal'e yakın bir ilgisi de vardır.Sf; 13,14,57" (Dr.Halil Özcan, Atatürk Dönemi Türkiye-Arnavutluk İlişkileri,1920-1938, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara,2011)

Atatürk'ün bu harekate katılmasıyla ilgili olarak F.R.Atay, Çankaya adlı kitabında yukarıda yer alan bilgilere ek olarak şunları da yazmıştır:

"...İstanbul'dan Mahmut Şevket Paşa'nın gönderilmesi lazım gelir....Komutayı almaya geldiği için yanında kurmayı yoktur. Selanik'te kendisine Mustafa Kemal'i verdiler. Mahmut Şevket Paşa'ya Selanik'ten Nuri ve İzzettin gibi yakınlarının katılmasıyla bu arkadaşlarını kuvvetlere dağıtmıştır. Bastırma hareketi başarı ile sona ermiştir. Geçilemeyen boğazda kimsenin burnu bile kanamamıştır. Başarı Mahmut Şevket Paşa'nındır ama hareketi Mustafa Kemal ve arkadaşları idare etmişlerdir.Sf.63"a.g.e

Akademisyen yazar Bilgin Çelik, tarihçi Enver Ziya Karal'ın yazdığı Osmanlı Tarihi, İkinci Meşrutiyet ve Birinci Dünya Savaşı, 1908-1918, 9.cilt,TTKbaşlıklı eserin Ankara baskısında yer alan anlatımını kitabında aktarmaktadır. Buna göre, Atatürk'ün, Mahmut Şevket Paşa maiyetinde hareket kurmay başkanı sıfatıyla Prizren ve İpek'e kadar giderek başarıya ulaştırdığı hareket konusunda, 20 Nisan 1910 yılında İstanbul'da yayınlanan Tasvir-i Efkâr gazetesinde yayınlanan haber ve değerlendirme şöyledir;

"Mahmut Şevket Paşa'nın Arnavutluk'a gitmesinin is-

yancı Arnavut liderleri üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu, kardeş kanı dökülmesinin yanlış ve hatta devlete zararlı olduğunun anlaşılmaya başlandığı ifade edilmektedir. Busırada çıkan Girit meselesi üzerine, Mahmut Şevket Paşa'nın bir savaş çıkması halinde isyan eden Arnavutların devletle beraber savaşa katılacağını belirtmesi Arnavutları memnun etmiştir. Arnavutluk askeri hareketini Avrupalıların "Türkiye'nin Arnavutluk'u fethi" şeklinde değerlendirdikleri dile getirilmektedir. Sf; 498" (İttihatçılar ve Arnavutlar, Bilgin Çelik, 2. Meşrutiyet Döneminde Arnavut Ulusçuluğu ve Arnavutluk Sorunu, Birinci baskı, Ağustos 2004, Büke Yayınları, İst.)

Mustafa Kemal Atatürk'ün ne amaçla ve ne zaman Prizren'e geldiğini aktaran çeşitli yazılı kaynakları o tarihi dönem içinde yer alan olay ve gelişmeler ışığında yukarıda aktarmaya çalıştık. Ekim 1910'da bundan tam 113 yıl önce gerçekleşen bu ziyareti Mustafa Kemal Atatürk nasıl anlatıyor ve değerlendiriyor?

Atatürk'ün ağızından Prizren'e gelişi

O yılların önemli gazetesi olan İkdam'da yayınlanan, gazetenin başyazarı Ahmet Emin Yalman'a, 24 Aralık 1921 yılında verdiği röportaj hayatını anlattığı en uzun ve ayrıntılı konuşmalardan birisidir. Çocukluğuna ait ilk hatıralar, Mustafa Kemal isminin konulması, edebiyat merakı, siyasetle iştigali, askeri hayatının başlangıcı, Hürriyet Cemiyeti'nin tesisi, Makedonya'ya resmen nakli gibi konuları ilk ağızdan kendisi anlatmıştır. İşte bu konuşmada yer aldığı şekliyle Makedonya'da başlayan askerlik yaşamı ve ona bağlı olarak gelişen olaylar:

"Selanik'te bulunduğumu İstanbul haber alarak takibata başlamış. Oradan tekrar kılık değiştirerek Yafa'ya geldim. 2-3 sene Suriye'de kaldım. Makedonya'ya nakil için resmen başvurduğum. Selanik'e geldiğimde bizim Hürriyet cemiyetinin İttihat ve Terakki adını aldığını duydum. Dr. Nazım, Paris'ten gelerek cemiyetin bu ad altında çalışmasının daha iyi olduğunu söylemiş.

31 Mart'tan sonra Selanik'e döndüm. Ordunun cemiyet-ten (İttihat ve Terakki) ayrılmasını daha kuvvetli ileri sürüyordum. İttihatçıların bazı şahıslarıyla aramızda Meşrutiyet'ten sonra başlayan fikir ayrılıkları ileri dereceye ulaştı. Bundan sonra yeni ordu tatbikatları yapıldı. İzzet Paşa erkanı harbiye reisiydi. Ben bu teşkilata Selanik kolordusu Erkanı Harbiyesi'ne küçük rütbeli bir subay olarak dahil oldum. Kolağası (kıdemli yüzbaşı) rütbesindeydim. Ordunun talim ve terbiyesiyle uğraşıyordum. Eleştirilerim bilhassa eski kumandanları rahatsız ediyordu. Cezalandırmak kabilinden 38. Piyade Alayı'na kumandan yaptılar. O zaman Selanik'te bulunan tek mil garnizonları dolaşıyordum. Selanik'teki bu faaliyetlerden şüphelendiler. Beni Mahmut Şevket Paşa marifetiyle İstanbul'a çağırdılar. Erkanı Harbiye umumisinde bir vazifeye tayin ettiler.

Selanik'te bulunduğum sırada Arnavutluk hareketiyle de meşgul olmuşum. Evvela, Şevket Turgut Paşa memur iken, Mahmut Şevket Paşa bizzat Arnavutluk hareketini ele almıştı. Beni de erkanı harbiye reisi diye beraberinde götürdü. Prizren ve İpek'e kadar hareketi beraberce takip ettik. Sf. 159-166" (Cumhuriyet'in 80. Yılına Armağan, Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt 12, 1921-1922, 2. Basım, Ekim 2005, Kaynak Yayınları)

Mustafa Kemal'in kurmay başkan olarak katıldığı hareket başarıyla tamamlanmış, kimsenin burnu bile kanamadan huzur ve barış sağlanmıştır. Bağlı olduğu Selanik'teki

birliğe dönen Mustafa Kemal ve arkadaşları şerefine, bağlı oldukları topçu alayında verilen akşam yemeğine katılırlar. Mustafa Kemal, başarılı geçen ve halktan kimsenin zarar görmediği Prizren ve İpek hareketiyle ilgili görüşlerini açıklarken, aynı zamanda geleceğe ilişkin düşüncelerini dile getirmekten geri kalmaz.

Türk ordusu Türk istiklalini kurtaracaktır

Atatürk gençlik yıllarında

Mahmut Şevket Paşa

Çanakkale'de, Anafartalar'da ve İstiklal Harbi'nde maiyetinde bulunmuş, zaferden sonra umumi katipliğini yapmış ve daha sonra Moskova Büyükelçiliği'nde de bulunmuş olan Tefvik Bıyıkçoğlu, Selanik'te ki akşam yemeğinde olanları şöyle anlatır:

"Mustafa Kemal'i 31 Mart hadisesinden sonra Selanik'te tanıdım. On Beşinci Numune Topçu Alayı'nın emir subayı idim. Komutanımız Von Andertin adında bir Alman albayı idi. Topçu birliklerinin yeni anlayışlara göre hazırlanması amacıyla yapılan manevralardan sonra topçu alayında verilen yemeğe katıldık. Yemeğin sonuna doğru alay komutanımız ayağa kalktı ve "Arnavutluk isyanını bastıran Osmanlı ordusunun şerefine içiyorum" dedi. Bu teklif karşısında hepimiz kadehlerimizi kaldırdık ve Osmanlı ordusunun şerefine içtik. Hepimiz dağılmak üzereyken Kolağası Mustafa Kemal Bey kalktı ve her cümlesini benim vasıtamla Almancaya tercüme ettirdiği nutuk iki saat sürdü... Türk ordusu için dahili kavgada muvaffak olmak bir zafer değildir. Ve bu hadisenin şerefine memleketi seven bir adam ve Türk zabiti sıfatıyla sevinip kadehimi kaldırmam. Bundan ancak elem duyabilirim. Arkadaşlar, bana dikkat edin, Osmanlı Ordusu değil, Türk Ordusu bir gün gelecek, Türk varlığını, Türk istiklalini kurtaracaktır. İşte asıl o vakit sevineceğiz. İşte o vakit Türk ordusu vazifesini yapmış olacaktır. Sf. 80-81-82" (Atatürk Kütüphanesi, Yakınlarından Hatıralar, Tefvik Bıyıkçoğlu anlatıyor, Sel Yayınları, Haziran 1955, Hisar Matbaası, İstanbul)

Yukarıda anlatılanları doğrulayan bir başka kitap Alman tarihçi Johannes Glasneck'e aittir. Osmanlı Ordusu'nda o dönemde çeşitli rütbelerde çok sayıda Alman subayın varlığı biliniyor. Bu nedenle, Alman tarihçinin kitabında Mustafa Kemal'in Selanik'teki yemekte yaptığı konuşmanın da aktarıldığı o sahne, Tefvik Bıyıkçoğlu'nun anılarına benzer bir şekilde yer almaktadır.

"Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman etkisinin özellikle askeri alanda kendini gösterdiği, Almanla rın üstün etkinliği

yüzünden, ülkenin bağımsızlığının tehlikeye girdiği konusunda İttihat ve Terakki yönetimini uyarıcı çalışmalarda bulunuyordu. İstanbul'un askeri çevrelerinde, Alman emperyalistlerinin karşıtı olarak öylesine tanınmıştı ki, zamanın Avusturya askeri ataşesi Pomiankowski anılarında bundan söz etmiştir.

Bununla ilgili önemli önemli bir kanıt belgesi var.3.Kolordu Arnavutluk ayaklanmasını bastırdıktan sonra kolordu subayları birlikte oturuyorlardı. Alman danışman zaferin şerefine kadeh kaldırdı. Bunun üzerine Mustafa Kemal ayağa kalktı ve genç bir yaverin Almancaya çevirdiği karşılığı alaylı bir biçimde verdi;

Türk subayı olarak Arnavutluk'un teslim alınması gibi bir olay için kadehimi kaldırmam. Bunu yaparsam üzüntüden başka bir şey duymam. Kendi sınırları içinde bir başarıdan dolayı Türk ordusu için kadeh kaldırılırsa benim buna üzülmem gerekir... Beni dinleyin arkadaşlar. Osmanlı ordusunun değil, Türk ordusunun, Türk ulusunun bağımsızlığını kurtaracağı gün gelecektir....Sf.38-39" (Kemal Atatürk ve Çağdaş Türkiye, Johannes Glasneck, Onur Yayınları, Aralık 1976, Ankara)

Mustafa Kemal Atatürk ve Arnavutluk

Görüldüğü gibi Mustafa Kemal Atatürk, Balkanlar vizyonu içinde Arnavutluk ve Arnavutlar üzerinden bir zafer söylemini kararlı bir biçimde red etmiştir. Daha o zamanlarda bunu açık bir biçimde dile de getirmiştir. Ona göre, yüzyıllardır beraber yaşadığımız Arnavutların kuracakları Arnavutluk devleti için stratejik bir yaklaşım ve bakış gereklidir. Bu nedenle Balkanların bir hesaplaşmaya gittiğini görerek, kurulması mukadder Arnavutluk hakkındaki görüşlerini çevresine ve yakın arkadaşlarına iletmıştır. Rahatsızlığı nedeniyle bulunduğu Karlsbat Hatırları'ndan naklen Hasan Rıza Soyak şunları yazmıştır:

"Kendisini Karlsbat'ta Ali Şevket Bey isimli Osmanlı Ordusu kurmay subaylarından eski bir arkadaşının ziyaret ettiğini, Arnavutluk hadiseleri üzerinde konuştuklarını belirterek, şöyle dediğini anlatır; Ha bak izah edeyim. Arnavutluk Balkanlar'da her bakımdan mühim bir yerdedir. Orada hakikaten milli ve müstakil bir hükümetin tesis etmesi, Arnavutluk'un ilerlemesi ve kuvvetlenmesi için olduğu kadar, bütün Balkanların hal ve atisi (geleceği y.n) için lazım ve faydalı idi. Hele bunun yardımımızla ve bize taraftar şahıslar tarafından temin ve idare edilmesi muhakkak ilerde işimize çok yarardı..Sf.498-499" (Atatürk'ten Hatıralar, Hasan Rıza Soyak, Yapı Kredi Yayınları, 1.baskı, Kasım 2004, İstanbul)

Büyük Atatürk, bu tarihi değerlendirmesiyle ve eşsiz öngörüsüyle askeri strateji üreten kurmay bir deha olduğunu ortaya koymuştur. Arnavutluk'un kurulması hakkındaki görüşleri kısa sürede gerçeklik kazanmıştır. Bu araştırma yazısının ana konusu olmadığı için burada sadece kısa bir hatırlatmayla yetinelim.

Mustafa Kemal Paşa'nın Arnavutluk'un kurulmasından sonra, Osmanlı Ordusu'ndan arkadaşı Selahattin Saip Beyi (Şkoza) ve ona bağlı arkadaşlarını Tiran'a göndererek Savunma Bakanı (Harbiye Nazırı) olmasını sağladığı bilinmektedir. Bu sayede, Arnavutluk ordusunun kurulması, kısa sürede gelişmesi ve güçlenmesine doğrudan katkı sunması, o dönem içinde dünyada ve Balkanlarda yankı uyandıran, önemli olaylar arasında sayılmaktadır... Bu kuvvetlerin Yunanistan sınırına kaydırılmasıyla, Yunanistan, Anadolu'ya göndermeyi planladığı önemli sayıdaki askeri kuvveti Arnavutluk sınırında tutmak zorunda kalmıştır.

İkisi de Birinci Dünya savaşında büyük devletlerin kışkırtmasıyla işgale uğramış olan Türkiye ve Arnavutluk, bu stratejik işbirliğinin bir sonucu olarak, Yunanistan karşısında önemli askeri ve diplomatik kazanımlar elde etmişlerdir. Bu stratejik işbirliğinin mimarı da M.K. Atatürk'tür.

Mustafa Kemal Bosna'da

Mustafa Kemal'in Balkan coğrafyasında geçen askerlik hizmetleri sırasında Kasım 1908 yılında Bosna'ya gittiği de bilinmektedir.

"Mustafa Kemal, Avusturya-Macaristan hükümetinin, Bosna-Hersek Bölgesine asker yığması üzerine, bu yığınak hakkında bilgi edinmek üzere gizlice Bosna'ya gönderilmiştir. O tarihte Fevzi Bey (Çakmak) Taşlıca'da 35. Tugay Komutanıdır. Mustafa Kemal Bey ilk kez Fevzi Bey'le orada tanışmıştır ve bu yığınak hakkında gerekli bilgileri de ondan edinmiştir. Mustafa Kemal'in araştırmaları sonucunda anlaşılır ki, Avusturya'nın yaptığı yığınak Sırbistan'a karşıdır. Aldığı bu görev dolayısıyla bu gezi aynı zamanda Mustafa Kemal'in Batılı bir devletin ülkesine yaptığı ilk gezidir. Sf.70. " (Atatürk, Sadi Borak, Kırmızı Beyaz Yayınevi, 1. Baskı, Eylül 2004, Şefik Matbaası, İstanbul.)

Mustafa Kemal, Balkan Harbi'ni değerlendiriyor

Mustafa Kemal Atatürk (30 Haziran-28 Temmuz 1918) tedavi amacıyla bulunduğu ve günümüzde Çek devleti sınırında kalan Karlsbad'ta kaleme aldığı hatıralarında dile getirdiği konulardan birisi de Balkan Harbi'ne ilişkin görüşleridir. Nurer Uğurlu başkanlığında bir kurul tarafından hazırlanarak nisan 1999'da yayınlanan anıların 52. sayfasında şunlar yer almaktadır:

"Balkan Harbi ise Türk ordusunun bir harbi değildir. Bu bambaşka bir şeydi, bir bozgundu. Fakat, Türk ordusunun bir bozgunu değildi, hayır hiç değil, bu Türkiye'deki eskinin yıkılması, Türk ordusunun başındaki bilgisiz kumanda heyetinin geri çekilmesiydi. Balkan kuvvetleri bu harbin sonuçlarını o dönemde Türkiye'ye hakim olan şahısların bilgisizliğine borçludur. Denebilir ki, bu harpte Türkiye için sürprizdir. Ordu birleşebilmek ve bir plana göre toplanabilmek için yeterli zaman bulamamıştır. Öncü birlikleriyle düşman hücumları karşılanmıştır. Aklın eline geçtikten sonra, ordu öylesine çabuk çehresini değiştirdi ki, Çanakkale'de İngilizleri yenerek, Galiçya'da Avusturyalılara yardım ederek, Makedonya ve Romanya'da müttefik ordularla muzafferane işbirliğine de bulunarak kıymetini çabucuk gösterme de gecikmedi."

Atatürk'ün Selanik hasreti ve sevgisi

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 100.yıldönümünde, Büyük Önder Atatürk'ü ve kahraman silah arkadaşlarını saygı ve minnetle anıyoruz. Yazımızın sonunda, Atatürk'ün doğup büyüdüğü bir Balkan şehri olan Selanik'e olan hasreti ve sevgisinin büyüklüğünü, her zaman yanında olan manevi kızı Prof. Dr. Afet İnan'ın aktarımından okuyalım:

"Balkan Harbi sırasında Trablusgarp'tan dönüşünde Mısıra geldiği vakit, Makedonya'nın düşmanların eline geçtiği haberleri alınmıştır. Bu haberden en büyük acıyı hissettiğini daima söylerdi. Doğduğu, büyüdüğü ve inkılap fikirlerinin beslendiği şehir Selanik için hayatının sonuna kadar hasret çekmiştir. En canlı hatıraları, çocukluğunun masum olayları, gençliğinin en ateşli anları o muhitte geçmiştir. Atatürk hisleriyle, hatıralarıyla daima bu şehrin bir çocuğu idi. En çok anlatmasını sevdiği hatıraları hep o muhit geçenlere ait olurdu.." (Atatürk Hakkında Hatıra ve Belgeler, Prof. Dr. Afet İnan TTK Basımevi, Ankara 1959, T. İş Bankası, Atatürk ve Devrim Serisi, No:10)

Atatürk'ü Anma Programı

Atatürk, Türkiye ve dünyanın çeşitli ülkelerinde olduğu gibi ölümünün 85. yıl dönümünde Mamuşa'daki "Atatürk" ilkokul'unda da anıldı. Söz konusu ilkokulun öğrencileri ve öğretmenleri tarafından 10 Kasım Cuma günü düzenlenen anma programında Atatürk'ün hayatı ve devrimleriyle birlikte dünyaca ünlü bu büyük Türk asker ve devlet adamını yücelten şiirleri de dile getirdi-

Cumhuriyet'in 100. Yıl Dönümü Kutlandı

Cumhuriyet'in kuruluşunun 100. yıl dönümü kutlamalarına Mamuşa "Atatürk Lisesi öğrenci ve öğretmenleri de düzenledikleri bir programla katkılarını sundular. Lisenin konferans salonunda düzenlenen kutlama programı çerçevesinde günün anlamı ve önemi hakkında yapılan konuşmaların ardından lise öğrencileri tarafından ünlü Türk şair ve yazarlarının Atatürk ile Cumhuriyet'in yüceliğini dile getirdikleri birbirinden coşkulu şiirlerin okunmasıyla Cumhuriyet'in 100. yıl dönümü coşkuyla kutlanmıştır.

Avrasya Yazarlar Birliği Heyeti Mamuşalı lise öğrencileriyle bir arada Edebiyatçılardan Yazarlık Dersi

Ankara merkezli Avrasya Yazarlar Birliği Başkanı Doç. Dr. Yakup Ömeroğlu Eylül ayı sonlarında beraberindeki çalışma arkadaşlarıyla birlikte Kosova'ya gerçekleştirdiği ziyareti esnasında Türklerin yoğun olarak yaşadıkları Prizren ile Mamuşa'ya da uğradı.

Mamuşa "Atatürk" Lisesi okul müdürü, öğretmenleri ve öğrencileri tarafından karşılanan Doç. Dr. Yakup Ömeroğlu ile beraberindeki yazar Osman Çeviksoy, yazar Ataman Kalebozan ve diğer konuklar konferans salonunda Mamuşalı edebiyat heveslisi öğrencilere yazarlık dersi çerçevesinde yazarlığın püf noktaları konusunda önemli ipuçları sayılabilecek bilgilendirmelerde bulundular.

Değerli konuk edebiyat ustalarının konuyla ilgili konuşmaları Mamuşalı edebiyat heveslisi lise öğrencileri tarafından ilgiyle izlenirken Kosovalı Türk hikaye ve roman

yazarı Reşit Hanadan Yazarlık Atölyesi çerçevesindeki etkinlik kapsamında Mamuşa'yı ziyaret etmelerinin belde açısından ne büyük bir önem taşıdığını dile getirip Mamuşalı bir edebiyatçı olarak bu ziyaretleri için kendilerine teşekkür ederken Müdürü Rifat Krasniç de konuklara 20 küsur yıl önce hizmete verilen lisenin Mamuşa'daki eğitime, özellikle de kız öğrencilerin orta ve yüksek öğrenimlerini sürdürmelerine sunduğu katkıyı dile getiren bir konuşma yaptı.

Türkiyeli konuk yazarlar Yazarlık atölyesi etkinliğinin ardından Mamuşa Belediye Başkanı Abdülhadi Krasniç tarafından kabul makamında edildiler.

TBMM Milletvekilleri Öğrencilerimizle Bir Arada

Fuat Oktay bir öğrenciyle konuşurken

Kasım ayının ilk haftasında Kosova'ya gerçekleştirdikleri resmi bir ziyaret çerçevesinde Mamuşa'ya da uğrayan TBMM'nin Fuat Oktay başkanlığındaki Dışişleri Komisyonu üyeleri buradaki “Anadolu” İlkokulu öğrenci ve öğretmenleriyle bir araya geldiler. T.C. Priştine Büyükelçisi Sabri Tunç Angılı ile KDTP Başkanı Fikrim Damka'nın da eşlik ettikleri Türkiyeli milletvekilleri Mamuşa Belediyesi Eğitim Kültür Gençlik ve Spor Müdürü Türker Mazrek, “Anadolu” İlkokulu Müdürü Erol Morina ve belediye çalışanları, dernek başkanları tarafından saygı ve sevgi gösterileri arasında karşılandılar.

Öğrenci, öğretmen, veli ve belediye çalışanlarıyla samimi bir hava içerisinde geçen görüşmeler esnasında burada yaşayan öğrencilerin eğitimlerini kendi dillerinde, Türkçe olarak yapmalarından büyük bir memnuniyet duyduklarını belirten konuk milletvekilleri Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin buradaki soydaşlarını şimdiye kadar olduğu gibi bundan böyle de her bakımdan desteklemeye devam edeceğini ifade ettiler.

Konuk Milletvekilleri Öğretmen ve Öğrencilerle bir arada

Mamuşalı Türkçe 1. Sınıf öğrencilerine tablet

“Türkçe Eğitimde Teknolojik Atılım” projesi çerçevesinde Kosova'da Türkçe öğretim yapılan okullardaki 1. sınıf öğrencilerine tablet dağıtım kampanyası kapsamında Mamuşa'daki “Anadolu” İlkokulu 1. sınıfına kayıt yaptıran öğrencilere de geçenlerde düzenlenen bir tören esnasında tabletleri dağıtıldı. TC. Priştine Büyükelçisi Sabri Tunç Angılı, TC Prizren Başkonsolosu Celal Doğan, KDTP Gnel Başkanı Fikrim Damka, Mamuşa Belediye Başkanı Abdilhadi Krasniç, TC Priştine Büyükelçiliği Eğitim Müşaviri Şerafettin Turan, Kosova Türk Temsil Heyet Başkanlığı temsilcileri, Mamuşa Belediye temsilcileri ile “Anadolu İlkokulu Müdürü Erol Morina ve öğretmenleri, belediye müdürleri ve görevlilerinin de hazır buldukları törende minik öğrencilere tablet dağıtım yapıldı.

Minik Öğrencilere Çanta ve Kırtasiye

Geçen günlerde Mamuşa “Anadolu” İlkokulu'nda gerçekleştirilen bir etkinlik çerçevesinde 1. sınıf öğrencilerine okul çantaları dağıtıldı. T.C. Priştine büyükelçiliği Eğitim Müşavirliği ve Kosova Türk Temsil Heyet Başkanlığı tarafından sağlanan çanta ve kırtasiye malzemelerinin dağıtıldığı etkinliğe T.C. Priştine Büyükelçisi Sabri Tunç Angılı ile Prizren Başkonsolosu Celal Doğan, Eğitim Müşaviri Veysel Erdel, Kosova Türk Temsil Heyet Başkanı Albay Sabri Gökhan Kararmırsel, Mamuşa Belediyesi Eğitim Kültür Gençlik ve Spor Müdürü Türker Mazrek, “Anadolu” İlkokulu Müdürü Erol Morina, belediye çalışanları, öğretmenler katıldılar.

Çanta ve kırtasiye malzemeleri dağıtılan öğrencilerin sevinçlerine diyecek yoktu. Minik öğrencilerin yüzlerini güldüren çanta ve kırtasiye dağıtımıyla ilgili etkinlik esnasında söz alan Mamuşa Belediyesi yetkileriyle okul müdürü buna benzer yardımların ileride de sürdürüleceğini söyleyen Türk yetkililere bu anlamlı yardımlarından dolayı teşekkürlerini ifade ettiler.

T.C. Priştine Büyükelçisi Sabri Tunç Angılı ile beraberindekiler çantalarını alan öğrencilerle birlikte

NÖBET BİTTİ, HUZUR GİTTİ...

İlhan Bardakçı

Filistin kimbilir kaçınıcı kezdir yine kan ağlıyor. İsrail'in televizyon kanallarında canlı olarak yayınlanan haber veya tartışma programlarında kan ağlayarak izlediğimiz insanlık dışı barbarca saldırıları yüzünden hiç bitmeyecek gibi görünen küllenmiş İsrail-Filistin çatışması birdenbire yine dünyanın gündemine oturmuş bulunuyor. Oysa Osmanlı döneminde buradaki insanlar Müslüman'ı, Hristiyan'ı, Yahudi'siyle birlikte barış, huzur ve refah içerisinde yaşıyorlardı. Bu sayımızda ünlü Türk tarihçisi İlhan Bardakçı'nın bu gerçeği dile getiren ibret verici yazısına yer veriyoruz.

İdaresi altında 72 milleti yüzyıllarca huzur içinde yaşatan Osmanlı, Ortadoğu'dan çekildikten sonra başlayan huzursuzluk, geçen yakın bir asır zamana rağmen dinmek bilmiyor. Yani Ortadoğu'da, özellikle Filistin'de Osmanlı'nın nöbeti bitti, huzur gitti...

Aşağıda ilginç bir nöbet hikayesi okuyacaksınız. Göz yaşlarınıza karışmayız ama, bu yazının dikkat ve tefekkürle okunmasını isteriz.

“O’na Mescid’i Aksa’da rastladım.”

Mevki Kudüs, mekan Mescid ÜI Aksa.

Tarih: 21 Mayıs 1972, Cuma.

Ben ve gazeteci arkadaşım rahmetli Said Terzioğlu İsrail dışişleri rehberinin yardımı ile bu mübarek makamı dolaşıyoruz. Kudüs kapalı çarşısında rüzgar gibi dolanan entarili kahvecilerin ellerindeki askılara çarpmadan biraz yürüdünüz mü önünüze çıkan kapı sizi Mescid ÜI Aksa'nın önüne kavuşturur. Mir'ac mucizesinin soluklandığı ilk Kible'mize yani... Hemen oracıkta ilk avlu vardır ki, hala bizim lakabımızla anılır. “12 bin şamdanlı avlu” derler oraya. Yavuz Selim Aralık 1517 Salı günü Kudüs'ü devlete katmıştır da ortalık kararmıştır. Yatsı namazını avluda kılar kendisi ve bütün ordu beraber. Şamdanları yakarlar. Tam 12 bin şamdan. O isim oradan kalmadır. Sekiz on basamaklı geniş merdiveni adımladınız mı, mukaddes Mescid'in bağdaş kurduğu ikinci avluya ulaşırsınız.

O'nu merdivenin başında gördüm. İki metreye yakın bir boy, iskeletleşmiş vücudu üzerinde bir garip giysi.. Palto?... Hayır, kaput, pardösü veya kaftan?

Değil. Öyle birşey işte.

Başındaki kalpak mı, takke mi, fes mi? Hiçbirisi değil. Oraya dimdik, dikilmiş. Yüzüne baktım da ürkütüm. Hasadı yeni kaldırılmış kıraç toprak gibi. Yüzbinlerce çizgi, karışık ve kavruk bir deri kalıntısı. Yanımda bizim eski vatandaşımız İstanbullu Yusuf'a sordum: -Kim bu adam?

Lakaydi ile omuz silkti. “Bilmem” diye cevap verdi. “Bir meczup işte. Ben bildim bileli, yıllardır burada durmuş. Çakılı gibi hala duruyor ya... Kimseye bir şey sormaz, kimseye bakmaz, kimseyi görmez.”

Nasıl, neden, niçin hala bilmiyorum. Yanına vardım, “Selamünaleyküm baba” dedim. Gözkapaklarının ardına sütrelenmiş gibi jilette kesilmiş çesine donuk gözlerini araladı. Yüzü gerildi, bana bizim o canım Anadolu Türkçemizle cevap verdi:

-Aleykümselam oğul...

Donakaldım. Ellerine sarıldım, öptüm, öptüm...

-Kimsin sen baba? dedim.

Anlattı ki, ben de size anlatacağım. Amma evvela biliniz. O canım Devlet çökerken biz Kudüs'ü 401 yıl, 3 ay, altı günlük hakimiyetten sonra bırakırız. Günlerden 9 Aralık 1917 Pazar günüdür. Tutmaya imkan

Mahzun mabed Mescid-i Aksa* Sevinir analar, çocuklar /Kan yerine hep sevgi aksa/ Filistin'de savaş olmasa...”

yok, ordu bozulmuş, çöküyor. Devlet zevalin kapısında. İngiliz girinceye kadar geçen zaman içinde yağmalanmasın diye oraya artçı bölük bırakırız. Adet odur ki, kentti zapt eden galip asayiş görevini yapan yenik ordu askerlerine esir muamelesi yapmaz.

Anlattı dedim ya, gerisini tamamlayalım:

-Ben, dedi Kudüs'ü kaybettiğimiz gün buraya bırakılan artçı bölüğünden... Sustu, sonra elindeki silahın namlusuna sürdüğü fişekleri ateşler gibi zımbaladı.

-Ben, o gün buraya bırakılmış 20. Kolordu, 36. Tabur, 8. Bölük, 11. Ağır Makinalı Tüfek Takım Komutanı Onbaşı Hasan'ım.

Yarabbi!... Baktım, bir minare şerefesi gibi gergin omuzları üzerindeki başı, öpülesi bir sancak gibiydi. Elleri bir ez daha uzandım. Gürler gibi mırıldandı:

-Sana bir emanetim var oğul. Nice yıldır saklarım. Emaneti yerine teslim eden mi?

-Elbette, dedim, buyur hele...

Konuştu:

-Memlekete avdetinde yolun Tokat Sancağı'na düşerse... Git, burayı bana teslim eden umandanım kolağası /önyüzbaşı/ Musa Efendi'yi bul. Elleri benim için öp. Ona de ki:

Sonra kumandanı olduğu takımın makinalısı gibi gürlledi:

-11. MAKİNALI TAKIM KOMUTANI İĞDIRLI ONBAŞI HASAN O GÜN DEN BU YANA, BIRAKTIĞIN YERDE NÖBETİNİN BAŞINDADIR. TEKMİLİM TAMAMDIR KUMANDANIM!...dedi dersin.

Öleyazdım.

Sonra yine dinlendi. Taş kesildi. Bir kez daha baktım. Kapalı gözleri ardından dört bin yıllık Peygamber Ocağı ordumuzun serhat nöbetçisi gibiydi. Ufukları gözlüyordu. Nöbetinin başında idi. Tam 57 yıl kendisini unutuşumuzdaki nadanlığımıza /cahilliğimize/ rağmen devletine küsmemişti.

İbrahim Hanedanoğlu Salihli-Türkiye

Şair, yazar, öğretmen ve yayıncı İbrahim Hanedanoğlu'ndan- Filistin'e adanmış Dörtlükler

-nerede?-

Hak,hukuk,adalete inananlar nerede?
Hep hümanist geçinen o insanlar nerede?
Filistin'de Müslüman kanı akıtılıyor
Katliam yapılırken Müslümanlar nerede?
10. 10. 2023-Salihli

-aratmıyorsun-

"Hitler soykırım yaptı" diye bağıríyorsun
Feryadınla dünyayı böyle kandırıyorsun
Filistin'de yaptığın bu vahşî soykırımla
Hitler'in yaptığını sen de aratmıyorsun!...
10. 10. 2023-Salihli

-dur!..-

Amerika açıkça "masuma vur!..." diyecek
Batılı dostları da buna "olur" diyecek
Niçin sesin çıkmıyor? Ey insanlık! Neredesin?
İnsanlığın katline söyle kim "dur!" diyecek
22.10.2023-Salihli

-gelecek-

İsrail komşuları parça parça bölecek
Bölerken ülkelerin sınırı değışecek
Eğer beöyle susmaya devam ederseniz siz
Ey Müslüman ülkeler! Sıra size gelecek
22. 10. Diyarbakır

-öldürmüşler-

Ticaret sayesinde dünyayı sömürmüşler
Kendilerini de hep, üstün millet görmüşler
Hiç kümse Yahudi'den merhamet beklemesin
Peygamberleri bile sürmüşler, öldürmüşler
23. 10. 2023-Diyarbakır

-seyrediyor-

İsrail Filistin'i vurup tehdit ediyor
"Gazze'yi hep boşaltın, yoksa yakarım" diyor
Onları destekleyen Batı'yı anladık ya
Müslüman ülkeler de vahşeti seyrediyor
23. 10. 2023-Diyarbakır

-mezar oluyor-

İsrail her dakika durmadan can alıyor
Ey Müslüman ülkeler! Vaktiniz daralıyor
Siz bir şeyler yapmaya çalışıncaya kadar
Bebek ve çocuklara Gazze mezar oluyor
31. 10. 2023-Diyarbakır

-Müslüman ülkeler-

Gözleriniz önünde masumlar hep ölüyor
İsrail Filistin'i haritadan siliyor
Komşuda yangın varken ülkeniz güvende mi?
Bu ate yavaş yavaş sizlere de geliyor
01.11. 2023-Diyarbakır

Ölümünün 500. Yılında Suzi Çelebi

OSMANLI SULTANI TARAFINDAN TAKDİR EDİLEN BİR ŞAİR

Dr. Altay SUROY

Suzi Çelebi'nin 1450-1460 yılları arasında doğduğu tahmin ediliyor. Prizren'de Tabakhane mahallesinde kurucusu olduğu Suzi olarak adlandırılan caminin bahçesindeki mezarının baş taşının kitabesine göre H. 931 (Miladi 1524) yılında vefat ettiği yazılıdır. Suzi'nin kabri yanında H. 927 (M. 1522) yılında vefat etmiş kardeşi şair Nehari yatmaktadır. Nehari'nin ve Suzi'nin kabirleri başında bulunan kitabeli taşlar Prizren ve yöresinin en eskileridir. 1955 yılında bu mezarın baş taşları ve yazıtları devlet koruması altına alınmışlardır.

Türbe olarak adlandırılan dört duvar içinde 500 yıl üstleri açık olan bu mezar taşları hava muhalefetine diremelerine rağmen yine de aşınmaya başlamışlardır. Söylencelere göre Suzi mezarının üstünün açık olmasını vasiyet etmiştir. Yağmurlara, karlara, buzlara daha fazla dayanamayan kitabelerin aşınması yüzünden okunması zorlaşmıştır. Hemen müdahale edilip türbeyi, mezarları, mezarların yazıtlı baş taşlarını hava muhalefetinden korumak gerekiyor. Türbeyi hava muhalefetinden korumak için türbenin dışına dikilecek 4-5 metre yüksekliğindeki sütunler üzerine cami çatısına benzer örtüyü veya buna benzer

bir tasarımı uygulamakla baş taşların tamamen aşınmaları önlenmiş olacaktır. Bu öneriler yetkili kurum ve kuruluşlara ulaştırılmış bulunmaktadır.

29 Ekim 2024 tarihi Suzi'nin ölümünün 500. ölüm yıl dönümüne denk geldiği için derneklerimiz bu ölüm yıldönümünü çeşitli etkinliklerle kaydedeceklerdir. Dolayısıyla şairler, yazarlar, sanatçılar, araştırmacılar, tarihçiler, sanatseverler Suzi'nin kimliği, yaşamı ve yaratıcılığı ile biraz daha fazla ilgilenecek, kabride kalabalık kişi tarafından ziyaret edilecektir.

Suzi'nin ve kardeşi Nehari'nin kabirleri ve Suzi'nin baş taşı (yıl 2023)

Prizren için Suzi'nin diğer şair ve yazarlardan ayrıcalığı vardır. 500 yıl önce yaşamış ve yazılı eserlerine ulaşılmış nadir yazarlardan biridir. Kardeşi Nehari ile birlikte Prizren doğumlu olarak bilinen ilk şair ve yazarlardandır. Ayrıca bir Osmanlı sultanı tarafından takdir edilen biricik şairdir.

Prizren'de Suzi ve Nehari'nin kabirlerinin bulunduğu Suzi Camii'nin bahçesi (Yıl 2023)

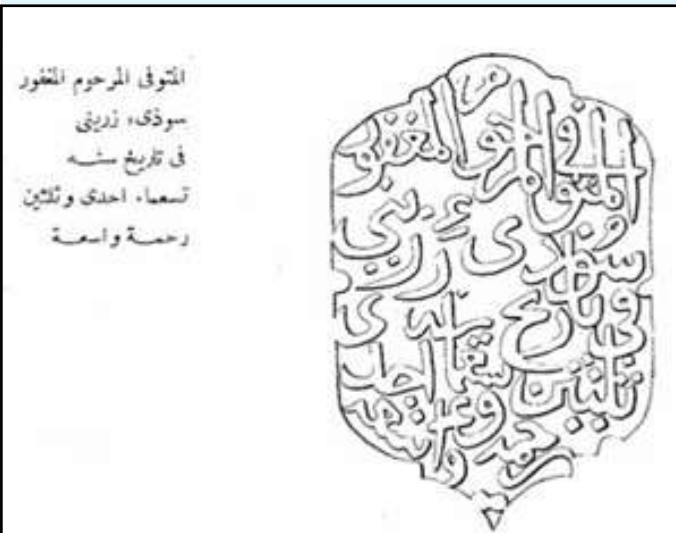

Suzi Camii (Ekim 2023)

Yavuz Sultan Selim Han ta 1513 yılında Suzi'nin şairliğini ve hümanistliğini takdir ettiği için kendisini Grajdaniç'teki hasının gelirini bağışlayarak ödüllendirmiştir. Bu temliknamenin orijinali korunuyor. Şahitler tarafından da tasdiklenmiş yazılı vasiyetnamesi bulunuyor. Hayırseverliğini kanıtlayan köprüsü, Grajdaniç'te tarlaları sulamak için kazdırdığı su kanalı, Prizrendeki camii hala duruyorlar. Kütüphanesi'nin ve çeşmesinin izleri halen mevcuttur.

**Kosova Türk Yazarlar Derneği yayınları,
2000 Prizren**

Suzi'ye ait kabrin baş taşı kopyası

1998 yılında Suzi'nin kaleme aldığı Mihaloğlu Ali Bey'in ve Mehmet Bey'in Srem ve Bosna'ya yaptıkları akınları ve onların hayatlarını anlatan Gazavatname'nin 500. yılı dolayısıyla 2000 yılında Prizren'de Türkiye Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in parasal desteğiyle "Prizrenli Suzi'nin 500. Yılı" başlığı altında Uluslararası Sempozyum düzenlenmişti. Sempozyumda sunulan bildirileri içeren ve Suzi hakkında yapılmış çalışmalar, araştırmalar ve yorumları içeren bir kitap yayınlandı. Kitap'ta KKTC'den bilim adamı Harid Fedai'nin "Mihaloğlu Ali Bey Gazavatname-sindeki Özdeyişler ve Deyişler", Bedrettin Koro'nun "Osmanlı İmparatorluğunda Akıncılar ve Mihaloğlu Gazi Ali Bey", Altay Suroy Recepoğlu'nun "Suzi'nin Kardeşleri", İskender Muzbeğ'in "Prizrenli Suzi'nin Duyarlığı", Şecaattin Koka'nın "Agah Sırrı Levend", Ethem Baymak'ın "Suzi Çelebi'nin Gazavatnamesinde Tuna Nehri'nin Varlığı", Hasan Mercan'ın "Pürzerin'in Suzi Mahallesi'ni İçeren Çevre ve Onun Bana Şiir Yazdırmasının Nedenleri", Ahmet İğci-ler'in "Suzi Çelebi'nin Eser ve Mekanları", başlıklı bildirileri, Franc Babinger'in "Suzi'nin El Yazmaları", İstanbul'da Başbakanlık Osmanlı Arşivinden temin edilen yazışmalar, Suzi'ye sunulmuş ve basında yayınlanan etkinliklerle ilgili makaleler, Tezkirelerde Suzi Çelebi, Aleksiye Olesniçki'nin "XV-XVI. Yüzyıl Şair-Tahrici Prizrenli Suzi Çelebi'nin Özgeçmişi", Hasan Kaleşi'nin "Suzi" çalışması, "Suzi'ye ait bir rivayet", Suzi'nin elyazmasından örnek, diğer belgeler ve Suzi'nin vakfiyesinden kalan eserlerin fotoğrafları yayınlanmıştır.¹

Bu kutlama dolayısıyla dergilerde, gazetelerde Suzi Çelebi ile makaleler, "Bay" yayınlarında Osman Baymak'ın "Suzi Çelebi" Araştırma, İnceleme kitabı, T.C. Kültür Bakanlığı yayınlarında Raif Virmiş'in "Suzi ve Vakıf Eserleri" kitabı da yayımlandı. Prizren'de Suzi Camisi'nin, Suzi kabrinin, kütüphanesi, çeşmesi ve köprüsünün bulunduğu sokağa Prizren Belediyesi Suzi Çelebi adını verdi.

1455-1465 yılları arasında Prizren'de doğduğu tahmin edilen Suzi'nin adı Mehmed b. Mahmûd b. Abdullah'tır. Mezar taşındaki yazıda ismi "Suzi Zerrin" olarak geçmektedir. Ölüm tarihi ise H.931 (M.1524) olarak yazılıdır.

Saraybosnalı tarihçi, yazıt bilimci (epigraf) ve şarkiyatçı Mehmed Muyezi-noviç 1962 yılı yazında Prizren'e geldiğinde Nehari ve Suzi'nin mezarlarını ziyaret etmiş, şimdi oldukça aşınmış olan mezar taşlarındaki yazıları kopyalayıp okumuştur. Ancak söz konusu bilim adamı Suzi ve Nehari'nin mezar taşları zamanla birkaç kez badanalanıp bunun sonucunda yazıtların neredeyse tamamı kireç birikintileriyle kaplandıkları için okunmaları ve açıklanmalarının zor bir hale geldiklerini belirtiyor. Bu nedenle yazıtların doğru okunması ve kopyalanması amacıyla daha önce kireç katmanlarını söküp kaldırma işlemine devam ettiğini, teknik çalışmayı tamamladıktan ve yazıtları okuduktan sonra, Suzi ve Nehari baş taşları üzerindeki orijinal yazıtların metinlerinin, Aleksej Olesnitsky'nin Suzi ile ilgili çalışmasındaki transkripsiyon ve kısmi çeviri olarak yayınlanan metinlerden biraz farklı olduklarını tespit ettiğini vurgulamıştır. Ayrıca Suzi ve Nehari'nin mezar taşlarındaki yazıtları inceleyip bunları 16. yüzyıldaki benzer yazıtlarla

karşılaştırarak bazı sonuçlara vardığını ve bu iki önemli yazıtın tıpkıbasımları, fotoğrafları ve çevirileriyle birlikte yayınladığını da belirten araştırmacı Suzi ve Nehari'nin mezarlarında aynı şekil ve boyutlarda iki mezar taşının yer aldığını, bunların tabanlarında 20 cm. çapında, yukarıya doğru biraz daha geniş olan bir dairenin bulunduğunu ve boylarının 70 cm. olduklarını bildiriyor. Baş mezar taşlarının türbansız, konik bir şekilde olduklarını, bir bütün olan Üsküp kristal taşından yapıldığını bildiriyor.² Bu mezar taşları 1955 yılından itibaren Devlet koruması altında olmalarına rağmen, korunmaları için somut bir işlem yapılmamıştır.

Suzi'nin 5 satırdan Nehari'nin 6 satırdan oluşan mezar taşlarındaki yazılar Arapçadır. Nehari'nin ölüm tarihi H. 927 (M. 1523), Suzi'nin ölüm tarihi H. 931 (M. 1524) olduğu yazılıdır.

Adı Mehmed b. Mahmûd b. Abdullah olan şairin Suzi takma adıdır. Farsça bir kelime olan Suzi "aşk ateşiyle yanan" anlamına gelmektedir. Nakşibendî tarikatına mensup olduğundan Sûzî-i Nakşibendî, kabrinin baş taşında Suzi Zerrin olarak belirtilmişse de bazı kaynaklarda ise Sûzî-i Rûmî, Sûzî-i Pürzerrînî, Mevlânâ Sûzî, Molla Suzi, görgülü, edepli bir kişi olduğu için de "Suzi Çelebi" olarak kendisinden bahsedilmektedir. Prizren'de halk Suzi'yi "Evliya, Suzi Baba ve Suzi Efendi" olarak da adlandırmaktadır.

Suzi'nin kardeşi Nehârî ile birlikte başladığı medrese tahsilini bir gönül macerası yüzünden tamamlayamadığı, daha sonra Mihaloğulları'ndan Plevne kolunu temsil eden Gazi Ali Bey'in (ö. 906/1500) maiyetine girerek onun akınlarını yazdığı tespit edilmiştir. Ali Bey'in vefatından sonra oğlu Mihaloğlu Mehmed Bey'in yanında bulunarak onun da akınlarını yazmaya devam ettiği, 916'da (1510) Prizren'e döndükten sonra, burada İlyas Hoca mahallesinde Bistrica (Akdere) suyu kenarında bir mescit, medrese ve kütüphane, medresenin hemen yanına yakın zamana kadar kullanılmakta olan bir çeşme ile külliye, şehrin diğer tarafıyla irtibatını sağlamak üzere bir köprü yaptırdığı bilinmektedir. İnşa edildiği dönemdeki taş işçiliğinin güzel bir örneği olan köprünün dere yatağında kalan bir gözü de yerine yeni köprü yapılıncaya yıkılmıştır. Osmanlı mimarisinin en eski örneklerinden biri olan Sûzî Camii ise yapılan özensiz onarımlar yüzünden günümüzde farklı bir kimliktir.³

Ömrünün sonuna kadar kendi mescidinde imamlık ve medresesinde öğretmenlik yapan Sûzî Çelebi, Yavuz Sultân Selîm tarafından 1512-1520 tarihli temlik-nâme ile kendisine verilen Prizren yakınlarındaki Grajdaniç Çiftliği'ni bu mescit ile medresesinin yönetimi için vakfetti. Ayşe adında bir kızı olduğunu ve malının bir bölümünü ona bağışladığını halen orijinali korunan bu vakfiyesinden tespit ediyoruz. Prizren'de vefat eden Suzi daha hayattayken yaptırdığı mescidinin bahçesinde kendisinden bir-iki yıl önce ölen kardeşi şair, yazar Nehârî'nin kabrinin sol tarafına defnedilmiştir.

Sûzî Çelebi'nin Gazavât-nâme-i Mihaloğu Ali Beğ adlı bir mesnevisi vardır. Bu eserde Fâtih ve Sultân II. Bâyezid

devri akıncı beylerinden Mi-haloğlu Ali Bey'in gazalarını tasvîr eder. Sehî Bey'in tezkiresi gibi ilk kaynaklarda 15.000 beyit olduğu ileri sürülen eserden bugüne 1795 beyit ulaşmıştır. Bu durum eserin başlangıçta daha geniş bir şekilde planlandığı halde tamamlanamadığını veya büyük bir kısmının kaybolduğunu düşündürmektedir. Gazavatnâme tevhid ve münâcât ile başlamakta, daha sonra Mihaloğlu Ali Bey'in akınları ve hayatının diğer önemli olayları anlatılmaktadır. Sûzî'nin eseri, iki akıncı beyinin hem biyografilerini hem de gazâlarını konu alması bakımından ayrıca Balkan fetihleri açısından ayrı bir öneme sahiptir. Eser 300'e yakın gazavatnâme ve fetihnâme arasında akıncı gazâlarını anlatan tek örnek olup Rumeli fetihleri hakkında olduğu gibi akıncı beylerinin hayat tarzları hakkında da doğrudan bilgi veren değerli bir kaynaktır.⁴

Mesnevi tarzında yazılmış olan Gazavatname'nin mısraları on bir heceden oluşur. Beyitler birbirine kafiyelidir. Mihaloğlu Ali Bey'in Sırbistan, Macaristan, Bosna seferlerini anlatır. Birçok yerin güzellikleri tablo misali tasvir edilmektedir. Eser edebi değerinden başka tarihi olayları yazmak için de değerli bir kaynaktır. Zamanın Türkçesiyle yazılmıştır.

Bu Gazavatnâme hiçbir özentiyeye kapılmadan, olduğu gibi akınlarda uçan kelleleri ikiye biçilen gövdeleri, sel gibi akan kanları, devrilen atları, yıkılan şehirleri, ele geçirilen esirleri bir heyecan tufanı içinde anlatan nadir eserlerden birisidir. Eserde bir yandan savaşın ne kadar ibret verici olduğu; diğer yandan şairin gezip gördüğü yerlerin, özellikle Tuna boyunun güzellikleri şairane duygularla anlatılmaktadır.

Suzi'nin hele Mihaloğlu Ali Bey'in ağzından Tuna'ya öyle bir seslenişi vardır ki, bu on üç beyitlik hitapta akıncılarla Tuna'nın nasıl haşır-neşir olduğunun en güzel ifadesi vardır. Ayrıca Türk'süz bir Tuna'nın sırf bir nehirden öteye geçemeyeceği çok çarpıcı bir şekilde belirtilmektedir. 2024 yılı süresince Suzi'nin 500. ölüm yıldönümünü anma etkinlikleri programları saptanırken, türbe binasının, kabirlerin tadilatının yapılması ve Suzi'nin vakıf eserlerinin onarılması için de tarihi bir fırsattır. 2011 yılında TİKA tarafından restorasyon işlemleri yapılacağı haberi basın tarafından duyurulmasına rağmen bu çalışma 2023 yılının Ekim ayı sonuna kadar gerçekleşmemiştir.

¹Altay Suroy Recepoğlu (Hazırlayan) "Prizrenli Suzi'nin 500. Yılı" (Bildiriler, Bilgiler, Belgeler), Kosova Türk Yazarlar Derneği, Prizren, Mayıs 2000.

²Mehmed Mujezinovic: Natpisi na nadgrobnim spomenicama Suzi Çelebije i Neharija u Prizrenu (Prizren'de Suzi Çelebi ve Nehari mezar taşlarının kitabeleri) Orijentalni Institut u Sarajevu – Prilozi za orijentalnu Filologiju, sv. XII-XIII, 1962-63, Sarajevo, 1965, s. 265-218.

³Ayverdi, Ekrem Hakkı (1981). Avrupa'da Osmanlı Mimârî Eserleri. C. II-III. İstanbul: Fetih Cemiyeti Yay. 191-192, 227.

⁴Prof. Dr. Mustafa İsen, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/suzi-mdbr>

YAHYA KEMAL'İN "KAYBOLAN ŞEHİR" ŞİİRİNDE DUYGUSAL ANLAR

Prof. Dr. İrfan Morina

Yahya Kemal, Türk edebiyatından ünlü vatan şairlerinden biridir. O, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkıldığı ve yeni Türk Devleti'nin kurulduğu günleri yaşamıştır. Macerası asırları dolduran imparatorluğun feci yıkılışından son derece mustarip olur ve bir daha geri gelmeyecek olanın doğurduğu büyük ümitsizliği, ancak şanlı ve güzel günlerini hatırlamak suretiyle telafiye çalışır. "Beyatlı için vatan, coğrafya ve toprak olmaktan çok, bir milletin tarihsel gelişmesinde yaşayan objektif bir bilinçtir". Yahya Kemal, vatan anlayışındaki bu objektif bilinci şu sözlerle ifade eder: "Ben vatani milletle beraber, yani milletin yerleştiği toprak addederim... *Benim nazarımda milletin ruhunun estiği ve esmediği topraklar vardır... Mesela, Rumeli'de nice yerlerde ne Türk vardır, ne cami vardır; ne de Türk ruhu esmiştir... Bu, bir parça Lamartine'nin: Vatan cetlerin küllerinden yapılmıştır mısraını hatırlatır. Maurice Barres'in millî toprak nazariyesinde ifade ettiği gibi; yani toprak vardır ki bizimle hal hamur olmuştur; toprak vardır ki bize uzak kalmıştır. İşte ben vatani böyle anlıyorum..*" Vatan kavramını objektif bir bilinç olarak ele aldığı şiirlerinden biri doğduğu Üsküp şehri için yazdığı "Kaybolan Şehir"dir. Beyatlı'nın talebelerinden Ahmet Hamdi Tan pınar, bu şiir hakkında: "Kaybolan şehrin ilk adı 'Üsküp'tü ve biz talebe iken bir tasavvur hâlinde zihninde idi. Sık sık bahsedirdi. Hatta Üsküp'ü mutlaka beyit sonunda düşündüğümüz için ona bir kafiye bile aradığımız olurdu" der. "Kaybolan Şehir"de Üsküp, şairin şahsi hatıraları ile ele alınır.

1) Üsküp ki Yıldırım Beyazıt Han diyarıdır, Evlad-ı Fatihan'a onun yadigarıdır.

Şiirin birinci beytinde doğduğu şehrin bir Türk diyarı olduğunu anlatır. Beyatlı doğduğu şehir hakkında: "Üsküp, Türklüğün tekasüf ettiği yerdir. O kadar Türk tür ki, her taşında milletimizin ruhu şekillenir" der. Üsküp 1392 yılında Yıldırım Beyazıt Han zamanında fethedilen bir diyarıdır. İkinci mısradaki Evlad-ı Fatihan kelimesini fethedenlerin evlatları ve Sultan Fatih'in evlatları anlamında kullanır. Çünkü bu diyardaki insanları, şair Sultanların evlatları olarak görür. Faliş Sultan Mehmet 1454-1459 tarihleri arasında Sırbistan'ı fethettikten sonra Üsküp'ten geçmiş ve bir süre burada kalmıştır. Bunun için şair Üsküp'teki Türkleri, Sultan Fatih'in de evlatları olarak niteler ve Yıldırım Beyazıt Han'ın fethettiği Üsküp'ün de Sultan Fatih'in evlatlarına değerli bir yadigar olarak bırakıldığını yazar. Bu beyitte Osmanlı tarihinin iki büyük ismi vardır. İkisi de Üsküp topraklarına Osmanlı medeniyetini yaymak noktasında birleştiler.

2) Firuze kubbelerle bizim şehrimizdi o; Yalnız bizimdi, çehre ve ruhiyle biz'di o.

İkinci beyitte Balkanlar'da geliştirilen Osmanlı medeniyetinin bir özelliği ile karşılaşırız. Bu özellik mimaridir. Beyitte Yahya Kemal, Üsküp'ü mimari yönüyle ele alır. Osmanlı mimarisinin örneği olarak aldığı firuze kubbelerle, camileri kas-

Ata Yedigari Mustafa Paşa Camii

teder. Camiler ise dinin sembolüdür. Yahya Kemal, Türklerin getirdikleri dinin, hakimiyet altındaki milletlere mesut zamanlar yaşattığına ve Türk Müslümanlığının Arap Müslümanlığından daha yeni bir iman olduğuna inanır.

İşte bu Türk Müslümanlığı, mimari de, inşa edilen mabetlerde de görülür. Osmanlı mimarisinin kendine özgü bir üslubu, estetik planda bir biçimi vardır. Bu özellikleriyle mimari ait olduğu medeniyetin görünüşünü yansıtır. İkinci beytin birinci mısrasında şair, benimsediği şehri görüntüsü ile tipik bir Türk şehri olarak verir. İkinci mısradaki şehri benimsemesi ise ruh, yani yaşayış açısındandır. Osmanlı Türkleri'nin yine kendilerine özgü bir hissediş tarzları vardır. İkinci mısradaki ruh kelimesiyle Osmanlı kültürünün yaşama biçimi ve hissediş tarzını kastederken, bu tarzın Üsküp'te de var olduğunu

Osmanlı'dan Kalma Vardar Köprüsü

anlatır. Şair, Üsküp'ü gerek ruh gerekse görüntüsü ile sadece Türk milletine ait bulur. Bu beyitte Yahya Kemal'in "Tarihin sanat hâline getirilmesi" görüşü vardır. Çünkü tarihin sanat hâline getirilmesi ile bir milletin manevî varlığına en büyük hizmetin yapılacağına inanır. Buna örnek olarak mîmariyi gösterir.

3) Üsküp ki Şar Dağ'ın da devamıydı Bursa'nın.

Bir lale bahçesiydi dökülmüş temiz kanın.

Üçüncü beyitte Üsküp'ü tabiat güzellikleri ve tarih açısından Bursa'ya benzetir. Üsküp'ün Şar dağına yeşillik ve güzellik açısından Bursa'nın bir devamı olarak görür. Şair için Bursa, tarihi ve tabiatıyla ne kadar değerli ise Üsküp de o kadar değerlidir. Burada vatan görüşü hakimdir. Bursa nasıl vatanın bir parçası ise Üsküp de o derece de kıymetli bir vatan parçasıdır. Bursa da, Üsküp de aynı vatanın toprağında, o toprağın havasını, iklimini teneffüs eden şehirlerdir. Bu mısradaki Üsküp tarihî açıdan da Bursa kadar değerli görülür, mısradaki Üsküp elden giderse tıpkı Bursa elden gitmiş gibi bir duygu vardır. Şair ikinci mısradaki Üsküp'ün geçmişini Bursa'nın geçmişi kadar değerli bulur. Çünkü Üsküp'ün fethedilmesinde tıpkı Bursa'nın fethedilişindeki gibi kan dökülmüştür ve dökülen bu temiz kanın sonucu olarak lale bahçesi oluşmuştur. Şar Dağı'ndaki laleleri, oranın uğruna dökülen kanların sonucu olarak görür. Burada kanı, rengi yönüyle laleye benzetir ve laleleri sadece çiçek olarak görmez. Lale burada bir semboldür. "Üsküp, Balkanlar'da dökülen kanın lale bahçesidir. Görülüyor ki Yahya Kemal'de kan kendi hususiyetini muhafaza etmez, realitesinin dışına çıkar, değişir".

4) Üç şanlı harbin Arş'a asılmış silahları

Parlardı yaşlı gözlerle bayram sabah

Dördüncü beyitte Türk savaşlarının kutsallığından bahseder. O kadar yüce, büyük fetih savaşları olmuştur ki, bu savaşlarda kullanılan silahlar Arş'ta asılmıştır. Şair, kutsal savaşları üç sayısı ile sınırlandırmıştır. Balkan fütuhatının ilk büyük zaferleri olan Kosova, Niğbolu ve Varna zaferleridir bu üç şanlı harp. Silahların asılı olduğu Arş'ta bir kutsiyet vardır. Çünkü arş, gök yüzünün en yüksek noktası ve Allah katı olarak adlandırılır. Allah katında kutsal varlıklar mevcut olduğu için, şair, bu üç savaşta kullanılan silahları Allah katına layık görür. Bu mısradaki Türklerin fetih anlayışı da mevcuttur. Türkler bir yeri fethederken, sadece toprak kazanmak amacını gütmeyizler, adalet götürmek, medeniyet götürmek gibi kutsal amaçlar da vardır. Bu nedenle savaşları da kutsal kabul ederler. İkinci mısradaki şair, bayram sabahlarını anlatır. Bayram günleri de kutsal günler olduğu için, oradaki insanlar kutsal geçmişimizi, bu canlı savaşlarda ki zaferlerimizi hatırlarlar. Arş'ta asılmış bu silahların sesleri her bayram sabahı insanımızın yaşlı gözlerinde parlar. Burada yaşlı gözler hem ihtiyarlanan gözler hem de ağlayan gözler anlamındadır. Bu beyitte kaybedilmiş bir gücün ıstırabı, özlemi ve acısı var. Arş'ta çok eski bir destanın, büyük ceddin, ataların yiğitliklerinin kanıtları olan silahlar, orada her bayram sabahı hatırlanır.

5) Ben girmeden hayati şafaklandıran çağa,

Bir son baharda annemi gömdük o toprağa.

Şair beşinci beyitte kendini anlatır. Hayatı şafaklandıran çağ sözleriyle gençliğinden, çocukluğundan bahseder. Çocuk-

luğunda annesini kaybettiği bir son bahar günü Üsküp topraklarına gömdüklerini söyler. "Bizim için burada mühim olan doğduğu şehrin Yahya Kemal'in muhayyilesindeki yeridir. Fil-

Y. Kemal'in annesinin mezarı

hakika o biraz da ölen annenin kendisidir".

6) İsa Bey'in fetihde açılmış mezarlığı Hülyama ahiret gibi nakşetti varlığı.

Altıncı beyitte geçmiş ve tarih var. Şair, Üsküp'ü fetheden ordu kumandanı İsa Bey'i ve onun mezarlığını hatırlar. İsa Bey Macaristan'da şehit düşer... Fakat Üsküp'te adını taşıyan camiinin yanında büyük bir İsa Bey mezarlığı var. İsa Bey mezarlığının varlığı şairin hayalinde bir ahret gibi nakşeder. Ahret kelimesiyle mezarlığın kutsallığını vurgular. İsa Bey mezarlığını kutsallık açısından ahrete benzetir, çünkü, ahrete girecek insanlar her türlü kötülükten arınmış, tertemiz, pırıl pırıl insanlardır. Mezarlığı bu açıdan ahrete benzetir. İsa Bey'in mezarlığı belki de, şairin muhayyilesinde, kaybedilen Rumeli ve imparatorluğun birleşen şeklidir.

7) Vaktiyle öz vatan da bizimken, bugün niçin Üsküp bizim değil? Bunu duydum, için için.

Yedinci beyitte nostalji var. Şair Üsküp'ün artık Osmanlı toprağında olmayışından duyduğu üzüntüyü dile getirir. Bu üzüntüyü kalbinin derinliklerinde hisseder.

8) Kalbimde bir hayali kalıp kaybolan şehir! Ayrılmanın bıraktığı hicran derindedir!

Sekizinci beyitte şehir, şairin kalbinde bir hayal olarak kalır. Kaybolan şehir daima şairin kalbindedir, fakat ondan ayrılışın verdiği acı kalbinin derinliklerindedir. Burada kaybolan şehre bir hitap var. Birinci mısradaki şehre hitap etmekle onu kişileştirir. İkinci mısradaki duygu yoğunluğu var.

9) Çok sürse ayrılık, aradan geçse çok sene, Biz sende olmasak bile, sen bizdesin gene.

Dokuzuncu ve son beyitte yılmama duygusu var. Ayrılık ne kadar sürerse sürsün, yaşayan sevgidir ve sevilen şeyler insanların kalbinde daima yaşar. Sen de olmasak bile, sen kalplerimizde ve kültürümüzde her zaman yaşayacaksın demek ister.

Not: Bu yazı 08-09 Kasım 2018 yılında İstanbul'da Nurettin Topçu Kültür Merkezinde "60 Yıl Sonra Yahya Kemal" Uluslararası Sempozyumda okunmuştur.

Kırgız Kızı, Türk Gelini sporcu, şair Darika Adatovna Acar:

“Özümüz, Soyumuz, Dilimiz bir...”

Türkiye’de yaşayan Kırgız asıllı Darika Adatovna asıl uğraşı spor olmasına rağmen bu arada şiire de merak sarmış bir sanat yaratıcısı. Kendisiyle 2022 yılında İzmir-Seferhisar’da düzenlenen Uluslararası KIBATEK Edebiyat buluşmasında karşılaştık. Darika ile fırsattan yararlanarak Mamuşa Dergisi için yaşamı, spor, şiir uğraşı ve bu arada Kırgız halkının dünyaca ünlü Mamans Destanı, yine Kırgız halkının çıkardığı dünyaca ünlü romancı Cengiz Atmatov’un yaratıcılığı konusunu kapsayan bir söyleşi yapmayı da ihmal etmedik. Uzun yıllardan bu yana Türkiye’de yaşayan, okurlarımız için bize buradaki yaşamının yanı sıra spor ve edebiyatla ilgili uğraşı konusunu da anlatan Kırgız asıllı bu değerli genç şair ve sporcuyla yaptığımız içtenlikli sohbetimiz esnasında önce yaşamöyküsünü sordüğümüz darika şunları söyledi:

-Ben Darika Adatovna ACAR, Kırgızistan doğumluyum. İlk ve ortaokulu Kırgızistan’da, yüksek eğitimi de Türkiye’de tamamladım. Evlilik sebebiyle 2001’den bu tarafa Türkiye’de yaşamaktayım. Durgun bir hayatı sevmediğim için evliliğim sonrası dönemde kendimi geliştirme ve öğrenme yolunda çok çaba sarf ettim. Yıllar boyunca kısa ve uzun süreli sayısız eğitimler alarak Türkiye Karate Federasyonu, Türkiye Cimnastik Federasyonu, Türkiye Vücut Geliştirme ve Fitness Federasyonu ile Türkiye Özel Sporcular Spor Federasyonu’ndan antrenörlük belgelerine, bunun dışında ilgi duyduğum çok sayıda branşla ilgili sayısız belge ve sertifikaya sahip oldum. Sporculuğum ve antrenörlüğüm ile ilgili gelişmeleri halen takip etmekte olup eğitimlere katılmayı da sürdürmekteyim.

-Özellikle hangi spor dallarıyla ilgilendiğinizi anlatır mısınız?

-Özellikle Otizm, Down Sendromu, Rett Sendromu, CP, Asperger Sendromu ve davranış bozukluğu, konuşma bozukluğu olan, kendi tabirimle “meleklerim” diye hitap ettiğim, çok sevdiğim özel çocuklara zaman buldukça ve menfaat gö-

Darika Adatovna bir yarışmada dereceye giren öğrencileri ile bir arada

zelmeksizin yaptırdığım spor ağırlıklı çalışmalarla katkılar sunmaya gayret etmekteyim.

-Ne kadar güzel. Mutlaka önemli başarılarla da imza atmışsınızdır.

-Atmaz olur muyuz? İstanbul Cengiz Deniz Spor Kulübü

fahri antrenörü olarak Murat Muslu, Ramazan Can Arıcı ve Mevlüt Olgun isimli özel sporcularımla atletizmin değişik branşlarında arka arkaya sayısız bölge ve Türkiye şampiyonlukları elde ettim.

-Peki edebiyat, özellikle de şiirle ilgili uğraşınız konusunda neler söylemek istersiniz?

-Bütün bunlar olup biterken ilgi duyduğum konularda eğitimler almaya devam etmekte, aynı zamanda vaktimin önemli bir kısmını kültür sanat etkinliklerine ayırmakta, yazılar ve şiirler yazmakta, son dönem orta ve uzun mesafe (10k, 15k ve yarı maraton gibi) koşu yarışlarına da katılmaktayım.

Ben Kırgız’ım, Kırgız kızı Türk geliniyim. Özü, soyu bir iki ülke arasında köprüyüm, dünyanın dört bir tarafına dal, budak ve kök salmış büyük bir milletin, Türk Milleti’nin ferdiyim... Ben atalarını hiçbir zaman unutmayan, onların yolunu takip eden, bizi biz yapan değerlerle büyüyen bir insanım. Bizi biz yapan şey, yani mayamız destanlarımızdır. Evet, benim ülkem destanlar diyarıdır. Biz bu mayayla yoğrulduk ve piştik.

-Destanlar deyince, aklıma Kırgız halkının dünyaca ünlü Manas destanı geldi. Okurlarımıza biraz da bundan bahsedebilir misiniz?

-Memnuniyetle. Sözünü ettiğiniz destanlarımız bugüne kadar uluslararası alanda belki de binlerce kez değişik akademik çalışmalara, makalelere, tezlere, bildirilere konu olmuştur. Burada bilineni tekrara gerek yok. Ben burada size daha çok bir Kırgız kızı olarak bu destanla ilgili duygularımı paylaşacağım.

Türkiye’de okullarda edebiyat derslerinde “dünyanın en uzun destanı” konusunun geçtiğini duymuştum. Böyle bir soru sorulduğunda bu soruya “Manas Destanı” diye cevap veriliyor, fakat öğrenciler için acaba bu sorunun karşılığı iki sözcükten oluşan kısacık bir cevap mı, yoksa bu cevap çok daha derin anlamlar ve değerler taşıyor mu? İşte önemli nokta burasıdır.

Kırgızımın Manas Destanı’nı dünyanın en uzun destanı yapan sanatçı, onu günler ve geceler boyu söyleyen, söylerken adeta kendinden geçen “Ulu Manasçı”mız Sayakbay Karalayev’dir. 1894-1971 yılları arasındaki 77 yıllık ömrü süresince bizlere, dünyaya bıraktığı en büyük mirası, bin yıllık kahramanlıkları anlatan bir milyon mısrayı aşkın “Manas Destanı” oldu.

-Sayakbay atanızdan bahsederken “Ulu Manasçı” dediniz. Bunu biraz açar mısınız?

-Memnuniyetle... Bizde Manas Destanı’nın en uzun varyantlarını okuyabilen manasçılara “Ulu Manasçı” ya da “Çon Manasçı” derler. Manas Destanı’nın kimilerine göre 50’den, kimilerine göre 100’den fazla varyantı var fakat Sayakbay atamız, gelmiş geçmiş bilinen Ulu Manasçıların en büyüğüdür ve okullarda öğretilen “Manas Destanı dünyanın en uzun destanıdır” bilgisinin de kaynağıdır. Burada fırsattan yararlanarak Sayakbay Karalayev atamızı bir kez daha rahmetle ve saygıyla anıyorum...

Manas Destanı’nın en büyük özelliği geçmiş çağlarda neler yaşadığımızı bize anlatmasıdır. Yaşadıklarımızı bilelim ki, nasıl yaşayacağımızı buna göre belirleyelim, geleceğimize en doğru şekilde yön verelim. Yazılı kaynaklar milletlerin ta-

rihini birkaç bin yıl öncesine kadar götürebilir belki ama ya daha öncesi?.. Ben halkımın bundan çok daha ötelere dayanan bir sözlü geleneğin, sözlü aktarımın temsilcisi olduğuna inanıyorum. Nesilden nesile, dilden dile aktarılacak gelen destanlarımız bunun en büyük kanıtı. Bu sözlü gelenek aynı zamanda yazılı edebiyatımızın da mayasını oluşturuyor.

-Dünyaca ünlü Kırgız romancı Cengiz Aytmatov da bu destanların mayasıyla yoğrulmuş olmalı. Ne dersiniz?

-Bu görüşünüze tamamıyla katılıyorum. Kırgızımın büyük yazarı, Türk Dünyası'nın büyük kalemi Cengiz Aytmatov'u Cengiz Aytmatov yapan, onun sanatını şekillendiren en büyük unsur küçükken ninesinden dinlediği masallar ve destanlar değil miydi? Günümüzün şairleri, yazarları, kültür, sanat ve fikir adamlarının ortaya koydukları bütün eserlerin temelinde hiç işte bu zengin ve köklü kültürün etkisinin olmadığı denilebilir mi?

Şiirle de uğraşıyorsunuz. Bugün Seferhisar'daki dünyanın farklı yerlerinden gelen şair ve yazarların da katıldığı sayıda uluslararası nitelikli bu edebiyat buluşmasında okuduğunuz şiir de oldukça ilgi gördü. Şiirlerinizin temel konusunu öğrenebilir miyiz?

-Farklı konularda şiirler yazmaya çalışıyorum. Yine de özümüz,, varlığımız, ulusal değerlerimiz, Türklüğümüz, birlikteliğimiz konulu şiirler yazmaya özen gösteriyorum. Bu fırsatta Mamuşa dergisi okurlarıyla çok zengin bir kültür mirasına sahip Türk dünyasını anlatan bir şiirimi paylaşmak isterim.

-Söyleşi için teşekkür eder, spor ve edebiyat alanındaki çalışmalarınızın daim olmasını dileriz.

-Ben de size teşekkür ederken Mamuşa Dergisi'ne başarılar diler, okurlarınıza da saygı, sevgi ve selamlarımı sunarım.

Cemali Tunalgil

ÖZÜMÜZ, SOYUMUZ, DİLİMİZ BİR

Özümüz bir
Soyumuz bir
Dilimiz bir
Geçmişimiz bir
Elbet, geleceğimiz de bir
Aramızda aşılmaz dağlar değil
Kardeşlikle bezenmiş kuvvetli bağlar var

Azerbaycan, Doğu Türkistan
Türkmenistan, Özbekistan
Kuzey Kıbrıs, Altay, Balkar
Gagauz, Karakalpak, Tatar, Balkanlar
Hakas, Karaçay, Irak Türkmeni
Yakut, Tuva, Çuvaş, Başkurt
Kazakistan, Kırgızistan
Türkiye'mle Türk ellerinin
Olsun kardeşliği dillere destan

Dilde, fikirde, işte birlik diyordu Gaspıralı
Çok seneler oldu bu sözü duyulmuş
Güç birliktedir deyip kolları sıvımalı
El birliğiyle yarınlara ulaşmalı

Toprağımızda açan gülleri birlikte dermişiz
Birbirimizden kız alıp vermişiz
Bizleri birleştiren bu asil soydur
Sevgiyle örülmüş duvarı yıkmak zordur

NE KALDI ELİNDE

S. Tamgüç / Hollanda

Dün yok idin, bugün yoktan var oldun
Ete kemiğe bürünüp, bir insan şeklini aldın.
Bir bebek olarak vaat edilen yeni bir dünyaya
İyi kötü halleri bilmek için, imtihana geldin.

Zayıftın muhtaçtın anne babaya, korunmak için
Akıl iraden verildi güçlü kuvvetli konuma geldin.
Evlendin eşin evlatların oldu malı mülkü buldun.
Bunları elde edince, yaratana sırt dönüp faniye daldın.

Makamına aldanıp mazlumlara zulmeden oldun
Yetimin hakkını vermeyip malının üstüne kondun
Kim, hak için kapına gelip geleni kapından kovdun
Gel gör ki süslü sarayın olsa da içinde mutsuzsun.

Yıkılmaz dediğin saltanatın yıkılıp yok olup gitti
Bitmez dediğin malların, talan olup hepsi bitti.

Oturduğun makam koltuğun, kaydı altından gitti
Şimdi dön de bak geriye elinde senin neyin kaldı ?

Gençliğin elinde gitti de yerini yaşlılık aldı
Aynaya bir bak derin buruştu, güzelliğine ne oldu ?
Elin titrer dizin tutmaz belin bükük boynun çökük
Boşa geçen ömrün sonunda kazancın ne oldu?

Evlatların sırtını dönüp gitmiş kapıların kapandı
Uğruna ömür verdiği kurduğun evler viran oldu
Ömür sona buldu bak ecel geldi kapına dayandı
Elinde acı günah ve pişmanlıktan gayri ne kaldı?

Dinle dostum sözümü bu haller sana gelmeden
Malın mülkün elinde var, ansızın talan olmadan
Ömrün bahar gülü solup, kış mevsimini bulmadan
Kendini hakka teslim et doğru ol salih ameli bul.

BALKANLARDA TÜRKÇE YAZMAK

Zeynel Beksaç

Bizler Prizrenli, Kosovalı, Makedonyalı, Balkanlı, Rumlili olarak Türkiye dışında Türk olmanın her tür cefasını çekmiş, bu topraklarda kimliğin, dilin, örf ve adetlerin, gelenek göreneklerini yaşatılması ve özdeş değerlerin yarınlara taşınması uğruna niceleriyle ömür harcamış biri olarak ve Balkanlardaki diğer sanatçı dostlarımla da benzer görüşleri paylaştıkları inancıyla diyorum ki: Bönce

Önce Balkanlarda yazmak nasıl bir şey?

Şiir dizelerimden de örnekler alarak görüşlerimi dile getirmek isterim. Bu bir eleştiri değil; görüşlerimi, hissettiklerimi samimi bir şekilde sizlerle paylaşmaktır amacım.

Değerli okurlar,

Balkanlarda yazmak, delikanlıca Türkçe'nin nöbetine durmak, yıkıntılarda yeni baştan doğmak, baharda güzü, günde kışı yaşamaktır.

Balkanlarda yazmak, direngenliği elden bırakmamaktır. Kuşkuyu tuzağa gülü kalbe gömmek, düzde yokuş tırmanıp, engellerde horon tepmektir.

Balkanlarda yazmak, hüznü denizlerde demir atıp, Türkçe'ye ölesiye teslim olmaktır.

Balkanlarda yazmak, yaşam gerçeğine Türkçe'yle yüreklenmek, avcılarının namluları karşısında yılmadan Türkçe haykırmaktır.

Balkanlarda, Rumeli kavşaklarında yüzyılı aşkın yalnızlığımızda Türkçe hep siperimiz oldu. Adam gibi yaşamak için; dilimize, geleneğimize, eğitimimize, kültürümüze, kimliğimize sahip çıktık. Varmak istediğimiz hep yarınlara olduğu için, direncimizi hiç yitirmedik. Bir dünya dili olan Türkçemize yosunun taşta sarıldığı gibi, hanımelinin duvara yaslandığı gibi, öylece bağlandık.

Balkanlarda Türkçe yazmak, soluk alışımızın dört dörtlük anlamı, görkemli yazgımız; kardelenimiz, ölmez otumuz, asırlara meydan okuyan çınarımız demektir.

Türkçemiz, buğulu aynalarda pak ve biricik gerçeğimiz, Balkanlarda, Rumeli tuzaklarında Hızır'ımızdı. Kerpiç duvarlarımızda deste deste sararmış tütün yaprağı, viran tavanlarda tozlu kuru üzüm, bırakıp giden atların pas tutmuş nalı, uğurumuz, muştumuz, tiryakimizdi.

Türkçemiz, Balkanlarda, Rumeli'de günün her anında üstümüze bir çiğ gibi yıkılan mutlu belamızdı!

Özlem, hasret yakamızı hiç bırakmadı. Bazen yangın gibi, bazen sel gibi, gün oldu deprem gibi çullandı üzerimize yaşam. Yakılan türküler yüreğimizi hem dağladı,

hem de melhem oldu. Bu dil tanışımızdı. Burada çocuk yaşlarda Üsküp'ten ayrılmak mecburiyetinde olan Çağdaş Türk Şiiri'nin anıt ismi Yahya Kemal Beyatlı ve eserlerinde döne döne ata toprağı Kosova'yı yad edip, onun için yüreği kanayan İstiklal şairimiz Mehmet Akif Ersoy'u ve Balkanlardan göç eden nicelerini anmak gerekir.

Evet, bizler buralarda kalanlar, vatan diye bellediğimiz bu toprakları terk etmeyenler olarak bu dille nakış nakış dokundu direnç kilimimiz Rumeli'de. Kaldırımında çiçek açıp, dilkalemizde bayrağı onurlu onurlu dalgalandırdık. Serpilmişliği bir ilenç diye yakıştıramadık kendimize. Hoşgörümüzle, sevgimizle Mevlâna'yıydık, Yunus'tuk, Köroğlu, Karacaoğlan'dık.

Balkanların rüzgârları sert ve acımasızdı. Biz hep sabrımızla nalladık dilatımızı.

Yalnızlığı sineye çekeliden beri dilatımız huzursuz ve şaha kalkmış. Dilatımız yüzyılı aşkın bir dönemdir uykusuz ve nöbette.

Balkanlarda kar yağdı Dildağımıza habire. Buna rağmen, kalbimizde güneşi gizlemesini bildik. Gül ektik içimizdeki taş duvara. Yadsınıldıkça çoğalıp taşmasını bildik. Mangalda küller altında Türkçemizin közünü korumayı bildik.

Kanadın' kırıdılar Dilgüvercinimizin Balkanlarda. Kanadı, kırılıp gücendi, gene de pes etmedi, uçtu Balkanların masmavi göklerinde özgün adıyla, diliyle, şanıyla, özgür özgür...

Biz ki, Balkanlarda destisi Mevlâna mahzeninde kırılan, sabrı Yunus örsünde dövülen, Dilhançeri Dede Korkut'ta bilenen Türkçe'nin aşıklarıyız. Bundan özge kârda gözümüz yoktur.

Balkanlarda yazmak, bu coğrafyada; yüzü ak, alını açık, başı dik, aslımıza yakışır bir duruşla varolmak demektir. İnsanlık kıyılarına vuran dalgaydık ya, sözünün eri olana saygımız sonsuz oldu. Ancak, iç çamaşırlar gibi değişen insanlardan olmadık hiç. Ne ettiyse, kimliğimize, dilimize, edebiyatımıza şemsiye açarak, bizler için olmazsa olmaz özelliğini taşıyan bu değerleri doludan, selden, kem gözle bakanlardan korumak içindi.

Bizler Balkan Türkleriydik; kırılıp gücendiğimizde, yıkılıp dört duvar arası sıkıştığımızda, Yunusça fidan dikildik çıplak tepelere, yosun diye taşlara sarıldık Yunusça, damar damar daldık kıraç toprağa Yunusça, dilimiz Yunus, usumuz Yunus dedi hep.

Bizler ki Balkan Türkleriydik, Prof. Dr. Mustafa İsen'in dediği gibi "ötelere bir ses"tik yani. Oyuncuğı elinden

alınmış çocuklar misali...Hüznümüz yüreğimizde tutsak kaldı. Dokunsalar, hasret dağları gözyaşı döker içimizde. Bir haykırabilsek Tuna akar, Vardar akar, Arda akar, Akdere akar. Öylesine doluyuz Türkçe sevgisiyle, Öylesine dolup taşar Türkiye sevdamız...

Bizler ki Balkan Türkleriydik; bir eşkiya gibi yağmalandı her yanımız, yemdik balıkçı oltasında. Gene de sevdamızda, kavgamızda, özlemimizde sen vardın ya Türkçem, gerisi hava!

Bizler ki Balkan Türkleriydik, dilleri seven, anadiliyle övünç duyan, Rumeli'nin loş ışıklarında; kaygan, tuzak, bulutsu yollarında halkımıza bir ışık olmanın bilinciyle nice yığıllara aldırış etmeden kararlı adımlarla yürüdük.

Türkçemiz bu topraklarda sonsuza dek yankılansın diye türküyü sarıldık, saza gönül verdik.Şiir yazdık, şarkı besteledik, türkü derledik. Eğitimimizi illa ki anadilimizde görelim diye kitapsızlığa, sorunlara aldırış etmeden göğüs gerdik.

Evet, Balkanlarda yazmak, hırçın, acımasız dalgalara Türkçe'yle siper almak demektir.

Balkanlarda yazmak, Türkçe uğruna boynumuzun kıldan ince olması demektir. Yoksulluğa varsa da halimiz, Türkçe'nin eşliğine post kurmak kararlılığından dönmek demektir.Zaman zaman unutulup kırbaçlanan, çamaşırlar örneği ipe serilen bir düş olsak da.

Bizler, yani Balkanlarda Türkçe yazan şair yazarlar için Türkiye, dolayısıyla Türk dünyası, yüreğimizin güm güm attığı, unutulmuşluğumuzun umudunu yeşerttiği, direnç yelkenlerimizi rüzgarlandırdığı vazgeçilmez etken, benzi sığınağımızdı.

Evet, genelde bir avuçtuk Türkçe'nin Rumeli yakasında. Varlığını Türk kimliğiyle sürdüren bizler için kesilen fatura hep ağır oldu. Sayımızın azalmasıyla bu dili, bu kültürü, gelenek göreneği sürdürenlerin sırtına taşınması ağır bir yükün daha eklenmesi demektir. Sözün kısası, Balkanlarda kayada çimlenmek bizimkisi. Kayada çimlenip, Mevlanalaşmaktı. An an, yıl yıl, sorunlar yığılaştıkça da, ne pes ettik, ne de yıldık. Geçmiş zengin bir ulusun, yüce bir çınarın uzantısı olduğumuzu hiç unutmadık. Attığımız her adımda, üstlendiğimiz her görevde, başarıları göğüslememizin temelinde yatan bu gerçek oldu hep. Yüreğimizde sönmeyen Türkçe sevdası, bizi bu kutsal nöbette inançlı, dinç kalmayı olanaklı kılmış ve yaşadığımız ortamda ecdadımızdan miras olarak kalan hoşgörü ve sevgiyi her zaman en güçlü bir silah olarak kullanarak sağduyu yanlısı ve yapıcı unsur olmaya özen gösterdik.

Bu değerlerin kıymetini bilip, özdeşlerini hiçbir şeye değişmeyen, yarınlara taşınması için ömür tüketenlere; yürekçe, başdik ve karşılık beklemeden bayrağı taşıyanlara selam olsun.

Evet, bizler Balkan Türkleri olarak, Türkçe'nin yarınlara taşınması için yüreğimiz hep güm güm atacak, elden gelen çabayı bedeli ne olursa olsun sunmaya devam edeceğiz.

Balkanlarda Türkçe yazmak böyle bir şey işte!

Değerli dostlar, saygıdeğer konuklar,

Üç yıl önce bu dünyaya gözlerini yuman Fahri Kaya'nın bir görüşünü paylaşarak konuşmamı sonlandırmak istiyorum.

"Balkanlarda Türkçe yazmak mücadele etmek demektir...Siz bu topraklarda, kurttan kuştan, havadan sudan çok, insanların kaderiyle haşır neşir olmak zorundasınız. Halkınızın alinyazısından uzak kalamazsınız. Bundan uzak kalırsanız kendinize bile ihanet etmiş olursunuz..."

ADIM ADIM GÜZ GÜNLERİNDEYİM ARTIK

Nicedir bahar uğramaz oldu haneme
Adım adım güz günlerimdeyim artık
Gönlüm nahoş da olsa
Turna sürüsü göçü gibi
Dönüşlerdeyim
Yorgun ve çaresiz
Eskisi gibi dost değil aynalar
Git gide azaldı
Uzak görünen yollar
Gözü kara gençlik
Bir çığ gibi
Alaşağı uçup gitti habersiz
Tan sökümlüyle avuçlarıma
Güneş doğardı oysa
Gevrek gevrek gülerdi ay
Esince simsiyah saçlarımı
Yolar geçerdii yel
Yelken gibi enginlere açılır
Huzur eksilmezdi yanıbaşımından
Bir kelebek, bir uçurtmaydım sanki
Ordan oraya rengârenk uçan
Irmak gibi uzar giderdi günler
Masalla neşeye teslim olurdu
Uzun kış geceleri
Kısa dalgada Ankara radyosundaki türküler
Anavatan özlemime melhem olurdu
Ya Sofya radyosunda
"Alişimin kaşleri kara"yı söyleyen
Kadriye Latifova'yı
60'lı yıllarda Kırcalı Müzik Topluluğunun
Prizren stadındaki konserinde
Bağlamayı ilk görüşümü
On dokuz yaşında Kapı Kule'den adımlayarak
Bayrağı toprağı öptüğümü
Unutmak mümkün mü hiç
Yitirdim, sararım, bulan var mı gençliğimi
Balık tutup yüzdüğüm o duru çaylar kurumuş
Koca dalbastı kiraz ağacında
Asılı kaldı düşlerim
Ben değilim salıncakta
Cırcır böceklerinin senfonisiyle
Salınan çocuk
Ben değilim akşamları bağ dönüşlerinde
Ateşböceklerini alnıma taktığım
Dertsiz günlerim gam yüklü şimdi
Mektup getirmez
Eski dostlardan postacı
Ahşap kapı önünde
Bekler dururum boşuna
Akordu bozuk duvarda asılı bağlamamın
Hicaz teli kopuk udun
Ne o eski ev var ne büyük odadaki musandıradı
Duran bayram baklavası
Ne de usulca kalkıp
Gıcırdayan sokak kapısını açarak
Sabah namazı için camiye giden babam
Nafile beklerim
Anamdan da haber vermez hiç
Yıldız çiçekleri
N'etsem gözüm önünden gitmez
Bir sinema biletine aciz kaldığım günler
İlk bisiklet sürüşümün cami duvarında son buluşu
İlkokul altıyı en iyi başarıyla geçtiğim için
Anamın aldığı kısa pantolon sevinci
Cep harçlığı için sokak kapısı önünde gazoz satışım
Karşı kapı komşumuz Hızır amcanın otlukhanesinde
Jimnastik akrobasisleri
Yayınlanan ilk şiir heyecanı
Üsküp'te Birlik gazetesine ilk ziyaret
Tan gazetesinin çıkışı
Bahar uğramaz oldu haneme
Adım adım güz günlerimdeyim artık

Zeynel Beksaç

Kapıkule'den Pazarkule'ye Fetih Düşleri...

Prof Dr. Ertuğrul Karakuş
Bolu-Abant İzzet Baysal Üniversitesi Öğretim Üyesi

(Duyar Mısın Akıncı Cetlerinin İhtirasını?)

**“Tuna boylarında sıra serviler,
Tan yeli estikçe sessiz ağlarmış,
Gül bahçelerinde baykuşlar öter,
Şu viranelikler eski bağlarmış...”**

M.Fuat KÖPRÜLÜ

Otuz yıldır Kapıkule Sınır Kapı'sından geçerek Avrupa yollarına düşen bir gurbetçi yakınım, Kapıkule'den Bulgaristan yollarına geçince neler hissettiğini sormuştum. Derin bir iç çekip elindeki bardağı ahşap masaya öyle sertçe bıraktığından, hiç de iyi şeyler söylemeyeceğini anlamıştım. -Sınırdaki uzun kuyruktan kurtulmanın kısa süren mutluluğu,

-Art niyetli polisin kötü muamelesi,
-Yolculuk boyunca çeşitli tacizlere uğrama endişesi,
-Bitmeyen sıkıcı yol...

Baştaki sorumu garipsemiş olacak ki o da bana sordu aynı soruyu: Sen Kapıkule'den “karşı”ya geçince ne hissediyorsun?

Nedense, yukarıda sıralanan “kuru” maddelerin aksine, bir şiirle cevap vermek geldi içimden...

“Balkan şehirlerinde geçerken çocukluğum;
Her lâhza bir alev gibi hasretti duyduğum.
Aldım Rakofça kırlarının hür havâsını,
Duydum, akıncı cedlerimin ihtirâsını...”

Benim vermek istediğim asıl cevap, Yahya Kemâl'in bu son dizesinde gizliydi aslında... Yukarıda sıraladığı maddelerden çok farklı bir cevap almaktan şaşkın olan gurbetçi tanıdığım, şiirin izahını bekliyordu belli ki. Yarı tepkili bir ses tonuyla sordu:

-Eee, yani?!

Bu “yani”nin esaslı bir cevap beklediği belliydi:

Bırakın Kapıkule'den Almanya'ya uzanan yoldaki düşünceleri, sadece “Kapıkule'den başlayıp Pazarkule'de biten” bir seyahat için bile kelimeler yetmez!

Bu topraklara ayak basar basmaz “şu anda ayak bastığımız yerleri ‘vatan’ kılan fetihleri gerçekleştiren” onlarca serdengeçti nasıl gelmez insanın aklına?

Gazi Süleyman Paşa, Hacı İlbey, Gazi Evrenos Bey, Lala Şahin Paşa, Şehabettin Paşa, Seyyid Ali Sultan, Karaca Bey ve daha niceleri...

Meriç'ten geçer de bir Türk, nasıl hatırlamaz 1364 yılında

yapılmış olan Sırsındığı Savaşı(1.Meriç)'ni, Çirmen Savaşı (2.Meriç)'ni...

800 fetih rüyası gören “gazi”nin, 20 bin (kimi kaynaklara göre 70 bin) kişilik dev orduya korkusuzca haddini bildirdiği yerdir Çirmen... “İman'ın imkan'a” galip yerdir Meriç kıyıları...

Meriç kıyılarında, Çirmen'de, Sırsındığı'nda, Edirne'nin fethinde, Lala Şahin Paşa'nın gür sesi duyulur...

Lala Şahin Paşa ki, kalbini Kosova'da bırakan şehit padişah Murat Hüdavendigar'ı yetiştiren “lala”dır, “hoca”dır... Lala Şahin Paşa ki, Çorlu'yu, Lüleburgaz'ı, Edirne'yi, Filibe'yi “bizim” yapan adam...

Edirne'nin fethinde Rumeli Beylerbeyidir... Hatırasına Bursa'da bir mahalleye, Edirne'de bir ilçeye adı verilen zattır...

Meriç kıyılarına nice ömürler vermiş bir ailedir Lala Şahin Paşa'nın ailesi... Oğlu Şehabettin Paşa Filibe'de, Meriç kıyısında hâlâ nöbet bekleyen İmaret Camisi'ni yaptırır...

Aslında Meriç kıyılarının fethi; Vardar sahillerinin, Tuna sahillerinin, Neretva sahillerinin, Drina sahillerinin fethinin habercisidir. Meriç'ten geçer de bir insan, nasıl hatırlamaz bu bilge nehirleri?

Aslında Malkara'nın, Çorlu'nun, Lüleburgaz'ın, Edirne'nin, Kırklareli'nin, Filibe'nin fethi; Üsküp'ün, Belgrad'ın, Bosna'nın, Selanik'in, Niş'in, Mohaç'ın, Nazlı Budin'in, Radoviş'in, Prizren'in fethinin müjdecisi değil miydi?

Bu topraklara ayak basar basmaz “bir kısmı fethin rüyasını gören, bir kısmı da o fetihlerle kurulmuş” yerleşim yerleri nasıl gelmez insanın aklına?

Koşukavak, Mestanli, Kırcaali, Gümölcine, Ferecik ve daha niceleri...

Koşukavak ki, sıcacık Türkçesiye sizi karşılayan misafirperver halkının sesinde, yüzlerce yıl öncesinin Anadolu'sundan taşınan Yörük misafirperverliğini duyarsınız.

Yüzlerce yıl önce her tepesine sinmiş Türkçe seslenişlerin, yakın bir tarihte silinmeye çalışıldığını nasıl unutursun burada! Ya “tarih bilinciyle dopdolmuş bir kalem eri” olan Ömer Osman Erendoruk'un o esaslı Türkçesiyle kaleme aldığı o yürek yangını eserler gelmez mi Koşukavak'ta aklına: “Bir Başkadır Bizim Eller”, “İçimizdeki İnci Tanecigi”, “Uçurum”, “Toprağa Kan Düştü”, “Ağlatırsa Mevlam Yine Güldürür” ve daha nice şaheser... Bir de bu “gazi” yazarın acı-tatlı yüzlerce hatıraya tanıklık eden evi...

O heybetli camisi bir kenara, sadece bir mezar taşıyla bile sizi fetih yıllarına götürür Koşukavak... Hicri 770(!), miladi 1368-1369 tarihli bu mezar taşı, fetih yıllarının alp-eren-

lerinden kalan en kıymetli hatıra olabiliyor...

Değeri bilinmese de...

Koşukavak-Mestanlı yolu üzerinde, Madanlı köyünde, aradan geçen yüzlerce yıla ve binlerce badireye ragmen, "fethin hâlâ devam ettiğini" gösteren Hafız İsmail Türker Camisi'ni görürsün...

Ümidin bir kez daha canlanır...

Ya Mestanlı yakınlarındaki Elmalı Baba Tekkesi-Camisi... İlim tehsil ederken vefat eden onlarca öğrencinin, her biri bir sanat eseri olan mezar taşı şahideleri... Biraz dikkatle duyabilirsin hâlen "Hû... hû..."larını...

Eğer okumuş isen "Bozgun Zamanı"nı, "Bozgun'dan Sonra"yı, "Vatan Yasak Özgürlük Uzak"ı, asla için "cızzz!" etmeden geçemezsin Mestanlı'ya giden engebeli yolları, dağları... Her tepe "Ben şahidim evvel Allah!" der Mehmet Türker'in yazdığı her cümleye...

Ve Mestanlı'nın "mest eden dost insanları"... Kırcaali'de metanetle yatan Gazi Kırca Ali'nin rüyasıdır Mestanlı... Bu yerlerde biraz biraz dikkatle yüzlerce yıl öncesine gidebilirsiniz... Kırcaali Medresesi'nde Buhara'nın, Semerkand'ın, Taşkent'in, Merv'in kutlu kubbelerini görmemek için "âmâ" olmak gerekir!

Fetih rüyası gören "Gazi"lerinin arkasında sıra dağlar gibi duran "evlad-fatihan" kadınının somutlaşmış nişanesidir Nalbantlar'daki "Yedi Kızlar Camisi". Gazadan dönemeyen, şehadete koşan erleri için çeyiz parasıyla yaptırırlar bu camiyi... Hepsi birer Hayme Ana, hepsi birer Şerife Bacı'dır çünkü... Ahşap yapısının mütevazılığıyla "Gitme, bu kutlu fetih rüyasını görenlerle burada kal!" diye seslenir dinleyene, bahçesindeki onlarca asırlık şahide ile...

Ya 23 yılını cezaevlerinde geçirmiş bir kahraman olan, Yazar Mehmet Türker'in ifadesiyle "komünist sistemin södüremediği bir meşale" olan "Gölgedeki Kahraman" Nuri Turgut Adalı... Her gencin ibretle ziyaret etmesi gereken Adaköy'deki mezar... Ömer Osman Erendoruk ne güzel seslenmiş dostuna:

"Allah'ın adı ile başlatılan cihatın

Nasıl kalırdı, nasıl kalacaktır yarıda?

Kalplerde bir meşale bir bayrak oldu adın.

Bütün acılarının mükafatı Tanrı'da."

Ve fetih döneminin en heybetli günlerine olduğu kadar, tarihin bile şaştığı zulümleri hafızasında saklayan güzel şehir: Gümülcine... Gümülcine'nin yaz kış Osmanlı kokan çınarları... Bu çınarlara; bir isme, bir kimliğe sahip çıkar gibi sarılan Gümülcine gençleri...

Kırcaali'den bir görüntü

Selanik'ten bir görüntü

Bir zamanlar zulme karşı, Kemal Şevket Batıbey'in ifadesiyle "Teneke ile Alarm" veren sokaklarda, hâlâ lale bahçeleri gibi "Türkçe kokan" şehirdir Gümülcine... Bir taşıyla bile insanı şaşırtıp Osmanlı öncesindeki fetih faaliyetlerine götüren şehirdir. Kara Mehmet(Kırmahalle) Camiinde bulunan bu mezar taşının tarihine şaşırmamak elde mi? Hicri 581, miladi 1185-1186 tarihiyle, Sarı Saltuk gibi alperenler ile aynı zamanın ruhunu hissetmiş bir taş...

Ferecik... Âh Ferecik...

Fethin tekbirlerini, Orhan Gazi adına okunan Balkanların ilk hakimiyet nişanesi hutbesini duvarlarında saklayan Gazi Süleyman Paşa Camisi... Şimdilerde kilise olsa bile hâlâ vakur... Biraz dikkat dinlersen duyabilirsin ilk fethin tekbirlerini, ilk hutbenin muştularını...

Âh Ferecik... Âlim, şair, tarihçi Hadid'nin ana vatanı... Göz yaşları...

Balkanlar'a ilk geçen Gazi Süleyman Paşa'nın kutlu askerleri içerisinde yer alan Seyyid Ali Sultan... Nasıl bir tohumdur ki serptiği, meyvesi hâlen Balkanlar'ı besler...

Ve sözlere sığmayan daha nice kutlu belde...

Dimetoka'nın, Dedeagaç'ın, İskeçe'nin, Harmanlı'nın, Hasakova'nın hatırı kalır anmaz isek...

...

Belkide, sözlerimin yarısından fazlasını dinlemedi karşımdaki gurbetçi tanıdığım!

Bırakın o dinlemesin... Dinleyen bulunur elbet...

Gazi Süleyman Paşa'nın, Hacı İlbey'in, Gazi Evrenos Bey'in, Lala Şahin Paşa'nın, Şehabettin Paşa'nın, Seyyid Ali Sultan'ın, Karaca Bey'in ve daha nicelerinin "vefalı" torunları dinler elbet bizi!...

Meşhur bir "vefalı" şairimizin dediği gibi:

**"Mektup yazdım Hasan'a,
ha Hasan'a ha sana!..."**

**Söğüt dallarında hasta serçeler,
Eski akın destanını heceler.**

**Tuna ağlıyormuş bazı geceler,
Göğüsünde kefensiz şehitler varmış...**

**Bozulan bağların üzümüleri acı,
Asi köle kesmiş eski haracı,
Yine yedi kiral giymişler tâcı,
Şahin yuvasını kargalar sarmış.**

Mamuşa Kaşesi (5)

Unutulan Kelimelerin Sözlüğü Mamuşa

Refki Taç

Ankara'nın göbeği sayılan 'Kızılay ilçesinin en işlek c'addesinin kıvrıntı köşesinde, kırtasiyenin yan tarafındaki 'Merkez Çayhanesinde kitap seçimi vesilesiyle demin tanıştığımız adamla sohbe geçiydik. Üniversite hocası oluyormuş kendisi. Bir yıllığına, kendi tabiriyle 'Kuzeyleşmeden' önce Makedonya'da görev yapmış. Balkan kültürü ilgi alanıymış. Karşılaşmanın buluşmaya, buluşmanın görüşmeye uzanma hadisesini tesadüften çıkararak, büyük bir hikmet olarak değerlendirme ısrarına geçti; birdenbire, nedense. Kabulü makbule getiriyoruz, çay ısmarlandı, muhabbet kıvam kazanıyor, sohbet koyulaşıyor, farklı görüşler düşünceleri ısındırıyor, fikir çelişkileri beraberliğe kenetleştiriyor.

Asrın felaketi olarak nitelendirilen depremden sonra başkentin nüfus artışı muhabbete devamlılık getiriyor. Sonra geçmişe dönerek tarih sayfalarını çapalıyor, bir zaman on milyonluk memleketin doksan milyona nasıl geldiğine ve diğer gelişmelerden bahsediyor, tarih verilerini mahkemedeymiş gibi delil sunuyoruz. Kurtuluş Savaşı'nda bazı yerlerde erkek kalmadığı hatırlanırken, Anadolu kadınlarının asker (bazılarının erkek giysileriyle cepheye gittikleri bilinir) oldukları tarihi gerçeği tazeleniyor, oraya nasıl gelindiğinin farkına varamadan, konu oluşuyla beraber milli duygular kabarıyor, kabardıkça adam duygulanıyor, coşuyor, hiddetleniyor, memleket konuşuluyor, vatan kutsallaşıyor. Sohbet derinleştikçe derinleşiyor. Geçmiş hatırlamakta yetmezlik görüşü öne çıkıyor; yaşamadan, yaşatılmadan unutulduğu vurgusunun altı çiziliyordu, tarihin tezahürden ibaret olduğu hatırlanıyor, üzerimize hüznün yürüyor, İstanbul'dan İç Anadolu Cephesine (Ankara) silah ve mühimmatın taşındığı yoldan yürümeyi kararlaştırıyoruz.

Yola erkenden çıkmak gereğinin açıklaması, yolda dura dura ilerlemek, yaşımıza uygun hareket etmek, görmeye değer yerleri geçmeden ziyarette bulunmak oluyordu. Haklılık görüldü, öyle davrandık, ilk durağımız Çankırı olacak, kilometreler arkada kalıyor, önümüze gelen aynı renkte bayır ve bayırcıklar, genelde işlenmemiş, işe yaramayan, çorak, kıraç görünüyordu. Üzüntüme dilimi durduramadım. Cevap sert olacağı tahmini ağızından çıkan sözden sonra oluyordu; yani nafil. 'Merak etme kardeş, bu memleket cennet boşuna denilmez. Çorak gördüğün toprak-

ların üstünde görmediklerin altında göze gelmeye değerler var. Meşhur kaya tuz maddeni bulunur. Dünyaca tanınmış 'Tuz Mağarası' burada bulunur. Yanlışımı düzeltmekte 'Eyvallah' kelimesiyle mutluluğumu ifade etmeye seçtim.

Laf muhabbet, Çankırı'ya gelmemizi tez ettiydi. Şehir ortasına gelmezse de, merkezi anlamıyla herkesi durduran, kesişen yolları 'Göbek' etrafına taşınmasında yetmezcesine, yerel giysileri şehrin simgesini oluşturan 'Yaranlar' adlı folklor grubu anısına inşa edilen heykel oluyor. Yanında 'Kucaklama Taşı' duruyor. Geleneye göre, bu taşı kucaklayan şehirden ayrılamaz oluyormuş. Polis evine misafir oluyoruz, Kosova'da görev yapan biriyle tanışmak ereğiyle.

Polis arkadaşımız Kosova'dan izlenimlerini, bakışlarını üzerimde tutarak hocaya anlatıyor. Manevi çapta, uygarlık ve kültür açıdan değinilerinde benzerliklerden konuşurken, Anadolu'da unutulmuş, günlük konuşmadan çıkarılmış sözleri Kosova'da yaşadığını anlatmaya koyuldu, 'Yarenler' kelimesine geldiğinde, anlamını 'Mamuşa' adıyla tanınan biricik Türk belediyesinde öğrendiğini söyledi. Tabi, Mamuşalı olduğumu nereden bilecekti polis kardeş. Hocaya da söylememiştim. Sözü gelmedi. Fırsat gururla birleştirildi. Hocanın şaşakalması, sesine kızgınlık rengini vermişti: "Kardeş, buna tesadüf nasıl dediğine bir defa daha şaşarım. 'Yaran' kelimesinin 'Arkadaş' anlamına geldiğini, yani eskilerimizin 'Arkadaşa' 'Yaran' dediklerimi ilk defa duyuyorum. Demek ecdadın lügati oralardaymış. Vay be gardaş, Yüce Rabbim olan Allah'ım oraları gözü önümüze nasıl getirdiğini hikmet bilmezsem inanmaya gelmezdim. İyi niyetin kısmeti nasıl olacağını insanın kendisi bilemezmiş diye söylerdi rahmetli dedem. Bu nasıl bir hikmet?" Tekrara tekrarladı. Tekrarlaması kendisini yatıştırmaya geliyordu. Nefesine kısa bir teneffüsten sonra devam etti. "Polis dostumuz dursun, orasını biraz da siz anlatın. Bunu nasıl başardınız. Nasıl yaşatınız? Nasıl yaşatıyorsunuz? İkinci yolculuğumuz ora kahramanları tanımak olsun! Söz mü? İkinci hedef Mamuşa."

Mamuşa hayalleriyle Ilgaz dağlarına yükseliyoruz. Yükseldikçe hava serinleşiyor, sular buz kesiyor, içmeden geçemiyoruz, sırtımdaki kazağı giyiyorum. Top top tepelere bölünmüşün bütünü ormanlık yeşiline bürünmüş, muhteşem bir manzara. Koyakla-

rın içlerinden geçiyoruz, bir inişe, bir binişe sallanıyor gibi engebelik koşullarda yola devam ediyoruz. Yokuşa arabanın motoru iniyor, bacılar bu dağları nasıl aşmış acaba merakı kaplıyor insanın yüreğini. Hoca düşüncemi okuyor gibi tarihin özel bir detayını dile getirmekte sabırsızlanıyordu. Öndeki kamyonu sollar solamaz anlatmaya başladı.

“Buna inanmanızı istiyorum. Bu memlekete, anlatacağım; bildiğiniz hadiseye inanmayanların sayısı inananlardan çok fazladır, tarihte hemfikir bir oluşuma gidildiğini bilmiyorum. Onun için, dolayısıyla, inandırıcı rüzgârın gerçekleri; bu yükseltilere tırmanmalar, yükselip inişler, çıkış binişler esintilerde anlaşılır. Kalorifer sıcaklığa koltuklarında gerilen, klima altında serinlenen odalardan ahkâm kesmekle bu iş yürümez. İstiklal uğuruna fedakârlıkların zorlukları yerinde izlenimlerle anlaşılır. Vatanın istikbali için bu ormanları kat etmeyi gözüne alan, mermileri ıslanmamaları için canını feda eden kadın yaptıklarına gölge düşürmek kimin haddinedir? Sormuyorum. Meydan okuyorum. Herkes gerçeğin doğrularını bilmelidir! Öğrenmelidir! İnanmalıdır! Ben buna adım gibi eminim. Sizin de inanmanızı ister, inandırmanızı beklerim. Onun için burada değil miyiz?”

Kimden konuştuğunu, kim olduğunu dile getirmeden, bastıra bastıra, ısrar ederek, söylediklerini gerçek bilerek, inancını sonsuza getirerek anlatıyordu. Kimi kastettiği, ne demek istediğini anlaşılıra getirmek zor değildi. Tarihte belli yeri oluyordu, anısına anıt dikilmişti. O birilerin dediklerine, kuşku gösterdiklerine, alayı yumuşatarak öylesine getirişlerine, sıradan eyleme indirgenmelerine kızgındı. Kızgınlığını dilin sertliğiyle döküyordu. Yanar dağ gibi içindekileri alev misali püskürüyordu.

(...)

Kastamonu'dayız. Eski dostumuzla görüşüyoruz. Türkçeyi konuşuyoruz, tarihi eserlerle tanış oluyoruz. Şerife Bacı hakkında beyanlarını

Kastamonu'da bir görüntü

İstiklalden istikbale giden yol

- Ankara'dan çıktık yola
- Kastamonu'dan indik İnebolu'ya
- Çankırı üzerinden geçerken istikameti seçtiydik
- İstiklal Yolun iz hisleriyle niyeti kısımete değiştirdik
- Silah ve mühimmatların cepheye taşındığı rotaya yöneldik
- Getirildikleri yoldan gidiyoruz
- Yanığın Emine heykeli önündeyiz
- Kadınları da mı içine aldıydı İstiklal Savaşı
- İlgiye sormadan geçemeyiz
- Dedydik kendimize
- Az sonra cevap gelecekmış soruya
- Denildiği gibi
- Yol işareti 'Ersizler' köyünü gösteriyor
- Durum her şeyiyle belli
- Anlatılar daha da kasvetli
- Sözler hislere yetmiyor
- Duyularımız Anadolu kadınlarını selamlıyor
- Ilgaz dağlarının içinden geçiyoruz
- Engebesi çok olan inişli yokuşlu yolda ilerliyoruz
- Koyakları bir bir aşılıyor
- 1850 metre kütlelerinde hatıra fotoğrafı çekiyoruz
- Devamı düşüş
- Rakımdan sıfıra iniyoruz
- 'İstikbalın Yolu' hatıratı önündeyiz
- Selam olsun Kara Deniz
- Selam olsun İstanbul
- Başka ne diyebiliriz
- Diyecek çok
- Karşılık verecek kelime bulamıyoruz
- Yeşil ve mavinin koyulaşmışlığıyla karaya sarkmış deniz ve dağlar arasında ince çizgiye gelen yoldan yürüyoruz
- İki sene geçmesine rağmen sel felaketi izleri silinmemiş
- Yüreğe kazınan acılar bir o kadar derin
- Abana'dan Bozkurt'a geçiyoruz
- 'Allah bir daha yaşatmasın' duasıyla ayrılıyor
- Halime Çavuş'un şehrine dönüyoruz
- Şerife Bacı unutulur mu hiç
- Bütün diğer kadın kahraman timsallerin ruhlarını koklamaya gidiyoruz
- Yoksa tüm büyüklerimizin bütünü buldukları yere ilerliyoruz mu desek daha doğru olur
- Hedefimiz belli
- Küre Dağları engebeli mi engebeli
- Evliyalar şehri Kastamonu ziyareti gerçekleşiyor nihayet
- Niyeti amacımız sonunda oluyor gerçek
- Kaleyi, Saat Kuleyi, Ev Kaya Mezarlıklarını, tabi ki Şehit Şerife Bacı Anıtını da ziyaret edeceğiz
- Şehre tarih yazdıran eserler peşinden gidiyoruz
- Ziyaretimizde şehri de geziyoruz
- Şeyh Şaban- ı Veli tarafından uğurlanıyoruz
- 'Gelişiniz güle güle
- Gidişiniz güle güle
- Her işiniz güle güle'
- Kelimelere hayranlığımız manevi coşkuyu zirveye yükseltiyor
- Gidişin artışı gelişe görüş oluyor
- Ankara'ya bir başka dönüyoruz
- Ziyaretimiz kabul ola

merak ediyor yoldaş hoca. Vatan uğruna fedakârlıktan bahsediyor. Sorduğunu unutmış gibi, ya da beklediklerini konuşmayacak korkusuyla, merakını gidermekte kendi cevap veriyor. Aralık ayının ağır kışında kağnıyla cepheye taşıdığı mühimmatı çocuğuyla eş değer gören kadın, donarak ölmesine razı olmuş ki üstünden hırkayı malzemenin ve çocuğun üstüne atmış, kaç gün sonra donuk bedeni ölü bulunmuş. Duygusallığından, yoldaş hoca kendinden geçmişti. Konu üzerinde biraz daha durulsa, halinin ne olacağı hiç de belli değildi. Bilmem hangi markalı Jeep, bilmem kaç beygir kuvveti motoruyla, yaz günlerinde, asfalt yoldan tırmanmaya zorlanırken; kadın bedenli vücudun Aralık ayında, soğuğun dondurucu kışında, denizin sıfırından bu ormanlı dağların tepelerine uzanması gibi laflarla cümle oluşturmaya çalışması, ağlayıcı sesiyle mırıltıda kalıyor. Biz duymazlığa vurarak konudan uzaklaşmasını hedefliyorduk, uzun zaman görüşmediğim arkadaşım, hasret gidermeyi unutmuşçasına.

Şehri daha iyi bildiği bahanesiyle, Kastamonu üniversite hocasının arabasına geçtik, Saat Kulesi ziyaretindeyiz. Şerife Bacı'dan söz edilmemiş gibi, tarihi eserin geçmişinden konuşurken Mamuşa'dakiyle kıyasta bulunuyordu. İlginç olan, Mamuşa Saat kulesinde kitabe metnin tamamı, ezberinde vardı lakin Kastamonu Saat kulesinin hakkında bilgilerine emin olmadığını, notlarına baktıktan sonra bilgilendireceğini söyledi. Büyük bir kahkaha patlayışına yerli hoca da güldü, dolayısıyla yoldaş hocayı epey gevşetti. Saat kulesi hakkında bilgi sunarken, ikisinin benzerliklerini ayrı ayrı sunmaya koyuldu. Mamuşa'nınkini ezberinden, Kastamonulu defterinden okumaya koyuldu. Benzerliği, efsaneye göre, İstanbul Sarayburnu'nda bulunan saatin buraya (Kastamonu'ya) taşınmasının nedeni, çanın zamansız çaldığı ve padişahın hamile cariyelerinden birinin çocuğu düşürmesine sebebiyet verdiği için, halk arasında 'Sürgün Saat' adıyla bilinir. Dolayısıyla, Vali Abdurrahman Paşa tarafından (1885'te) yapıldığının, mekanizmasının üzerinde BRINBERGER FR/ STARABURG yazdığının önüne çıktığı vurgusuyla kıyasa getirmekte başarılı bir anlatımdı.

Mamuşa Saat Kulesi Kitabesinden: "Semen dre'nin nakus- ı küfrün/ Mahmud Paşa hem aldı ganimet/Hayr-ı niyetle yaptırmasına Mamuşa için eyledi himmet" mısralarını örnek misali bağlamında tekrarladığı az sonra anlaşıldı. Nihayetinde, arayı buraya taşıma gayreti, buranın orayla benzerliklerine bir halka daha ekleyerek, kopmaz zincir bağını ifade etmeye çalışıyordu, nemli gözlerine bakarak ayrıldığıımızda kıdemli arkadaşım.

Çoban Ali

**Bayram Mızrak Mazrek
Mamuşa**

Nerelerdesin hey Çoban Ali
Sokağımızdan koyun sürüsüyle
Geçmedin bunca zamandır
Oysa sana, sürüne nasıl da alışmıştık.
Her gün sabah ve akşamları
Sokağımızdan geçtiğin zaman
Meleyen kuzuların
Boyunlarına çeşit renklerde takılmış
Pırıl pırıl parlayan boncuklar, çanlar
Ortama zenginlik ve heyecan katan
Çanların çıkardıkları o ilginç sesleri
Koçların, koyunların, kuzuların neredeler
İçimden derin bir of...çekerek
Nasıl da sorasım geliyor.

Her gün sokağa çıktığımızda
Heyecanlı, üzgün bakışlarla
Sağa sola bakarak
Tekrar geçeceksiniz diye
Sizin yollarınızı gözlüyoruz
Gözlerimiz sizi arıyor.

Bazen sürünün kalabalığından
Koyunların yavaş hareketlerinden
O müthiş toz bulutunda,
Göz gözü görmez, zor anlar yaşardık
Telaşlı zamanlarda sinir olduğumuz
Anlar da olurdu, elbet
Ah... olmaz olsaydık
Şimdi çok pişmanız çok.

Çoban Ali'ler artık yok
Mahallemiz, sokağımız hareketsiz
Koyun yok, kuzu yok, çan sesleri yok!
Nedendir, ne oldu bilemiyorum
Asırlarca, nesilden nesile taşınan
Bir zamanlar zengin de olsan, ağa d
Asıl şöhret bu uğraştı bu uğraş...

Maalesef artık heyecan kalmadı sokağımızda
İç içe yaşadığımız o doğal zenginlik yok
Her tarafı bomboş, bir o kadar da sessiz.

Tekrar Çoban Ali'ler mahallemizden,
Ne zaman geçer veya geçer mi bilemem
Bizler, sokağa her çıkışımızda
Eski, doğal havayı yaşamak istiyoruz
Unutmadan, yollarınızı hasretle gözleyip
Geçmenizi bekliyoruz, bekleyeceğiz de
Hey çobanlar, çoban Ali'ler...

Mamuşa'da Eğitim ve Eğitim'in Ürettiği Ürünler

Bahtiyar Sipahioğlu

18. ve 19. yüzyıllarda Osmanlı coğrafyasının doğusunda, batısında, kuzeyinde, güneyinde, daha doğrusu her yanında çeşitli ayaklanma ve savaşlar olmasına rağmen, dönemin hâkimi ve iktidarı muasır medeniyeti yakalamak gayesiyle eğitimin yanı sıra sınırların etrafında sosyal yapının gelişmesi için de önemli çabalar harcadığı tarih bize hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde şahitlik etmektedir. Bu amaç ve inançla eğitim-kültür, siyasi ve sosyal zenginliklerini temellendirmeye çalışmakla, her beldenin ahalisini menfi düşüncelerden uzaklaştırmak, güzel görüp, güzel düşünmeyi davranış haline getirme fikriyatını hayata geçirme sonucunda en alt kademedeyen, en üst kademeye kadar ilim yuvaları boy göstermiş ve sayıların çoğalmasıyla yetişen nesillerin günün şartlarına ve fırsatlarına göre şekillenme imkânı yakalanmıştır. Dünya sahnesinde olduğu gibi Osmanlı Coğrafyasında da bulunan şehir, kasaba ve köylerde muasır medeniyetin temel unsurları olarak açılan iptidai-idadi-rüşdiye ve Darul Fünûn gibi eğitim yuvalarının kendi alanlarında vazifelerini en yüksek düzeyde gerçekleştirmeye çalışırken ahalinin ilimden nasiplenmesi neticesinde müspet yönde önemli adımların atılmasıyla günümüzün eğitim, kültür, sanat gibi medeniyetin gelişmişinde önemli rol oynadığı belgeler ve sosyo-kültürel gelişmeler neticesinde gözlerimizin önüne sergilenmektedir.

Osmanlı Coğrafyasının şehir, kasaba ve karyelerinde eğitim kurumları boy gösterirken Kosova Vilayeti'nde de medeniyetin temelini oluşturan kurumlarda kurulup halkın hizmetine sunulmuştur. Eğitim kurumları boy gösterirken, Karye (köy) durumunda bulunan Mamuşa da bu nimetlerden nasiplenmeyi başarmıştır. Osmanlı'nın bölgeye ayak basmasıyla dönemin imkân ve şartlarına uygun medreseler açılmış, bu güzide kurumlar vasıtasıyla halkın gelişmesi ve medeni hedeflerin vücut bulması sağlanmıştır. Mamuşa'da da bir medresenin var olduğunu günümüze kadar gelen rivayetlerin dışında ortaya koyacak delil niteliğindeki belgeler görünürde bulunmamaktadır. Son dönem şartlarında karşımıza çıkan araştırma ve çalışmalar, örnek davranış gösteren kıymetli zatlar ve eserler Mamuşa halkını olduğu gibi Türk Dünyasını da heyecanlandırmıştır.

Molla Ethem'in el yazması Kur'anı Kerim, halkın inancını ayaklar altına alan sosyalist sistemin getirdiği baskılar sonucu tam imha edilecek duruma geldiği bir anda hemşerimiz Hasan Taç imdadına yetişerek bu kıymetli ve tarihi eserin yok olmadan günümüze gelmesini sağlamış oldu. Eserin kurtarılmasıyla en azından eserden ve müellifinden haberdar olduk.

"Ketebehu el fakir,¹ el hakir² Yunus Bin Murad

müezzinzade essakini Mamuşa-Hicri Şaban 8, sene 1200"(Mamuşa sakinlerinden Muratoğlu Müezzinzade Yunus, Hicri 8 Şaban 1200 (miladi 1786)" tarihinde yazdığı eserden de haberimiz yoktu. Derya Kültür-Sanat ve Edebiyat Dergisinin içeriği ile ilgili fikir alışverişinde bulunurken derginin sahibi ve editörü Arif Bütüç: "Derginin önümüzdeki sayısında bilmediğimiz ve haberdar olmadığımız değerli bir şahsı ve eseri Prof. Dr. Nimetullah Hafız ele almış, önümüzdeki sayıda yayınlama imkânımız olacaktır..." dediğinde bendeniz bu haberi duyunca şaşırıp heyecanlı bir şekilde "Ne haberiymiş bu?" diye sorunca rahmetli Arif Bey bana Muradoğlu Müezzinzade Yunus'un yukarıda adı geçen Lugatının Nimetullah Hafız'ın kütüphanesinde olduğunu ve konuyu dile getiren bir yazıyı da önümüzdeki sayıya yetiştirmeye çalıştığını söyledi. Asıl sebebini bilmiyorum ama Derya Dergisi bu arada yayınhayatına son verince sözü edilen makale de hala gün yüzüne çıkmamış olmasına rağmen eserin varlığından böylece haberdar olduk. Bu değerli eserin varlığını bu makalemizde Mamuşa Dergisi sayfalarında okuyuculara ve halkımıza bu şekilde duyurmuş oluyoruz.

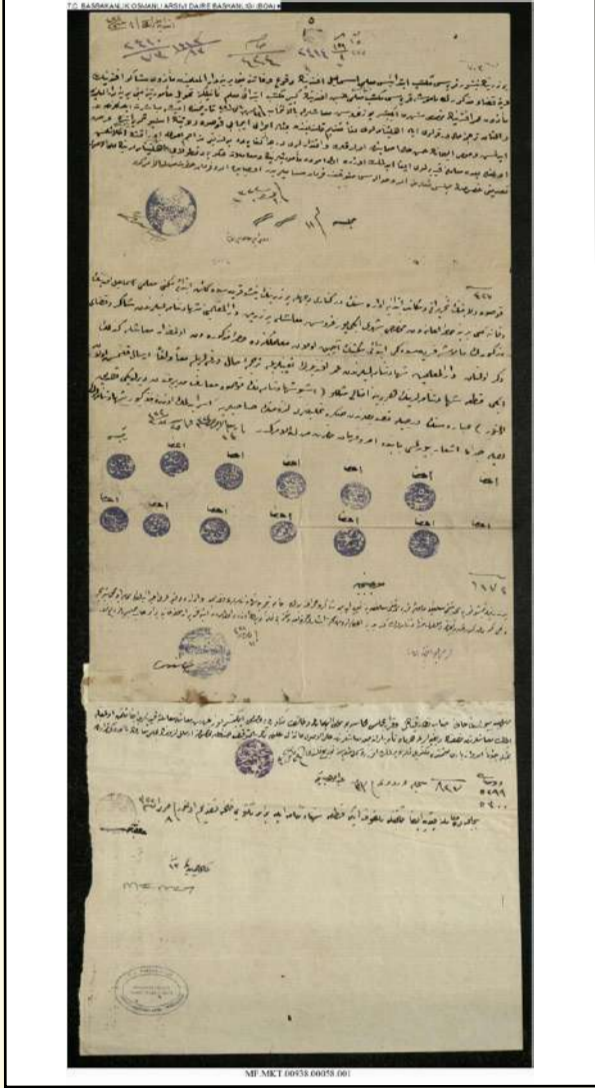
Medreselerin akabinde ülke çapında başta şehir, kasaba ve köylerde iptidai-idadi-Rüşdiye ve Darul Fünûn (İlkokul, ortaokul, lise ve üniversite) gibi eğitim yuvaları açılmış, medeniyete giden yollara yeni taşlar döşenmiş, istikamet hızı artırılmış oldu. Balkanların Son Kalesi şerefine uhdesinde barındıran Mamuşa, doğan fırsat ve nimetlerden nasibini alan müstesna beldelerden biridir. Osmanlı'nın en karışık ve kargaşalı günlerinde DEVLET-İ ALİYE-İ OSMANİYE- KURA (KÖY)MEKTEPLERİ MAMUŞA MEKTEB-İ İBTİDA-İ Mamuşa Karyesi Mektebi İbtidasi (Mamuşa Karyesi İlkokulu) halkın ve etraftaki köylerin hizmetine açılmakla, bölgesel eğitimin hizmetine sunulmuş oldu.

Mamuşa Karyesi İptidai Mektebinden ikisi kız toplam 14 talebenin ilkokul şهادetnamesine sahip oldukları bilgisi her zaman dilden dile dolaşmaktaydı. Her düğün ve dernekte bu konu dile getirilir. Övünçle göğüsler kabarırdı. Sofra Dergisi yayın hayatına başlayınca Rahmetli Arif Bütüç "Tarih Sofrasında Mamuşa "konulu ve seri biçimde yazı yazmam için emir telakkisinde teklifte bulundu. O güne kadar Mamuşa tarihi hakkında yazı yazma düşüncesi bende hiç hasıl olmamıştı. Hiç tereddüt etmeden kendisine: "Ben tarihçi değilim, bu yükü bana yüklemeyin..." dediysem de bu yük benim üzerimde kaldı. Konu ile ilgili bilgi araştırmaya koyulunca Cemalî Tunalıgil'in elinde Mamuşa Karyesi İptidai Mektebi'nden mezun olan dedesi Recep Adem'in şهادetnamisi olduğunu öğrendim. Konuyu ayrıntılarıyla ele alarak yazıyı Sofra Dergisi

sinde yayınladıktan sonra kitap haline getirip, Balkanların Son Kalesi Mamuşa kitabımda günümüz çevirisi ve aslı 1907 yılında mezun olan talebelerin adları ve kimlikleri ile birlikte gün yüzüne çıkarma başarısı bana nasip oldu.

Mamuşa'da kültür faaliyeti gösteren ilk basılı yayın Sofra Dergisi'dir. Sofra Dergisi, adına bakıldığı zaman yemek kültürünü andıran bir anlayış olarak karşımıza çıkmaktadır. Kelimenin sözlük anlamının dışındaki manalara gince "SOFRA" birliği, bütünlüğü, eşitliği pay-

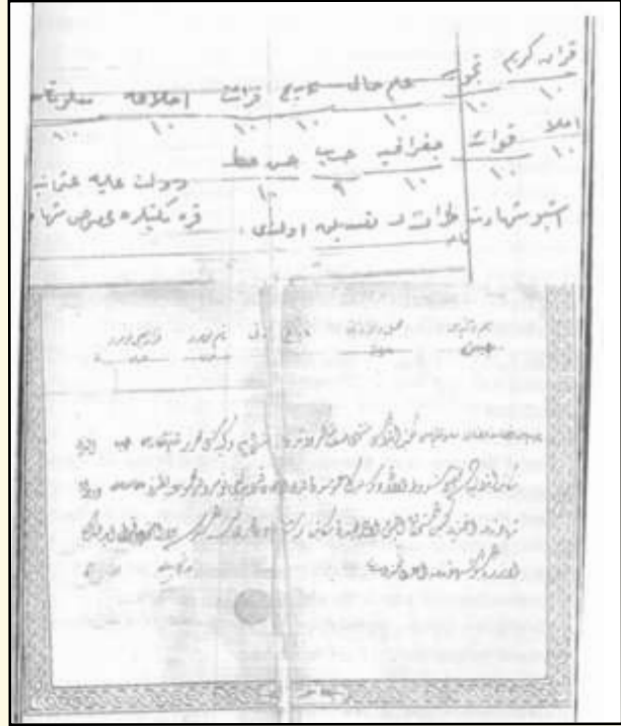
türü, sosyal yapısı, siyasi düşüncesi, sözlü halde yaşayan edebi zenginliği, ölüm, düşün diğer halk folklorunun fizyonomi değerlerinin kaybedilmeden kayıt altına alınması için bir dergi çıkarılmasının şart olduğu kararına varınca, ortak akılla "Sofra Dergisi" hayat bulmuş oldu. Dergide yukarıda bahsedilen konular kendi yazar ve şahsiyetler tarafından dile getirilmekle büyük bir iş yapıldığı, geçmişle bağlar kopmadan, geleceğe sağlam adımların atıldığı bir gerçektir. Fikirler çarpışınca, yeni fikirler doğar

Mamuşa Karyesi İbtidai Mektebine Muallim Atama Yazısı

laşma ve beraberlik gibi genişleme manalarla halkın zihninde ve fikrinde yaşamaktadır. Genişletilmiş anlamıyla "Sofra", Mamuşa'da günde en az iki kere aile bireylerinin bir arada bulunması, ortaya konulan nimetlerin paylaşılması, büyüğün-küçüğün ayırt edilmeden aynı kabı ve tadı paylaşması, nifak oluşturacak düşüncelerin ortadan kalkması, kırgınlıkların son bulması anlamıyla milletin günlük hayatta bütün özelliklerini canlı tutarak varlığını korumaktadır.

Yugoslavya Sosyalist Federatif Cumhuriyeti son günlerini yaşadığı bir dönemde Mamuşa gençleri Arif Bü-tüç'ün önderliğinde toplanarak, Mamuşa'nın tarihi, kül-

DEVLET-İ ALİYE-İ OSMANİYE
KURA (KÖY) MEKTEPLERİ MAMUŞA MEKTEB-İ İBTİDİ-İDEN RECEP ADEMİN
ALDIĞI ŞEHADETNAMEİN GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ İLE ÇEVİRSİ

Mamuşa Karyesi Mekteb-i İbtidasi Mamuşa Karyesi Mekteb-i İbtidasi Formun Üstü

Kura'n-ı Kerim	Tecvid	İlmihal	Tarih	Kıraat (Okuma)	Ahlak	Melumat-ı Medeniye (Ha, at Bölgesi)
10	10	10	10	10	10	10

Kavaid (Dil Bilgisi)	Coğrafya	Hesap	Hüs-nü hat (Güzel Yazı)
10	10	9	10

DEVLET-İ ALİYE-İ OSMANİYE
KURA (KÖY) MEKTEPLERİNE MAHSUS ŞEHADETNAME

Bu Şahadetname Tarafından Tasdik Olundu

İsim ve Künyesi	Mahal-i Veladeti (Doğum Yeri)	Tarih-i Veladeti (Doğum Tarihi)	Tem Numara	Kazandığı Numara
Recep Efendi	Mamuşa		120	117

Prizren kazasına muzaf Mamuşa karyesi Mekteb-i İbtidasi Münteha sınıf şakirdından isim ve künyesi muharrer Adem Aga zade Recep Efendi mekâtib-i ibtidalyede tahsil meşrut olan derslerin umumunda ledel imtihan kazandığı numaralar mucmuuna nazaren Aliyyul ilâ derecede şehadetname altzine kesh-i istihkak etmiş olduğundan mekâtib-i rüşdiyyeden herhangiisine isterse bila imtihan kabul edilmek üzere iş bu şahadetname ile kilindi.....

(Eskiliğinden dolayı okunamayan üç adet muallim ile damgaları ve şehadetnamenin düzenlendiği tarih yer almaktadır)

Yukarıdaki metnin bugünkü Türkçeye çevirisi:
(Prizren kazasına bağlı Mamuşa Köyü İlkokulu son sınıf öğrencilerinden isim ve künyesi yazılı Adem Aga'nın oğlu Recep Efendi, ilkokulda okunması şart olan derslerin tamamında yapılan imtihan üzere kazandığı notların genelinde nazaren Pek İyi derecede şahadetname almağa hak kazanmış olduğundan Rüşkiye (orta) okullardan herhangiisine isterse sinavsız olarak kabul edilmek üzere iş bu şahadetname verildi.)

mantiğınca Araf Bütüç tarafından ilerleyen yıllarda "Derya" "Kültür-sanat ve Edebiyat dergisi doğmuş oldu. Her iki derginin de tarihe not düşülecek olayları dile getirmekle küçük görünmelerine rağmen büyük işlere imza attıkları tarih gelecek kuşaklara şahitlik edecektir. Araya siyaset ve tefrika girince mertlik bozuldu. "Karacaoğlan'ın dediği gibi "Tüfek icad edildi mertlik bozuldu." Tefrikanın virüsüyle mi yoksa başka nedenlerin etkisine kalınarak mı bilmiyorum. Bildiğim bir gerçek varsa, o da Türk kültüründe, Türk sanatında, Türk edebiyatında, Türk folklorunda önemli yere yerleştikleri bir mevkide ve zamanda hem Sofra Dergisi hem Derya Dergisi sessiz sedasız kültür mezarlığında yerlerini aldılar.

Mamuşa Karyesi İptidai Mektebinden mezun olanlardan Recep Ademoğlu'nun 1907 yılında almış olduğu şahadetnameden anlaşıldığına göre Mamuşa Karyesi Mektebinden ikisi kız, 14 talebe "ŞHADETNAME" olarak mezun olduğu, ayrıca Mamuşa Karyesi Mektebi muallimi Hasan Efendi'nin yeni göreve atanması sonucunda yerine 25 Kasım 1905 tarihinde yeni mezun muallim Ömer Efendi'nin atanmış olduğu belgenin aşağıdaki aslından anlaşılmaktadır:

Muallim Ömer Efendinin Mamuşa Mektebi İptidai Muallimliğine Atanma Yazısı

"Prizrinin Nişver karyesi mektebi ibtidai muallimi İsmail Efendinin vukı vefatına mebni yerine darulmualliminden mezun Şakir Efendinin ve yine kazai mezkurun Mamuşa karyesi mektebi muallimi Hasan Efendinin Kebir Mektebi ibtidaî muallimi saniliğine tahvili memuriyetine mebni yerine darulmualliminden mezun Ömer Efendinin muhassas şehri ikişer yüz kuruş maaşlarla bilintihab 24 Teşrinisani 1321 [25 Kasım 1905] tarihinde işe mübaşeret eylediklerinden ve alınan tercümei hal varakaları ile ehliyetnameleri leffen takdim kılındığından bahisle icrayı icabı Kosova Vilayetinin işbu tahriratında arz edilmiş ve mumaileyhimanın hüsn-i hal ashabından oldukları ve iktidarları derece-i kifayede bulunduğu teracimi ahval evrakından anlaşılmış olmağla badehu muamelei kaydiyeleri ifa edilmek üzere evvelemerde memuriyetlerinin ve muamelatı askeriyeden dolayı da ehliyetname [ve] şahadetnamelerinin alelusul takdimi hususunun Meclisi maarife emr-u havalesi mutavakkıfı fermanı samileridir. Olbabda emr u ferman hazreti men lehil emrindir."

Osmanlı Döneminde faaliyete geçen Mamuşa Karyesi İbtidai Mektebi faaliyetlerine devam ederken Balkan Savaşları akabinde Kosova Vilayeti Sırbistan Krallığı hükmüne geçmiş oldu. Sırbistan Krallığı buralara tamamen yerleşinceye kadar Mektep faaliyetlerini kesintiye uğratmadan devam ettirdi. Hasan Efendi'nin yerine muallim olarak atanan Ömer Efendi muallimlik görevini devam ettirdi. Cami imamı olarak Hasan Efendi'nin oğlu Behcet Efendi göreve başlamasına rağmen Ömer Efendi Devlet İmamlığı (Drzavni İmam) görevini ölünceye kadar devam ettirdi.

Sırbistan Krallığı bölgeye hâkim olunca Mamuşa'da DÖRT YILLIK İLKOKUL eğitimi yürürlüğe girmiş

oldu. Eğitimde hem müfredat hem de resmi dil olan Sırp Dili öğrenim dili haline gelmiş oldu. Cami içinde bulunan mektep, aslını koruyarak faaliyetlerini sekteye uğratmadan devam ettirmiştir.

1942 yılına gelince Arnavutluk'un bölgede rol almasıyla eğitim dilinde değişiklik oldu. Eğitim dilinde Sırpçanın yerini Arnavutça aldı. Bu düzen 1951 yılı Mart ayına kadar devam etti. Ani alınan bir kararla Türkçe ve Türkler hatırlanır hale geldi. Kosova'nın şehirlerinde ve Türklerin yaşadığı köylerde olduğu gibi Mamuşa İlkokulu'nda da eğitim dili Türkçe olmuş oldu. Günümüzde Türkçe eğitim bütün hızıyla devam etmekte, inşallah sonsuza kadar gelişerek varlığını genç, dinamik ve eser veren şahsiyetlerin yetişmesine vesile olacaktır.

Yukarıdaki bilgiler ışığında Mamuşa 3 asırlık yaşamakta olan bir ömrü içinde Osmanlı, Sırbistan Krallığı, Yugoslavya Krallığı, Tito Yugoslavya'sı, EULEX ve son olarak Kosova Cumhuriyeti Devleti kanatları altında varlığını sürdürürken dilinden, inancından, kültüründen şiddetli fırtınalara rağmen taviz vermeden, hasarsız bu günlere gelmiş oldu. Dönemin şartlarına ve imkanlarına göre "Münevver" kişiliğe sahip imam, müezzin, muallim, öğretmen, hukukçu, sağlıkçı, şair, yazar, araştırmacı, eğitimci, siyasetçi gibi toplumun ilerdeleri (yönetici) yetişmiş ve edebi eserler gibi mirası arkalarına bırakmış olduklarından dolayı müteşekkirimiz.

Mamuşa Medresesi'nde yetişen Müezzin Yunus'un haricinde Mamuşa Mektebi İdadisi'nde Muallim olan Hasan Efendi, İmam Behcet Hoca Efendi ve bu dönemde belki daha nice Müezzin Yunuslar ve Muallim Hasan efendiler, İmam Behcet efendiler, Molla Ethem, Mahmutoğlu İsmail Hoca Efendi, Aluşoğlu İsmail Efendi, İdrisoğlu Hafız Abidin Efendi, Behçet oğlu Hakim Hasan Efendi, Hakim Abdurahimoğlu Rifat Efendi, (Hikaye, şiir, roman, hatırat ve saire edebi türlerde eser eren yazar ve şair gibi edebi şahsiyetlerimizi anmak ve dile getirmek bizim için kaçınılmaz bir görev olmanın yanında aşağıda adı geçen şahsiyetlerin eserlerini gün yüzüne çıkarmak (Müezzin Yunusun Lugatı ve Molla Ethem'in Kur'an-ı Kerim) yanında: Alaaddin İsmailoğlu, Arif Bütüç, Bahtiyar Sipahioğlu, Cemali Tunalıgil, Hafız Nusret İsmailoğlu, Kazım Mazrek, Nuhi Mazrek, Refki Taç, Reşit Hanedan, Şükrü Mazrek, Rom Dili ve Tarihi üzerinde çalışma yapan ve bu konuda eser sahibi olan Selahattin Krüezi gibi yazar ve şairlerimizi dile getirmek, eserlerinin değerlendirilmesi başta Hasan Taç'ın elinde bulunan Kuran yazmasını ve Nimetullah Hafız'ın kütüphanesinde bulunan Müezzin Yunus'un Lugat'ını Mamuşa'ya taşımak için başta Belediye Başkanı olmak üzere ilgili ve yetkili kurum ve kuruluşları vazifelerini icra etmelerine davet ederken Mamuşa'da dünden bugüne, bu günden yarınlara daha nice şair, yazar, düşünür yetişmesini Cenabı Hak'tan niyaz ederim.

¹ Ketebehu el fakir-Bu eseri yazan fakir

² El hakir- hakir- kendini hiç gören, nefsinin ayaklar altına alan tasavvufi bir terim.

Rumeli Seyahatnamesi

Feyyaz Sağlam, İzmir/Türkiye

Ulaştım vardım bir gece mülki Yunan'a
Pek de garip geldi bu yer ilkin bana.

Dede ağaç, Gümülcine, İskeçe, Selanik
İşte Ata'mın hanesi karşımdaydı dimdik.

Gümülcine Edirne'nin öz be öz gardaşı
Türkçe konuşur toprağı, dağı taşı.

Eskice imiş eski adı, şimdi İskeçe,
Türklüğün uç beyi hem gündüz, hem gece.

Ah o Bulgarya yolları, illet-i rüşvet var ya!
Amma ömre bedel Karadeniz'de Varna.

Seksen dokuz'dan beri hep hüzünlü bu ova
Boynu bükük bir gelin gibi hala Haskova.

İşte karşımda türküler ocağı nehr-i Arda
On beşinde bir güzel sanki Kırcaali burda.

Bakışı mağrur, bakışı dimdik, başı dumanlı
Ulu bir dasitan gibi Rumeli'de Mestanlı.

Nice acılar yaşandı bu yanda, dön de bir bak
İşte Türklüğün yılmaz kalası Koşukavak.

Romanya'da nice nice dostluklar gördüm
İşbu seyahatnameyi mısra mısra ördüm.

Köstence, Mecidiye, Bükreş, Diyar-ı Kıpçak
Dalıp gitti yüreğim Tuna'ya ağıt yakarak.

Yıllar sonra dedim vir elini yine Urumeli
Gayrı Kosova mı Makedonya mı dimeli.

Kosova'da pek muhteşemdi Şar Dağı,
Şehr-i Prizren ki gördüm şairler otağı.

Rumeli'nde hazır, "Yaşa Türk ordusu, yaşa!"
Mehmetçiğin koynunda Kosova'da Mamuşa.

Makedonya'da rastladım Leylagül'üme
Aşktan yaklaştım nerdeyse men ölüme.

Üsküp, Kalkandelen, Gostivar, Manastır,
Türkçemin ses bayrağı göklerde dolaşır.

**Mehmetçiğin Mamuşalı gençler tarafından
çoşkuyla karşılanışı**

A o yörük köyleri, dinleyin İlhami Hoca'dan
Sönmemiş Türklük ateşi, yükselir her bacadan.

Bir mülki virane gördüm, adı Bosna, yas içinde
Nice şehid mezarda, vicdanlar pas içinde.

Bir inci gerdanlık sanki Bosna'da Mostar,
Sadece Mostar mı, daha neler neler var.

Tarihin taşlarla aşkı, sanki ömre bedel
Rumeli'nde Mardin gibi Bosna'da da Poçitel.

Arnavutluk Rumeli'de yaralı kartal yuvası
Gahi Tiran, gâhi İşkodra şehirlerin hası.

Karadağ'da Ulçin Adriyatik'te prenses
Camiler ki Osmanlı'dan dinmeyen ses.

Rumeli'nde bir Türk boyudur Gagauz
Sizde diyar-ı Kıpçak faslına bakunuz.

Yaşehrerler Romanya, Bulgarya'da bu anda
Çoğu Moldova ve Ukrayna'da, azı Yunan'da.

KÖYLÜNÜN TEKNOLOJİ İLE İMTİHANI: “TRAKTÖR BELASI”

Prof. Dr. Salih OKUMUŞ-Halime BARIŞ*

Traktör Belası, teknolojinin kapalı toplumlar üzerindeki etkilerini anlatan bir hikâyedir. Olay, dedikodu, kıskançlık ve aşk gibi çeşitli yan unsurlarla zenginleştirilir. Yazar, hikâyenin merkezine nesil çatışmasını koyarak traktör imgesi üzerinden cehalet ve taassubu eleştirir. Köy hayatından çeşitli kesitlerin gösterildiği sahneler, oldukça başarılı bir şekilde tasvir edilir. Hikâyenin sağlam bir kurgusu vardır. Dil standart Türkçedir. Yerel ifadeler pek yer verilmemiştir.

Amacımız, Reşit Hanadan'ın “Traktör Belası” adlı hikâyesini muhteva bakımından incelemektir.

Anahtar Kelimeler: Hikâye, Köy, cehalet, Traktör, Teknoloji.

1. Giriş:

“Traktör Belası”, Duygu Tutsağlı adlı eserde yer alan dördüncü hikâyedir. Hikâye, teknolojik gelişmelerin köy hayatındaki etkilerini kuşak çatışması üzerinden ele alır. Ayrıca olay örgüsünün kıskançlık, aşk ve dedikodu gibi bazı yan unsurlarla örülmesi de temaya zenginlik katar.

“Duygu Tutsağı”, Reşit Hanadan'ın ikinci kitabıdır. İçinde 12 adet hikâye bulunur. 1985 yılında TAN Kitap Dizisi tarafından yayımlanan eser daha çok köy hayatını konu alır. Eser aynı yıl - en başarılı esere verilen- “Süreyya Yusuf Ödülü”ne de layık görülür.

Hikâyelerde geçen mekân Mamuşa köyüdür. Duygu Tutsağı, köy halkının cahillikleri, dedikodu, kıskançlık, kuşak çatışması, köy yaşamını yadırgayıp şehir hayatına ayak uyduramayan insanlar, hayvan sevgisi, gelenekler ve aşk gibi konuları ele alır. Zengin bir gözlem kaabiliyetine sahip olan Hanadan, hikâyelerinde genellikle “eleştirel gerçeklik” ve “toplumcu-gerçekçi” bakış açılarını kullanır. Yazar'ın “Yazgı” adlı ilk hikâye kitabında görülen zamansal kayma, yerel dili aşırı kullanma gibi kusurlar, Duygu Tutsağı'nda yoktur. Ayrıca dil daha ustacadır ve standart Türkçe'ye yakındır. Sağlam bir kurguya sahip olan bu eserde şahıs kadrosunun kalabalık olmaması ve akıcı bir üslup kullanılması hikâyeleri daha sürükleyici yapar. Yazar, zaman zaman geriye dönüş tekniğini kullanarak, hikâyelerde eksik kalan noktaların daha iyi anlaşılmasını sağlar.

Traktör Belası, Yakup Ağanın oğlu ile arasındaki fikir çatışmasıyla başlar. Hikâyenin tahlilinin daha iyi anlaşılması için kısaca özetini vermek yerinde olacaktır:

“Köy hayatının işlendiği bu hikâyede tarımla geçiren bir aile anlatılır. Hikâyenin kahramanı Yakup Ağa yıllarca geleneksel yöntemlerle tarlasını işler, ekmeğini topraktan alın teriyle kazanır. Ancak artık yaşı epeyce ilerler ve bütün işlerini oğlu Salim'e bırakmak zorunda kalır. Dünyada başgösteren teknolojik gelişmeler, köye ulaşır ve genç kuşağın hayata bakışını değiştirir. Babasından işleri devralan Salim de herkes gibi traktör ister. Öküzlerini çok seven ve bu fikre sıcak bakmayan Yakup Ağa, İmamdan akıl ister. İmam dinimizin ilerlemeye açık olduğunu, kendisinin de traktör alacağını söyleyerek Yakup Ağayı ikna

eder. Meseleyi bir şartla kabul eden Yakup Ağa, Kuran'a el basarak: “Eğer traktör mazot veya başka bir problem yüzünden çalışmazsa paramparça edeceğim” der.

Ertesi gün Salimöküzleri satar ve traktör satın alınır. Traktör Salim'in performansını artırır, verim ikiye hatta üçe katlanır.

Vakit geçer, güz mevsimi ile birlikte işler yoğunlaşır. Mazot sıkıntısı baş gösterir. Ayrıca odun taşınırken traktörün bir parçasının da kırılması Yakup Ağanın canını çok sıkar. Verdiği söz köylünün dedikodularına sebep olur. Bu durumdan rahatsız olan Yakup Ağa, evden dışarı çıkmaz. Cuma namazı için camiye giden Yakup Ağa, Hacı Selman'ın cemaatin içinde kendisini tahrik etmesine dayanamaz. Hemen traktörün bulunduğu dağın tepesine gider ve onu yardan aşağı atar.”

2. Köylünün Teknoloji İle İmtihani: “Traktör Belası”

Traktör Belası, küçük yerleşim yerlerinde sıkça karşılaştığımız cehalet, dedikodu ve çekememezlik gibi olumsuzlukların bir “traktör” imgesi üzerinden bireyde, ailede hatta toplumda bıraktığı etkiler ve bunun sonuçlarını anlatır. Yazarın ustalıkla kaleme aldığı bu hikâye üç bölüme ayrılır. Her bölüme yerleştirilen kırılma noktaları olayların seyrini belirler. Hanadan, tarımla uğraşan bir ailenin başından geçen olayları realist bir bakış açısıyla verir. Hikâyenin kahramanı Yakup Ağanın yaşı ilerler. Artık tarımla uğraşacak gücü kendinde bulamaz ve işleri oğlu Salim'e devreder. Salim yoğun iş temposunu kaldıramaz ve herkes gibi traktör ister. Annesini aracı ederek babasını ikna eder ve bir traktör satın alınır.

Yazar hikâyenin giriş bölümüne kuşak çatışmasını koyar. Bu çatışma traktör üzerinden sağlanır. Yazarın “Köyün her evine giren, babalar ve oğullar arasında geçirilmesi olanaksız bir gerginliğin belirmesine neden olan bela sonunda kendi evine de uğramıştı” ifadesi, ilk bölümünün kırılma noktasıdır. Hanadan aslında bu cümle ile kuşak çatışmasını bir başka ifade ile ilim ve cehaletin mücadelesini de vermek ister.

Bu geçirilmesi olanaksız gerginliğin sebebi Yakup Ağanın oğlu Salim'in traktör istemesidir. Yakup Ağanın kafasında bir sürü soru belirir. Alnının teriyle kazanıp yıllardır

*Asoc.Prof.Dr., Prishtine Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi, Prishtine; Prishtine Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Prishtine.

biriktirdiği paralar demirden oluşmuş cansız, duygusuz, traktör denen o belaya mı harcanacaktır? Daha da önemlisi, eşinin ve oğlunun traktörü istemesinin asıl sebebi, kendisinin artık elden ayaktan düşüp bir işe yaramıyor olması anlamına mı gelmektedir? Yazar bu cümlelerle adeta okuyucunun kalbinde kahramana karşı bir merhamet oluşturur. Yakup Ağa, imamın yanına fetva almaya gider. İmam, Yakup Ağanın aksine traktör fikrine olumlu bakar. Köylünün birçoğunda traktör olduğu daha evvel yazar tarafından ifade edilmiştir. Fakat buna rağmen Yakup Ağanın İmama gidip fetva alması dikkat çekicidir. Acaba bu hassasiyet sadece Yakup Ağada mı vardır, yoksa traktör almaya niyetlenen herkes imama danışmakta mıdır?

İmam, dinimizin ilerlemeye, gelişmeye açık olduğunu uygun bir zamanda kendisinin de traktör alacağını hatta hacca da uçakla gideceğini belirterek Yakup Ağayı ikna eder. Yazar, bu bölümde imamın topluma etkisini or-

(*) Tarafımızdan yapılan* Kabuller* tablolarda kırmızı renkle belirtilmiştir.

GÖÇMEN SAYILARINA İLİŞKİN TABLOLAR

Tablo 1: 1923-2020 Döneminde Yugoslavya-Makedonya'dan Gelen Göçmenler

Yıl	Yugoslavya'dan Gelen Göçmenler	Yıl	Yugoslavya'dan Gelen Göçmenler
1923	11.130	1970	11.291
1924	11.130	1971	2.754
1925	11.130	1972	1.156
1926	11.130	1973	155
1927	11.130	1974	47
1928	11.130	1975	126
1929	11.130	1976	99
1930	11.130	1977	94

taya koyar. Okuyucunun kafasında çizilen imam portresi çok olumludur. Aslında manevi hayatı temsil eden imamın din ile teknolojiyi özdeşleştirmesi son derece önemlidir. Bu bakış açısı, toplumun teknolojiye yönelik "şeytan icadı" algısını yok eder. Yazar bu şekilde okuyucusuna, hikâyelerinin genelinde var olan öğretmen karakterinin eksikliği hissettirmez.

Hanadan, bu bölümde iki farklı karakteri öne çıkarır. İlk karakter cehaleti, ikinci karakter ise ilmi temsil eder. Burada cehaleti temsil eden kişi Yakup Ağa, ilmi temsil eden kişi de İmamdır.

Yakup Ağanın gözünde traktör demir yığını, soğuk ve gürültülü bir maddedir. Fakat öküzler insanı anlayan sıcak, canlı, evlattan da öte bir hayat arkadaşıdır. Bir bakıma Yakup Ağanın taassup ile davranarak traktörün faydasını görmezden gelmesi anlatılır. İmamın gözünde öküzler eskinin izlerini taşıyan cehalet ve bilgisizliğin kaynağıdır. Traktör, ilerlemeyi, gelişmeyi temsil eder. Geleceği simgeleyen traktörün köye getirdiği bereket ve fayda yadsınamayacak kadar çoktur.

Yazar ikinci bölüme Yakup Ağanın çok sevdiği öküzleri satma kararını koyar. Yakup Ağanın bu kabullenışı bir şarta bağlanır. Bu şart gelişme bölümünün kırılma noktası olup hikâyeyi sonuçlandıracak en kritik cümledir. Bu cümle, belki de Yakup Ağanın en ufak bir problemde traktörden vaz geçerek öküzlerine yeniden kavuşmak için kendisine verdiği sözüdür.

"- Hele bir çalışmasın Kur'anın üstüne yemin ederim ki paramparça edeceğim onu."²

Dini bir hassasiyete sahip olan Yakup Ağanın Kur'anın üstüne yemin etmesi dikkat çekicidir. Bu yemin geri dönemeyeceği bir adımdır, bu da hikâyenin sonuçlanmasına sebep olur. Müslümanlar için and içmek ancak zor zamanlarda ve son çare olarak kullanılan bir kurtuluş yoludur.

Yakup Ağanın hayvanlarından ayrılma sahnesi;

"Ertesi sabah öküzleri öpüp, okşar ve ağlar. Sel gibi boşalan gözyaşları, belki de ömründe ilk kez ağlıyordu. Sakın öküzleri kasaba satma!"³ cümleleriyle verilir. Yazarın bu cümleleri peş peşe vermesi Yakup Ağanın gözünde öküzlerin ne kadar kıymetli olduğunu vurgulamak arzusundandır. Kasaba satılıp ölmelerini istemez. Oğlunu bu şekilde tembihlemesi de okuyucunun aklına kahramanın öküzleri tekrar geriye alma düşüncesini getirir.

Salim, öküzleri hem iyi bir fiyata hem de tanıdık birine satar. Öküzleri savaş yıllarında Yakup Ağanın yanına alıp evladı gibi baktığı Smaylo alır. Slovenya'da çalışan Smaylo'nun işleri iyidir. Yakup Ağa öküzleri Smaylo'nun almasına çok sevinir. İçinden çocukken bakıp büyüttüğü Smaylo'dan öküzleri almak kolay olur diye geçirir. Artık traktör almak için geriye hiç bir sebep kalmamıştır.

Ertesi gün Salim dayısının oğlu ile birlikte Kente gider. İki gün sonra mavi renkli bir traktörle geri döner. O gün köylü eşi benzeri olmayan traktörü görmek için Yakup Ağayı ziyaret eder. İmam Yakup Ağaya, traktörü alarak çok iyi yaptığını, pişman olmayacağını söyler. Misafirler arasında parasını fakir halka faizle borç veren fitneci Hacı Selman da vardır. Selman, kendi traktöründen daha iri yarı olmasından duyduğu kıskançlıkla:

"- Kiloyla parayı demir yığınınına vermek akıllılık değil. Biz aldık küçük bir parçası bozuldu. Parçayı bulamadık örtü altında yatıyor bizimki." der.⁴

İmam, Hacı Selman'a sert sert bakar. Yakup Ağa ise dymamazlıktan gelir. Bu cümle hikâyenin gidişatı ile alakalı ve yazarın okuyucuya verdiği ipucunu da içeren bir manaya sahiptir. Yazar bu bölüme Hacı Selman'ın kıskançlığını koyarak sonuca gönderme yapar. Bu kıskançlık dedikoduları tetikleyecek ve traktörün elim sonunu hazırlayacaktır.

Misafirler gider, vakit gece olur. Salim samanlıkta nişanlısı ile buluşur. Şehirden nişanlısına aldığı hediyeleri verir. Salim mutludur, çünkü nişanlısı artık kız arkadaşlarının yanından küçük düşmeyecektir. Salim de köyün diğer delikanlıları gibi nişanlısının evinin önünden rüzgar hızıyla geçip gidecektir.

Traktör Salim'in isteğini ve çalışma temposunu arttırır. Kısa zamanda verimi artar. Durumu fark eden fakat ilgilenmiyormuş gibi görünen Yakup Ağa, oğlunun bütün işi tek başına çevirmesini buruk bir sevinçle izler. Burukluğu traktörün kendisine elden ayaktan düştüğünü hatırlatması ve çok sevdiği öküzlerine duyduğu özleminden kaynaklanır.

Üçüncü bölüm, mazot sıkıntısıyla başlar. Sonbahar gelir, işler artar, şehre gitmek zorlaşır. Yakup Ağa traktörün birkaç gün çalışmayıp avluda bulunmasından çok rahatsız olur. Öküzü, beygiri olanlar işlerine devam etmektedirler. Bu manzara karşısında tepesi atan Yakup Ağa, soluğu İmamın yanında alır.

"-Canı, kanı binlerce kilometre uzaklarda yerin dibinden çıkarılıp buraya getirilecek bir sıvıya bağlı olan şeyden hayır mı olurmuş."⁵ der.

İmam, olur böyle şeyler diyip Yakup Ağayı başından savmaya çalışır. Hikâyenin başından bu bölüme kadar meseleye olumlu bakan ve Yakup Ağanın yanında olan İmam bu davranışı ile okuyucuyu hayal kırıklığına uğratar. Ayrıca öğretmen karakterinin eksikliği de ilk kez bu bölümde hissedilir.

Neyse ki mazot bulunur ve traktör çalışmaya baş-

lar. Bu arada Salim'in düğün tarihi de gelip çatmıştır. Yakup Ağa düğün hazırlıklarına başlamadan önce, tarla, bağ işlerinin tamamlanmasını ve odunlar taşınmasını ister. Salim odunları taşımak için yola koyulur ve bu sırada traktörün bir parçası kırılır. Kırılan parça ne köyde ne de kentte bulunamaz. Salim kırılan parçayı almak için Belgrad'a gider. Üçüncü bölümün kırılma noktası da traktörün bozulması ve onun doğurduğu sonuçlardır. İmam problemler yaşadığı zaman Yakup Ağaya destek olmaz. Tek kalan Yakup Ağanın verdiği söz ve imamın tutumu dedikoduları arttırır. Yakup Ağa dedikodulardan dolayı camiye bile çıkamaz. Üç gün geçer ve Salim hala gelmemiştir. Yakup Ağa cumaya gider. Namaz kılınır camiden çıkacakken Hacı Selman:

-Söylemiştim traktörden hayır mı gelir? Karın ve oğluna uydun öküzleri satıp aldın traktörü.

-Hani yemin etmiştin arızalanırdı çalışmazsa paramparça edeceğim diye... nerede yeminin?⁶ gibi ifadelerle Yakup Ağayı tahrik eder. Ardından cemaatten:

-Dağ gibi traktör ufacık bir demir yüzünden çalışmıyor...

-Japon malı parça için Japonya'ya gitmek gerek.

-Yakup Ağada din iman yok öküzleri neden sattı ki? Yaz kış çalıştırdı hayvanları yaşlanınca da sattı hem de kasaplara.⁷ cümleleri yükselmeye başlar.

Köylünün cahilce meseleye yaklaşması bu tarz dedikoduların artmasına sebep olur. Yakup Ağa, bu durumdan çok rahatsız olur. Özellikle Hacı Selman'ın Yakup Ağanın verdiği yemine atıfta bulunması Yakup Ağanın cumadan sonra ardına bile bakmadan traktörün olduğu yöne gitmesine sebep olur. Bu olay üçüncü bölümün kırılma noktası olup hikâyeyi sonuçlandırır. Dini hassasiyeti çok yüksek olan Yakup Ağa da; "Beni ele güne rezil etti!... Kitaba el basıp da sözünü tutmayacak adam mıyım ben? Paramparça yapmazsam onu bana da..."⁸ diyerek, söylene söylene traktörün yanına varır. İmam önde köylü arkada kendisini takip ederler.

Sonunda Yakup Ağa traktörü yardan aşağı yuvarlar ve doğruca evin yolunu tutar. Yolda imamı görünce dayanamaz:

-Beni şeytana uydurup aldıldın. Sen niye traktör almadın?⁹ Diyerek ona olan kızgınlığını ifade eder.

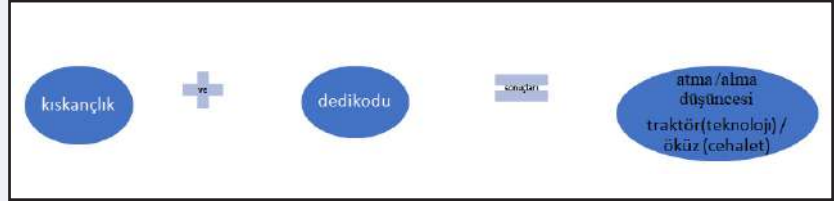
Bu ifadeler aslında teknolojiyi şeytan icadı olarak gören insanların hala var olduğunu gösterir. Şeytana uyduğunu düşünen Yakup Ağa, traktörü satın alarak günaha girmiştir. Şimdi, traktörü yardan itip paramparça ederek bir nevi tövbe edip bu gonahtan kurtulacaktır.

İmam parasının yetmediğini ve o yüzden traktör alamadığını söyler. İmam başlangıçta, Yakup Ağaya destek çıkar, fakat pratikte bunu devam ettiremez. Yakup Ağayı tahrik eden/kışkırtan Selman'ı susturmaması da imamın kendisine düşeni yapmadığını gösterir ve öğretmene olan ihtiyacın eksikliğini derinden hissettirir.

Bu hikâye, Yugoslavya'da komünist rejiminin hakim olduğu 1980'li yıllarda kaleme alınır. Hanadan, dönemin baskıcı rejimini hikâyelerine başarı ile taşır. Özellikle müslümanlara karşı baskıların arttığı ve herkesin rejimi destekleyen yazılar yazmasına karşın Hanadan'ın imami ve sosyal sıkıntıları ele alması bu şablonun dışına çıktığını gösterir. Köy ve kasaba gibi küçük yerlerde devleti muhtar temsil eder. Ayrıca komünist partinin çeşitli birimleri de bulunur. Öğretmen de devlet memurudur. Maaşını devletten

alır. Bu sebeple devletle bağlantılı olan hiç bir figür Hanadan'ın hikâyelerinde yer almaz, ya da olumlu bir karakter gibi görünmez. Hanadan o dönemde muhtarın devlete yararlanmak için halka zulüm ettiğini, halkın imkânlarının üstünde zorunlu öşür alındığını vurgular. Öğretmen ise sadece dersini anlatan, halka maddi manevi destek vermeyen sessiz bir figürdür. Fakat imam bunlara nazaran daha aktiftir. Kendisine danışılan, sözü dinlenen bir kişi olarak karşımıza çıkar. Buna rağmen imam da çoğu zaman özgür bir şekilde konuşamaz.¹⁰

Yazarın öğretmen karakterini hikâyelerine sokmamasının asıl sebebi, onu yozlaşmış, halktan kopuk biri olarak görmesindedir. Çünkü, Yugoslavya Federal Cumhuriyeti döneminde genellikle büyük şehirlerde eğitim gören herkes, toplumun gözünde komünist olarak bilinir. Ayrıca bu kesim çalışma hayatı boyunca ayakta kalabilmek için resmi idarenin isteklerine boyun eğmek zorundadır. Gazeteciler yazılarında, yazarlar hikâye ve romanlarında, şairler şiirlerinde komünist ideolojiyi halka anlatmak ve övmekle yükümlüdür. Ayrıca, Hanadan'ın diğer hikâyelerinden de anlaşılacağı üzere şehir hayatı insanı olumsuz manada değiştiren bir etkiye sahiptir. Üniversite tahsili için şehirde yeni bir hayatla tanışan gençler, aldıkları eğitim nedeniyle

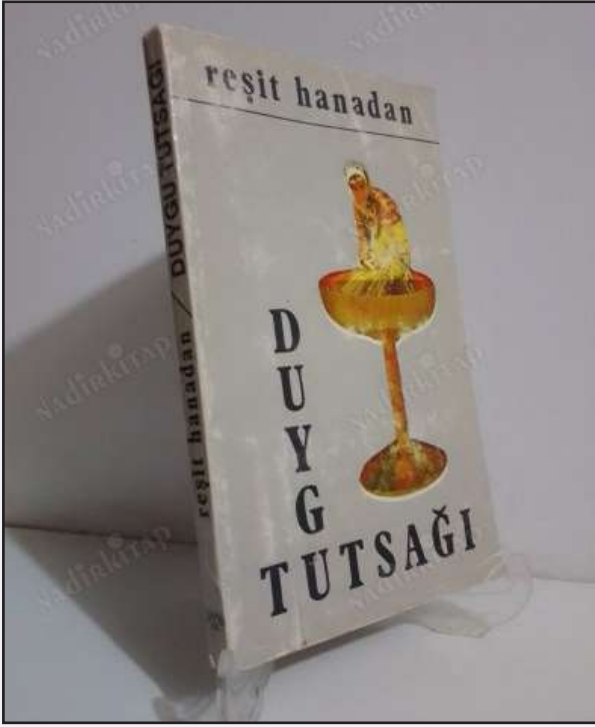

de hem fiziki hem de fikri manada halktan uzaklaşır. Dini bakımdan daha materyalist ya da ateist bir yaklaşım sergilerler. Bütün bunlar yazarın öğretmen karakterine bakışını da etkiler. Sanırsız bu sebeple Hanadan'ın hikâyelerinde öğretmen figürü bulunmaz. Bu karakterin yerine de imam konuşur. İmam sadece dini hayatla değil, dünyevi işlerle de ilgilenir. Maddi ilimler ve teknolojiye haberdardır. İlk eğitimini gerçek hayatta bir imam olan babasından alan Hanadan, biraz da babasına olan sevgi ve saygısından bu figürü öne çıkardığı söylenebilir.

Üçüncü bölümde dikkat edilecek bir diğer husus ise, dedikodunun insan üzerindeki etkisi ve sonuçlarıdır. Yazarın köylüyü, bilhassa Hacı Selman'ı konuşturması kırsal yerlerdeki dedikodu ve iftiraların elim sonunu okuyucuya vermek istemesindedir.

Gece karanlığında gelen ve babasını dışarda gören Salim sevinçle parçayı bulduğunu söyler. Fakat Yakup Ağa Smaylo'dan öküzleri almaya gitmiştir. Yakup Ağa yarım kalan işi tamamlayacak, öküzlerle odunları taşıyacaktır. İmamın traktörün uçurumun dibinde olduğunu söylemesiyle Salim beyninden vurulmuş döner. İmam Salim'e üzülmemesini, düğünden sonra bir çaresine bakacaklarını söyler. İmamın burada Salim'i teselli etmek için devreye girmesi okuyucuyu şaşırtır. Bu kısma kadar sessiz kalan İmam, acaba neden meseleyi daha sonra halledeceğini söyler.

Esma'nın evine doğru giden Salim ağılıyordur. Esma ile samanlıkta buluşurlar. Salim traktör der. Esma biliyorum diye karşılık verir ve Salim'i öpmeye başlar. Samanlıktan birbirini seven iki insanın çıkardığı inilti gelir. Hikâye bu

sahne ile biter ve kesin bir sonuca bağlanmaz. Sanki yazar, hikâyenin sonucunu okuyucuya bırakmak ister. Olanlardan onun affına sığınır ve merhametine sarılır.

Hikâyenin kurgusunu temanın ilerleyişine göre gayet başarılı bir şekilde ele alan yazar, kişi ve mekân tasvirlerinde de gözlemlerinden faydalanır. Hikâyede yazar mekânın bir köy olduğunu belirtir. Hikâyenin ilerleyen bölümlerinde zikredilen Slovenya, Gora, Belgrad gibi yerler mekânın Yugoslavya'da olduğunu gösterir. Yugoslavya'da Türkçe konuşan, tarımla uğraşan ve tamamının Türklerden oluştuğu köy sayısı çok değildir. Yazarın doğup büyüdüğü Mamuşa bunlardan bir tanesidir. Hanedan'ın diğer eserleri de incelendiğinde bu köyün Mamuşa olduğu açıkça görülecektir. Bu bakımdan mekânın Hanedan'ın da halen yaşamakta olduğu Mamuşa köyü olduğunu ifade etmek yanlış olmaz.

Kahramanların bir çoğu onun çevresinde gördüğü, tanıdığı insanlardır. Bu sebeple tasvirlerde oldukça başarılıdır. Okuyucu, bilhassa kişi ve mekânları bu tasvirlerden öğrenir. Hikâyede, zaman zaman yerel dil kullanılsa da, genelde standart Türkçe esas alınır. Yazar geçmiş zamanla alaklı bir meseleyi ele alacağı zamanlar geriye dönüş tekniğini kullanır. Böyle zamanlarda kişileri çok başarılı bir şekilde konuşturarak konu bütünlüğüne zarar vermeden geçmiş okuyucunun merakıyla buluşturur. Cümleler yer yer devrik olmakla birlikte, daha çok kurallıdır ve görülen geçmiş zaman kullanılarak olaylar anlatılır. Atasözlerine hiç rastlanmayan bu hikâyede, deyimler anlamı zenginleştirilen dil unsurları olarak kullanılır. Hikâyelerinin hemen hepsinde bir mesaj verme endişesi hakimdir.

3. Sonuç:

Traktör Belası, teknolojinin köy hayatındaki tesirlerini anlatır. Hikâyede ele alınan köy yaşamından kesitler, çeşitli unsurlarla zenginleştirilerek okuyucuya ulaştırılır. Çalışmada tespit ettiğimiz sonuçları maddeler halinde vermek yerinde olacaktır:

1. Hikâyenin geçtiği yer, yazarın yaşadığı Mamuşa köyüdür. Mamuşa, kırsal bir yerleşim yeri olup, dışa kapalı bir mekândır. Eğitim düzeyi düşük, cehalet ve taasubun hüküm sürdüğü bir alandır. Zaman, 1980'li yıllardır. Yazarın tema olarak işlediği konular da Mamuşa'da cereyan eden sosyal sıkıntılardır.
2. Traktör Belası'nın ana teması teknolojinin köy hayatındaki yeridir. Ancak tema, nesil çatışması, kıskançlık, dedikodu ve aşk gibi yan unsurlarla zenginleştirilir. Yazar, küçük ve dışarıya kapalı yerleşim yerlerinin tipik olumsuzluklarından olan dedikodu ve kıskançlığı çok başarılı bir şekilde işler ve bunun sonuçlarını ortaya koyar.
3. Çatışma, teknolojiden faydalanmak isteyen evlat ile yıllarca alıştığı yöntemden vazgeçemeyen sabit fikirli bir babanın arasında gelişir. Yazar bu çatışmayı öküz ve traktör kavramları üzerinden vermeye çalışır. Ayrıca Yakup Ağanın bizzat kendisinin yaşadığı diğer bir çatışması da, eski alışkanlıklarından vazgeçememesi ve taassup ile hareket etmesidir. İmam da bu çatışmada aktif rol oynayarak hikâyenin sonucuna etki eder.
4. Hanedan merkezine çatışmaları koyduğu bu hikayeyi aşk teması ile başarılı bir şekilde süsler.
5. Realist ve gözlemleriyle eserlerini kaleme alan Hanedan'ın tasvirleri çok başarılıdır. Bu da hikâyelerindeki kahramanların ve mekânın daha iyi anlaşılmasını sağlar.
6. Kosova, yaklaşık elli yıl Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'ne bağlı özerk bir bölge olarak merkeze bağlı kalır. Bu dönemde genellikle büyük şehirde eğitim görenler toplumun gözünde komünisttirler. Hanedan bu sebeple öğretmen karakterini hikâyelerinde kullanmaz. Bu da cehaletin devam etmesine olaylara sabit bir bakış açısı ile bakılmasına sebep olur.
7. Yazarın bu hikâyeyi bir sonuca bağlamaması, sonucu okuyucuya bırakması da aktif bir okuyucu kitlesinin yaratılması açısından olumludur. Böylece okuyucunun konuyla ilgili olarak düşünmesi ve fikir yürütmeye sağlanır.
8. Hikâye sağlam bir kurgu ve yalın bir dile sahiptir. Hikâyenin dili standart Türkçedir. Yerel ağız özelliklerine çok yer verilmez.

Kaynakça:

- İ. Güven KAYA Duygu Tutsağı, Önsöz Yerine, Tan Yayınevi, Priştine, 1985.
 Reşit Hanedan, Duygu Tutsağı, Tan Yayınevi, Priştine, 1985.

¹Reşit Hanedan, Duygu Tutsağı, Tan Yayınevi, Priştine, 1985, s.78

²Hanedan, (1985:81)

³Hanedan, (1985:83)

⁴Hanedan, (1985:86)

⁵Hanedan, (1985:91)

⁶Hanedan, (1985: 94)

⁷Hanedan, (1985: 94)

⁸Hanedan, (1985:95)

⁹Hanedan, (1985:96)

¹⁰Halime Barış, Özel Mülakat, Mayıs 2014.

LOUISA

İlâf KÖPRÜLÜ, Kerkük - IRAK

Şubat 25, 2007

“İngilizler geldi, askerleri haberdar edin!”, diyerek avazı çıktığı kadar bağırdı. Ak saçları örgülü, iki omuzundan sarkar biçimde üzerindeki entarisinin yakasını koparıncasına feryâd ediyordu. Nohutçular Mahallesi¹ sakinleri sokağa dökülünce, yokuşun aşağısına inmişti büyük halam Louisa. Aslında burada ona herkes, Louisa derdi. Tıpkı annem, babam ve ben gibi. “Geliyorlar, geliyorlar!”, diyerek hıçkırıklar içinde ağlarken köprüye doğru işaret ediyordu. O yokuşu nasıl inmişti, aklım almadı. Merdivenlerden koşup onu durdurmaya çalışsam da yetişemiyordum. “Köprü başına vardılar, Osmanlı Ordusu’na söyle, hazırlık görsünler”, dedi. Ancak hiç kimse köprü başına gidip gelenlere bakmadı. Louisa’nın gördüklerine kimse inanmadı...

Mart 11, 1917

Mart ayının kendine özgü bir gökyüzüsü vardı. Hem serin olur, hem güneş hem çiçek hem de kelebek kokardı. Daha önce tadını almadığı, kokusunu hissetmediği şeyleri sanki aşınaymış gibi anlatırdı Mihri. Evet, kelebeklerin ve güneşin kokusu vardı. Ve Mihri’nin ruhuna dokunurlardı... Ceylan gözlü, buğday tenliydi Mihri. Babası hem Altınköprü’de hem de Kerkük’te herkesçe tanınmış bir muallimdi. Kendisi de şiir yazar, Şeyh Rıza Talabani’nin² Türkçe yazdığı hicvi şiirlerini okumayı severdi. Arada bir evden çıkıp köprü’nün taşlarına bakarak akan suyu dinler ve uzun uzadıya şiirler yazardı.

Yine öyle bir Mart sabahıydı. Altınköprü’nün girişinden itibaren dedikodular almış başını gitmişti. Ahali meydana, I. Dünya Savaşı’nın Osmanlı’dan kopardıklarını konuşuyordu. Onları dinleyen Mihri, kağıtlarını sıkıca kavrayıp o günü anlatacak bir şiir düşündü...

“İngilizler Bağdat’ı almışlar, Osmanlı askerleri de geri çekilmişler. Bağdat’ı boşaltmışlar”, dedi, aralarından birisi.

“Vah, vah! Bundan böyle halimiz nice olur? Bu savaş bitmek nedir bilmiyor.”

“Nice olacak? Osmanlı askerleri Bağdat’ı tekrar almasını bilir!”

“Bağdat’ı almasını bilir de, bu savaş daha çok kan dökür. Şu halimize bak, açlıktan yokluktan başka ne kaldı?”

Altınköprü’nün tanınmış zatlarından olan Ekber Ağa ve Nazmî Ağa meydana çıkıp kalabalığı susturana dek kargaşalar aldı başını yürüdü.

“Sakin olun ey ahali, metanetinizi zinhar bozmayın! Bu sabah Bağdat’a giden tüccarlardan Zülal Ağa’nın yeğeni geldi. Osmanlı askerlerinin Bağdat’tan çekildiklerini doğruladı. Lâkin ahalinin tevatürleri yersizdir”, dedi Ekber Ağa.

“Demek ki yersiz değilmiş ağam, baksana vaziyet gün gibi ortada”, dedi ahalinin içinden birisi.

“Dağılın efendiler, boşaltın meydanı. Herkes işine, evine dönsün. Bağdat vilayetinde olan biten sizi alakadar etmez”, dedi Nazmî Ağa. Açıklamayı duyan ahali yavaş yavaş dağılmaya başlamıştı. Mihri’nin şiir defterinde ise birkaç cümle kaldı...

“Dâr-ı cennet Bağdat’a etmesem biat
Beşerî hilkatta da budur tabiat
Olsa da bu cihana sultan padişah
Sonunda Bağdat’tan da eder feragat...”

Şubat 25, 2007

Eve döndüğümüzde büyük halam Louisa baygındı. Çığlıkları kulaklarımda yankılanırken gözyaşları eteğime damlıyordu. O kadar yaşlı, yorgun, çaresizdi ki... Ellerinden tutup kapalı gözlerinden öpüyordum. Toprak evimizin avluya bakan odasında, yer yatağının üstünde öylece yatıyordu. Bazen bir çocuk kadar savunmasız olduğunda, “keşke”, diyordum.

“Keşke ellerinden tutup, geçmişe gidebilsem... Bu hale gelmene sebep olan her ne ise ona engel olabilsem...”

Ekim 25, 1918

Ekim ayında nadiren yağmur yağardı. Hele ki böyle sağanak yağışlar, kaç yılda bir olurdu. Topraklar sırlıklam, evlerin damlarında sular birikmiş... Kaygan merdivenler ve merdivenlerdeki kırık saksılar. İngiliz askerlerinin Kerkük’ü ve Altınköprü’yü Osmanlı toprağından kopardığı Ekim’in son günlerinde çöken ıssız karanlıklar...

“Ay havar, ay havar³! İngilizler geliyor. Türk askerlerine haber edelim, koş muhtar koş! İngilizler gelmeden yetişelim.”

Sabahleyin maarif için geldikleri, Altınköprü’nün birkaç kilometre uzağındaki köyden koşarak çıkmışlardı. Mihri’nin babası Muallim Salim Bey ve Altınköprü’nün muhtarı Tarık Efendi, Altınköprü yakınlarına vardıklarında durdular. Dakikalardır koştuklarından

nefes nefese kalmışlardı.

“Dur be efendi, azıcık dur!”, dedi muhtar.

“Ne dersin muhtar? Türk askerlerine haber etmemiz lazım. İngilizler geliyor.Buradaki güçle onlara karşı koyamazlar. Hazırlık görsünler!”, dedi Muallim.

“Ağzından çıkan kulağın işitmiyor mu be adam? Ne hazırlığı! İngilizler geliyor dedim. Bundan kaçış yok.Şimdi onları bekleyeceğiz.”

Muallim Salim Bey şaşkınlık içerisindeydi. Bu ihanete göz yummak olmazdı.Türk askerlerini İngilizlere kurban edemezdi.

“Sen kal muhtar, yazık olsun! Ben Türk askerlerine haber edeceğim. Bu ihanetini bende⁴ unuttur Huda⁵ unutmaz.”

Muallim Salim Bey arkasını dönmüş gidecekti ki, Mihri koşarak yanına geldi. Ve üstelik hıçkırarak ağlıyordu.

“Mihri, ne oldu kızım?Nedir bu halin?”

“Yetiş baba, yetiş!Annem avluda düştü, komşular... öldü diyorlar baba.”

Saatlerdir duran sağanak yağmur yeniden başlamıştı.Muallim ve Mihri, yağmurun altında gözyaşları içinde duruyorlardı.

“Gidelim baba”, dedi Mihri.

Ancak muallim bir türlü gidemiyordu.Bir yanda eşi ve Mihri, öteki yanda Türk askerlerinin kaderi vardı.Düşünmeye zamanı yoktu. O, kararını çoktan vermişti.

“Eve git kızım, annenin başında bekle... Söz veriyorum geleceğim”, dedi Muallim.

Derken İngiliz askerlerinden birkaçı önyak olmuş, muhtarla birlikte üzerlerine doğru geliyorlardı.Muallim askerleri görünce “koş Mihri, git kızım”, diyerek bağırdı.Mihri neler olup bittiğini anlamıyordu.Babasının elini bırakmak istemiyordu.

“İşte”, dedi muhtar, “işte Osmanlı askerine haber uçurmaya çalışan önyak budur”, diyerek Muallim’i gösterdi.

Askerler silahlarını ona doğrultmuş üstüne geliyorlardı ki muallim, “koş Mihri, yetiş kızım!Türk askerlerine İngilizler’in geldiğini söyle. Derhal haberdar olsunlar”, dedi.

Mihri’nin koşan adımlarına karıştı kurşun sesleri. Babası Muallim, oracıkta can verdi. Muhtar da Mihri’nin peşine düşmüştü.İngiliz askerleri gittikçe kalabalıklaşıyordu.Dakikalar içinde Altınköprü’yü kuşatacaklardı.Ancak ortalıkta tek bir Türk askeri dahi kalmamıştı. Demek ki Mihri görevini yapmış, İngilizler’in geldiğini haber etmişti. Kendisi de köprü başında yakalanmıştı.

“Buradan gittiler, takip edin yetişirsiniz”, dedi muhtar. Kollarını kavradığı Mihri’yi ise askerlerin önüne attı.

“İşte”, dedi, “hayın kız budur!”

İngilizler’in bir kısmı muhtarın yol göstermesi üzerine Osmanlı askerlerinin peşine düşmüşlerdi.Geriye kalan kısmı ise Altınköprü’yü kuşatıp aynı gün Kerkük’e varmak üzere yönetimi ele geçirmişlerdi. Askerlerden birisi Mihri’yi kollarından tutup, evlerin

bulunmadığı bir yere kadar sürükledi. Üzerindeki giysisini kopardı.Giysisinden bir parçayla kollarını bağladı. Mihri’nin çığlıkları, Küçük Zap’ın sularına karıştı...

Ekim 25, 2007

Küçük Zap nehrinin dalgaları ürkütücü bir ses çıkarıyordu. Ağaçları hareketlendiren rüzgâr daha asabi, hırçındı. Babamla birlikte nehrin kıyısında, uzaklara dalıp gitmiştik. Büyük halam Louisa’nın ölümü ikimizi de derinden yaralıyordu. Geceleyin yatağındaiken son kez, “Türk askerlerine söyleyin, İngilizler geldi!Hazırlık görsünler”, demişti.Gözlerim yeniden buğulanınca, babam konuşmaya başladı.

“İngilizler’in Altınköprü’ye geleceklerini haber etmek için Osmanlı askerlerine koşmuş, söylemiş. Zamanın muhtarı da onu yakalayıp, askerlerin yerini söyleyince yakalamışlar Mihri’yi. Henüz on yaşında... Bir İngiliz askeri musallat olmuş ona.Nehrin kıyısına sürüklenmiş.Hadisenin ardından aklını yitirmiş.”

Uzaklara dalan gözlerim babamın çekingen halini görebiliyordu. On yaşında bir çocuğa tecavüz eden bir İngiliz ve askerlerin yerini söyleyen bir hayın... Bundan daha aşağılık bir durum ne olabilirdi ki?, diye düşündüm.

“Peki neden Louisa?”, diye sordum.

“İngiliz askeri demiş diye bildi herkes...”

Babam konuşmasına devam etti.Sert bir rüzgâr esti, durgun nehir yeniden dalgalanmaya başladı. Nehrin dalgaları, rüzgârın sesi Mihri’nin çığlıklarıyla yüklü iken babamın ne dediğini duymak istemiyordum...

¹Altınköprü’de bir mahalle adı.

²Şeyh Abdurrahman Talabani’nin oğlu Kerküklü Şeyh Rıza Talabani, Türkçe, Kürtçe, Farsça ve Arapça hicvi şiirler yazan tanınmış bir şair.

³Eyvah

⁴Kul

⁵Tanrı

Osmanlı'nın, I. Dünya Savaşı'nda İngilizlerden Kut şehrini aldığı muharebe: Kut'ül Amare

Türkiye'deki Rumeli Göçmenlerinin Nüfus Sayısı

Prof. Dr. Necdet TEKİN
Matematik-İstatistik E. Öğretim Üyesi

RUBASAM Yön.Krl.Üyesi

GİRİŞ:

Bu istatistiksel çalışma, RUBASAM (Rumeli Balkan Stratejik Araştırmalar Merkezi) adına yapılan bir nüfus tahmin araştırmasıdır. Rumeli ve Balkanlardan Anadolu (Türkiye) topraklarına 1923 Cumhuriyet öncesi ve sonrası yapılan göçlerdeki göçmen sayılarının 2020 yılına kadar ulaştığı büyümenin tahminini (Kestirimini) amaçlamaktadır.

Bu araştırma aynı zamanda; belli yıllarda Türkiye sınırları içine göç eden nüfusun, istenen yıllarda, ulaşabileceği nüfus sayısının beklenen değerinin (büyümesinin) hesaplanması ve bulunmasını da içerir.

Bu çalışma, yıl bazında hazırlanan göçmen sayısı dizilerine, o yıla ilişkin nüfus büyüme oranlarının "Kümülatif" yığılımlı olarak uygulandığı bir Nüfus Tahmin Modeli (Demografi) çalışmasıdır. Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır.

- Birinci bölümde 1923 yılı ve sonrası tahminler yapılmıştır.

- İkinci bölümde 1923 öncesi (Osmanlı Dönemi) tahminler yapılmıştır.

- Üçüncü bölümde ise; 1923 öncesi ve sonrası tahminler birleştirilerek toplam tahminler hesaplanmıştır.

A-Ulus Devlet Yaratmak

Kurtuluş Savaşından sonra Genç Cumhuriyet, pek çok sorunla karşı karşıya kaldı. Bu sorunlardan en önemlisi bir "Ulus - Devlet " yaratmaktır.

1923 öncesi 1877-1878 Rus Savaşı, 1912-1913 Balkan Harbi, 1914-1918 Birinci Dünya Savaşı gibi pek çok savaşlar sonucunda Rumeli ve Balkanlardaki SOYKIRIMDAN kurtulabilen Türk nüfusu, perişan halde ya göç etmiş ya da durum düzeler inancı ile bu diyarlarda kalmayı tercih etmiştir.

Kurtuluş Savaşı sonunda kurulan Yeni Türkiye Cumhuriyeti, Anadolu'nun nüfusunun alabildiğine azalmış durumu ile karşılaştı. Dahası, Anadolu'nun nüfusu yorğun, yaşlı ve çeşitli hastalıklardan dolayı da üretken olmaktan çok uzaktı.

Ülkenin geleceği için nüfusa ihtiyaç vardı.

Cumhuriyeti kuranlar, bu ilkeden hareketle Türk Soylu olmak, Türklük Bilinci taşımak ve Türk Kültürüne bağlı olmak şartıyla Balkanlar'dan ve Rumeli'den göçleri

özellikle desteklediler ve özendirdiler.

Bu koşulları taşıyanlar nereden gelirlerse gelsinler, Türkiye'ye "GÖÇMEN" olarak kabul edilecekler, desteklenecekler ve "EŞİT VATANDAŞ" olarak saygı görecektir.

Balkanlar'da ve Rumeli' de yeni kurulmuş devletlerin Milliyetçilik hareketleri yoluyla, Türk ve Müslümanlara uyguladıkları yok etme ve yıllarca yaşadıkları topraklardan sürme baskıları da yeni Cumhuriyete Ulus -Devlet oluşturmada yardımcı oldu.

Başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere, Türkiye Cumhuriyetini kuranlar Anadolu'ya seyahatlerinde (Gezilerindeki Beyanatlarında) Türkiye'ye Türk göçlerini desteklemek ve kolaylaştırmak için yurt çapında konuşmalar yaptılar ve TBMM de göçleri destekleyen önemli yasalar çıkardılar.

Anadolu'ya göçler konusunda Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin göçlere ilişkin demografik beklenti ve niyetlerini;

" **Memleketin Nüfusu şayan-ı teessüf bir derecededir. Zannederim ki bütün Anadolu halkı sekiz milyonu geçmez.... Şimdi biz bunu telafi etmek istiyoruz.. hudud-u milliye haricinde kalan aynı ırk ve harstan olan anasırı da getirmek ve onlara da mürefeh bir hayat sağlamak lazımdır... * "...Eğer Rusya'dan da getirmek mümkün olursa oradan da getireceğiz..... "Fakat bence Garbi Trakya'dan Kâmilten Türkleri nakletmek lazımdır. (*)**

İfadeleri ile Genç Cumhuriyetin "ULUS-DEVLET " olma ve "ULUS – YARATMA " hedefini ortaya koymuştur.

Bu politikaların sonucunda 1923 ve sonrasında Balkanlar ve Rumeli'den Anadolu'ya Türk göçleri hızlanmıştır.

(*) Mustafa Kemal Atatürk'ün 1923 yılında yaptığı İzmit ve Eskişehir Nutuklarından (1),(2)

B- ARAŞTIRMA VE ADIMLARI

Çalışmamız 1923 yılı ve sonraki yıllarda Yugoslavya, Yunanistan, Bulgaristan ve Romanya'dan gelen göçmen sayıları üzerine istatistik yöntemler kullanılarak yapılan bir Nüfus Tahmin (Demografi Modeli) çalışmasıdır.

Çalışmamızda, göçlerin siyasi ve insani nedenleri ile savaş sonrası oluşan ortamlar, Devletlerarası ikili göç

anlaşmaları, tek taraflı göçe zorunlu tutulmalar, kıyımlar ve tarihsel gelişmeler gibi konular üzerinde durulmamıştır.

- **İlk aşamada:** 1923 yılı esas alınarak 2019 yılı dahil (varsa) her yıl için; Türkiye'ye gelen göçmenlerin sayıları, ilgili kaynaklardan (kitap, makale, Sunum, yabancı arşiv bilgileri, TBMM ve Kurumların Arşiv kayıtları vs.)den alınmıştır. (Tablo:1,Tablo2,Tablo:3,Tablo:4 verileri birer istatistik serileri olarak değerlendirilecektir.)

- **İkinci aşamada:** Kaynaklarda yıl bazında verilmeyip "Yıl Aralıkları" şeklinde verilen göçmen sayıları, "Göç edenlerin sayısı aralıktaki yıl sayısına bölünerek "Yılbaşına düşen göçmen sayıları" tarafımızdan hesaplanmıştır.

- **Üçüncü aşamada;** Kaynaklara göre Türkiye'ye gelen Göç'ün gelişi ve Göçmenlerin kaydı " Bir yılda tamamlandığı" ya da "En fazla bir buçuk yılda tamamlandığı" belirtilen göçlerin işlemleri tamamlandığı " yıl" içinde olduğu kabul edilerek değerlendirilmiştir.

- **Dördüncü aşamada:** Göç veren ülkelerdeki problemlerden dolayı, bazı yıllarda Türkiye'ye gelen göçmenler, yıl bazında çok düşük sayılarda olmuş, bu sayılar duruma göre ya aynen alınmış ya da toplamda 100 göçmeni geçmeyecek şekilde birleştirilmiş, elde edilen göçmen sayısı "bir yıla atanmış" ve o yılın göçmen sayısı olarak değerlendirilmiştir.

C- SAYISAL VERİLERİN OLUŞTURULMASI

Araştırmamızda sadece karşılaştığımız zorlukları değil, zorlukları nasıl giderdiğimizi ya da gideremediğimizi de paylaşmak isteriz.

- İstatistik araştırmalarda en kıymetli şey; sayısal veriler ve onların doğruluk dereceleridir. Sayısal veri dizilerinin (setlerinin/serilerinin) doğruluğu tartışılır ise, kuracağınız model ve yapılacak hesaplamalar ne kadar iyi olursa olsun araştırma istenen sonuçları vermez, alınan sonuçların (tahminlerin) hata payı tartışılır olur.

- Göçmen sayıları konusunda, Yerli ve Yabancı Tarihçilerin arasında veya göçü veren ülke (devlet kayıtları ya da o ülkenin tarihçilerinde) ile Türkiye'deki kayıtlar arasında ciddi sayısal farklılıklarla karşılaşmıştır. Bu farklılıkların kabul edilir oranda olmaması durumlarında, kaynak güvenilirliğine bakılarak, büyük farklılık gösteren göçmen sayılarını dikkate almadık.

-Göçmen sayıları genellikle belli yıllar arasında gelen göçlerin miktarları olarak verilmiştir. Örneğin bazı veriler farklı kaynaklarda (1935-49 arası göçmen sayısı) ile (1940-1950 arası göçmen sayısı) gibi iç içe geçmiş şekilde verilmiştir. Bu zorluk değerlendirilerek, hata payı indirgenmiş ve yıllık göçmen sayıları tarafımızdan hesaplanmıştır.

-Yıllar aralığında verilen göçmen sayıları yıllara eşit dağıtılarak kullanılmıştır.

(*) Tarafımızdan yapılan " Kabuller " tablolarda **kırmızı renkle** belirtilmiştir.

GÖÇMEN SAYILARINA İLİŞKİN TABLOLAR

Tablo 1: 1923-2020 Döneminde Yugoslavya-Makedonya'dan Gelen Göçmenler

Yıllar	Yugoslavya'dan Gelen Göçmenler	Yıllar	Yugoslavya'dan Gelen Göçmenler
1923	11.130	1970	11.291
1924	11.130	1971	2.754
1925	11.130	1972	1.156
1926	11.130	1973	155
1927	11.130	1974	47
1928	11.130	1975	126
1929	11.130	1976	99
1930	11.130	1977	94
1931	11.130	1978	41
1932	11.150	1979	179
1952	73	1980	151
1953	1.113	1981	95
1954	9.728	1982	162
1955	17.000	1983	184
1956	31.969	1984	202
1957	30.162	1985	800
1958	18.403	1986	375
1959	18.403	1987	331
1960	23.304	1988	615
1961	14.091	1989	439
1962	8.399	1990	224
1963	20.603	1991	151
1964	4.288	1992	161
1965	1.998	1993	331
1966	3.672	1994	20.528
1967	3.452	1995	327
1968	13.472	1996	17.746
1969	12.233		

Tablo 2: 1923-2020 Döneminde Bulgaristan'dan Gelen Göçmenler

Yıllar	Bulgaristan'dan Gelen Göçmenler	Yıllar	Bulgaristan'dan Gelen Göçmenler
1924	10.000	1947	8.769
1925	10.000	1948	3.277
1926	10.000	1949	1.670
1927	10.000	1950	62.180
1928	10.000	1951	112.208
1929	10.000	1956	89
1930	10.000	1960	42
1931	10.000	1969	2.842
1932	10.000	1970	10.543
1933	1.107	1971	10.189
1934	18.652	1972	10.421
1935	24.923	1973	5.332
1936	11.730	1975	14.135
1937	13.490	1977	12.000
1938	20.542	1978	35
1939	27.769	1989	225.863
1940	17.004	1990	52.643
1941	13.803	1991	17.950
1942	2.672	1992	3.092
1943	1.145	1994	438

Tablo 3: 1923-2020 Döneminde Romanya'dan Gelen Göçmenler

Yıl	Romanya'dan Gelen Göçmenler
1923	10.000
1925	18.000
1926	26.000
1930	7.321
1936	61.570
1991	15.000

Tablo 4: 1923-2020 Döneminde Yunanistan'dan Gelen Göçmenler (Mübadele)

Yıl	Yunanistan'dan Gelen Göçmenler
1923	60.000
1924	196.000
1925	200.000
1934	10.000
1935	10.000
1937	11.788
1941	30.000

D- HESAPLAMALARDA KULLANILAN YÖNTEM

Kullanılan Yöntem: Her bir yıla atanan göçmen sayısı, hiçbir değişiklik yapılmadan ilk (n=0) yıl için BAĞIMSIZ GÖÇMEN NÜFUS'u olarak alınmıştır.

İlk yılın BAĞIMSIZ GÖÇMEN NÜFUS SAYISI ait olduğu yılın BÜYÜME ORANI (HIZI) ile çarpılarak YILLIK BAĞIMSIZ GÖÇMEN SAYISI ARTIŞI bulunmuştur.

Bu artış miktarı ilk yıldaki BAĞIMSIZ GÖÇMEN NÜFUSU'NA EKLENEREK,

İKİNCİ YILIN GÖÇMEN SAYISI hesaplanmıştır. Aynı işlem tekrar ikinci yıl için yapılarak üçüncü yıl tahmini, üçüncü yıla uygulanarak dördüncü yıl tahmini,..... 2019 yılına da uygulanarak da 2020 yılı kümülatif Büyüme Tahmini hesaplanmıştır.

Matematiksel olarak;

$N(n)$: n. Yılda Göçmen Nüfusu

$H(n)$: n. Yılda Nüfus Artışı (%)

$M(n) = N(n) \times H(n)$

$N(n+1) = N(n) + M(n)$

$n = 0, 1, 2, 3, \dots, n$

$i = 1, 2, 3, \dots$

göçmenlerle ilgili olduğundan, diğer göçlerin nerelerden ve ne kadar göçmen sayısını içerdikleri araştırmamızın alanı dışında tutulmuştur. TÜİK (1923-1927 dâhil) arasındaki yıllara ilişkin büyüme oranlarını verememektedir. Bu durum araştırmamız için BÜYÜK BİR PROBLEM oluşturmuştur.

Bu problemi gidermek için, (1923-1927 dâhil) sadece bu aralıktaki DÖRT YIL İÇİN FARKLI BİR büyüme oranı kullanmayı düşündük. Bu nedenle TÜİK'in yıllık büyüme oranı hesaplama yöntemini kullanarak 1923-1927 yılı aralığındaki yıllar için büyüme oranını biz hesapladık. Hesabımız sonucunda bu yıllara ilişkin nüfusun YILLIK BÜYÜME ORANINI %14. 287 olarak bulduk. Bu oran yıllık Nüfus Büyümesi için kullanılamaz. Bu YÜKSEK BÜYÜME HIZI bilgisinden hareketle, 1923-1927 aralığındaki büyümenin "kabul edilebilir" yıllık nüfus büyümesinden gelmediği ortaya çıktı. Bu aralıkta Yeni Cumhuriyete büyük göçler gelmişti. Demografi biliminde bu oranda nüfus artış hızı yoktur. Biz de bu büyüme hızlarını modelimizde kullanmadık.

Modelimiz, yıllık göçmen sayıları dizisi ve Yıllık Büyüme Hızlarına dayanan bir modeldir. 1923-1927 aralığı için, TÜİK'in Türkiye için hesapladığı Büyüme Hızları içerisindeki en büyük büyüme oranını (%3.06)'yı - sadece bu aralıktaki dört yıl için - Modelimizde kullanmaya karar verdik. 1923-1927 arası yıllar için %3.06 yı, diğer yıllar için TÜİK'in verdiği resmi büyüme hızlarını modelimizde MODEL (A)da kullandık. Model A'nın çıktıları Bir dosya olarak araştırmamızın sonucunda (LİNK 1)' de verilmiştir. Ayrıca Model A'nın seçilmiş bazı yıllar için (örnek çıktıları) Tablo: 6 da verilmiştir.

F- 1923 YILI ÖNCESİ BALKANLAR VE RUMELİ 'DEN (ANADOLU'YA) TÜRKİYE'YE GÖÇLERDEKİ GÖÇMEN SAYILARININ TAHMİNLERİ (*)

Rumeli'den Gelen Göçmen Sayıları (Tahmini) :

1919-1923 68.875 (1)

1913-1923 200.000, (4)

1912-1923 (sancaktan) 97.000 (2)

Bosna, Sancak, Makedonya'dan Toplam 365.875 Göçmen

1879-1918 (Boşnak Göçü) 120.000-150.000 (2),(3)

1912-1913 Balkan Savaşı sonrası 65.000 Yunanistan'dan (3)

Rumeli'den 1923 (Cumhuriyet) öncesi gelen göçmenlerin tahmini

Toplam Sayısı: 580.875

Balkanlar'dan Gelen Göçmen Sayıları (Tahmini):

1812 Romanya'dan 200.000 göçmen. (5)

1893-1902 Anlaşma ile Bulgaristan'dan 124.500 göçmen. (6)

1912-1913 Balkan Savaşlarından sonra Balkanlardan 640.000 Göçmen (7)

1878-1879 Osmanlı Rus Savaşından sonra Anadolu'ya

E- BÜYÜME MODELLERİ

Bu Demografi Çalışmamızda Model A ile adlandıracağımız model esas model olarak alınmıştır. Model A, 1923 sonrasına ilişkin (koşulları ve matematiksel yapısını bir önceki sayfada verdiğimiz) göçmen sayılarını (dizilerini) kullanarak tahminler yaptığımız modeldir. Modellerimizde, 1927 yılından sonraki Yıllık Büyüme Hızları (Oranları) TÜİK'in verdiği değerler esas alınarak kullanılmıştır. (Tablo: 5)

1923 yılında Türkiye'nin nüfus sayısına ait net bir bilgiye ulaşamamıştır. Çünkü Cumhuriyetin ilk nüfus sayımı 1927 yılında yapılmıştır.

Ancak, başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere, devlet yöneticilerinin konuşmalarında, Basında, TBMM konuşma tutanaklarında, Nutuk'ta, 1923 yılındaki nüfusun SEKİZ MİLYON olduğu belirtilmektedir.

Biz de çalışmamızda 1923 Yılı Türkiye'nin Nüfus Miktarını Sekiz Milyon olarak aldık.

Bilindiği gibi Türkiye Cumhuriyeti 1927 yılında ilk nüfus sayımını gerçekleştirmiştir.

1927 Nüfus sayımında Türkiye'nin Nüfusu: 13 milyon 648 bin 270 olarak bulunmuştur.

1923 yılı Türkiye'nin nüfusu ile 1927 yılı Türkiye'nin nüfusu arasındaki fark;

5 milyon 648 bin 270 tir.

Bu fark sadece dört yılda oluşmuş bir nüfus farkıdır. Yıl başına oluşan ortalama nüfus artışı: 1milyon 412 bin 068 dir.

1923 dâhil 1927 yılının sonuna kadar, Balkan ve Rumeli'den göçlerin dışında da Genç Türkiye Cumhuriyetine yoğun göçlerin olduğunu biliyoruz. Araştırmamız sadece Rumeli ve Balkanlar'dan gelen

845.861 /850.000 göçmen. (8)
1806-1812 Balkanlardan 140.000 Türk İstanbul yolu ile ANADOLU'ya (9)
Balkanlar'dan 1923 (Cumhuriyet) öncesi gelen göçmenlerin
Toplam Sayısı: 1.954.500
Rumeli ve Balkanlar'dan gelen Toplam Tahmini Göçmen Sayısı:
580.873 +1.954.500 = 2milyon 535 bin 373

1923 öncesi yıllara yönelik Göçmen Sayıları dizisi (dizileri) maalesef sağlıklı bir şekilde oluşturulamamıştır. Hatta yerli ve yabancı Tarihçiler 1923 öncesi Anadolu'ya gelen Göçmenlerin "Kesin Sayısı" bilinmemektedir demektir (3).
1923 öncesi Göçmen sayıları için, Tarihçilerin Rumeli ve Balkan ülkeleri (Yugoslavya- Kosova, Bosna, Sancak, Makedonya- Bulgaristan, Yunanistan ve Romanya) için verdiği; Anadolu'ya Gelen Göçlerdeki Göçmen sayıları taranmış, "ortak ve kabul edilebilir" minimum değerler tespit edilmeye çalışılmıştır. Birinci olarak "Ortak ve kabul edilebilir" minimum göçmen sayılarına, hiçbir işlem yapılmaksızın (ham olarak) , 1923 yılında Türkiye'ye giriş yaptıkları kabul edilmiştir. (Yani; Cumhuriyet Öncesi Anadolu'ya geldiği tahmin edilen göçmen sayılarına, önceki yıllar için, bir büyüme hızı ile değerlendirme yapılmamıştır.)

Bu göçmen sayıları 1923 yılından itibaren ilk dört yıl için (%3.06) büyüme hızı ile 1928-2020 için de TÜİK'in Resmi yıllık büyüme hızları kullanılmış ve böylece 1923 Sonrası (Cumhuriyet Döneminde) Türkiye'ye (Anadolu Topraklarına gelen) Göçmen sayısının Kümülatif (Yığılımlı) Büyüme tahminleri hesaplanmıştır. Bu ANA MODELİMİZİ;
(A) olarak adlandırmıştık.

Balkanlar ve Rumeli'den 1923 öncesi (Cumhuriyet Öncesi- Osmanlı Döneminde) Anadolu topraklarına göç edenlerin ham verilerini kullanarak 2020 yılı için büyüme tahminlerini de (A1) Olarak adlandırdık. Buna göre;

1923 sonrası gelen göçmenlerin 2020 için (Minimum) büyüme tahmini:

Model (A) =8 Milyon. 464 bin 016

1923 Öncesi gelen Göçmenlerin 2020 için ham verilerle yapılan (minimum) büyüme tahmini: Model (A1) =19 Milyon 177 Bin 372

Bu iki değer toplamı: 2020 için Balkan ve Rumeli'den Türkiye'ye gelen Göçmenlerin Toplam sayısının (minimum) tahminini verecektir. Bu da;
(A)+(A1) =27 milyon 641 bin 388 minimum Toplam Göçmen sayısı olarak hesaplanmıştır.

Aynı şekilde, kaynaklardan maksimum değerler için MODELİMİZ (A2) dir.

MODEL (A2) için;

1923 öncesi gelenlerin ham verilerini, göçün başladığı

yılı esas olarak her bir veri için yıllar bazında TÜİK'in verdiği "en küçük büyüme hızı" olan %05,5 (binde 5,5) yıllık büyüme hızı ile 1923 yıkına kadar yıllar bazında hesapladık.

MODEL (A2) de 2023 yılına kadar Türkiye'ye (Anadolu'ya) giriş yapan (gelen) Toplam (Maksimum) göçmen sayısı;

Rumeli'den: 644 Bin 671

Balkanlar'dan: 2 Milyon 547 Bin 563

TOPLAM: 3 Milyon 192 Bin 234

Olarak hesaplanmıştır.(bkz: LİNK 2)

1923 sonrası gelen göçmenlerin 2020 için büyüme tahmini ise,

(A) = 8 Milyon. 464 Bin 016

1923 öncesi gelen göçmenlerin 2020 yılı için Maksimum büyüme tahmini MODEL A (%3.06) kullanılarak;

(A2) = 23 Milyon 447 Bin 862 hesaplanmıştır.

Bu iki değer toplamı: 2020 yılı için Balkanlar ve Rumeli'den Türkiye'ye gelen Göçmenlerin sayısının Toplam Maksimum tahminini ise;

(A) +(A2) = 31 milyon 911 Bin 878 olarak hesaplanmıştır.

Bu bölümü, kısaca özetleyecek olursak;
Rumeli ve Balkanlardan Türkiye'ye (Anadolu Topraklarına) Göç eden göçmenlerin 2020 yılı için;
Toplam Minimum Göçmen Sayısı Tahmini: 27 milyon 641 bin 388 kişi,
Toplam Maksimum Göçmen Sayısı Tahmini; 31 Milyon 911 Bin 568 olarak bulunmuştur.

Tablo 5:Türkiye Nüfusu ve Nüfus Artış Oranları (%)

Yıl	Türkiye Nüfusu	Türkiye Yıllık Nüfus Artış (%)
1923	8.000.000	TÜİK Resmi Büyüme Hızları
1927	13.648.270	---
1935	16.158.018	2,29
1940	17.820.950	2,05
1945	18.790.174	1,08
1950	20.947.188	2,29
1955	24.064.763	2,97
1960	27.754.820	3,06
1965	31.391.421	2,62
1970	35.605.176	2,68
1975	40.347.719	2,66
1980	44.736.957	2,17
1985	50.664.458	2,64
1990	56.473.035	2,29
2000	67.803.927	2,00
2007	70.586.256	0,58
2008	71.517.100	1,31
2009	72.561.312	1,48
2010	73.722.988	1,6
2011	74.724.269	1,35
2012	75.627.384	1,2
2013	76.667.864	1,37
2014	77.695.904	1,34
2015	78.741.053	1,34
2016	79.814.871	1,35
2017	80.810.525	1,24
2018	82.003.882	1,47
2019	83.154.997	1,39
2020	83.614.362	0,55

Kaynak: TÜİK

Tablo: 6 MODEL A'ya Göre Türkiye'ye Gelen Göçmenlerin Yıllara göre Tahmini Nüfusları ile 2020 Yılına İlişkin Toplam Göçmen Nüfus Tahmini (ÖZET TABLO)

Yıl	Türkiye Nüfusu	Türkiye Yıllık Nüfus Artış (%)	Yugoslavya ve Makedonya'dan Göçen Nüfus	Bulgaristan'dan Göçen Nüfus	Romanya'dan Göçen Nüfus	Yunanistan'dan Göçen Nüfus	Toplam Göçmen Nüfus
1923	8.000.000		11.130	10.000	10.000	60.000	91.130
1927	13.648.270	3,06	59.162	53.155	57.195	494.664	664.176
1935	16.158.018	2,29	133.358	154.731	76.801	613.521	978.411
1940	17.820.950	2,05	147.659	244.926	151.835	691.847	1.236.267
1945	18.790.174	1,08	155.866	267.574	160.275	761.756	1.345.471
1950	20.947.188	2,29	174.600	364.442	179.538	852.719	1.571.299
1955	24.064.763	2,97	230.457	536.940	207.897	987.034	1.962.328
1960	27.754.820	3,06	388.948	624.624	241.792	1.147.899	2.403.263
1965	31.391.421	2,62	460.250	710.869	275.178	1.306.722	2.753.019
1970	35.605.176	2,68	571.316	825.015	314.153	1.491.748	3.202.232
1975	40.347.719	2,66	656.226	973.268	358.287	1.701.338	3.689.119
1980	44.736.957	2,17	731.373	1.096.691	398.997	1.895.172	4.122.233
1985	50.664.458	2,64	835.033	1.249.907	454.740	2.159.363	4.699.043
1990	56.473.035	2,29	937.342	1.683.615	509.321	2.419.034	5.549.312
2000	67.803.927	2	1.186.786	2.079.193	639.187	2.951.127	6.856.293
2007	70.586.256	0,58	1.236.350	2.166.028	665.882	3.076.902	7.145.162
2008	71.517.100	1,31	1.252.654	2.194.592	674.663	3.116.150	7.238.059
2009	72.561.312	1,48	1.270.944	2.226.635	684.514	3.161.390	7.343.483
2010	73.722.988	1,6	1.291.291	2.262.282	695.473	3.211.743	7.460.789
2011	74.724.269	1,35	1.308.829	2.293.008	704.918	3.255.819	7.562.574
2012	75.627.384	1,2	1.324.648	2.320.721	713.438	3.295.453	7.654.260
2013	76.667.864	1,37	1.342.872	2.352.649	723.253	3.340.469	7.759.243
2014	77.695.904	1,34	1.360.879	2.384.196	732.951	3.385.330	7.863.356
2015	78.741.053	1,34	1.379.185	2.416.268	742.811	3.430.860	7.969.124
2016	79.814.871	1,35	1.397.993	2.449.219	752.941	3.477.611	8.077.764
2017	80.810.525	1,24	1.415.433	2.479.772	762.334	3.521.229	8.178.768
2018	82.003.882	1,47	1.436.335	2.516.392	773.591	3.572.755	8.299.073
2019	83.154.997	1,39	1.456.497	2.551.715	784.450	3.623.060	8.415.722
2020	83.614.362	0,55	1.464.543	2.565.811	788.784	3.644.878	8.464.016

MODEL A : Sonuçları
 (%3.06 ile)

Göç Gelen Ülke	Nüfus (2020)	Türkiye Nüfusu İçindeki Pay(%)
Yugoslavya	1.464.543	1,75
Bulgaristan	2.565.811	3,07
Romanya	788.784	0,94
Yunanistan	3.644.878	4,36
Toplam	8.464.016	10,12
Türkiye Nüfusu (2020) *	83.614.362	-

*TUIK

SONUÇ :

Araştırmamızda, uzun ve karışık gibi algılanabilecek aşamaları ve vardığımız sonuçları özetlersek; Rumeli ve Balkanlardan Türkiye'ye (Anadolu'ya) gelen Göçmenlerin 2020 yılı için Ulaşabileceği Toplam Nüfus sayısı; Maksimum yaklaşık - 32 MİLYON, MİNİMUM yaklaşık - 27Milyon 650 bindir.

Kısaca;

↳ Rumeli'den Anadolu'ya Göçlerin Demografik Analizlerinde ilk yaptığımız; 1923 Cumhuriyet döneminde Anadolu'ya yapılan göçlerin 1920 yılı için "Yıllar Bazında" büyüme tahminleridir.

Bakınız : (Link: 1)

↳ İkinci olarak, 1923 öncesi (Osmanlı Döneminde) Anadolu topraklarına olan (bulabildiğimiz kadar) göçlerin göçmen sayılarının 1923'e kadar olan büyüme tahminleridir. Bakınız : (Link: 2)

↳ Üçüncü adımda ise, 1923 öncesi göçmen sayıları için, Model A(2) kullanılarak 2020 yılı için Kümülatif Büyüme tahminlerinin hesaplanmasıdır.

↳ Son adımda da 1923 öncesi ve 1923 sonrası bulunan tahmin değerlerinin toplanması ile Rumeli ve Balkanlar'dan Anadolu'ya Göçmen olarak gelenlerin Toplam olarak ulaşacağı Maksimum ve Minimum sayılarının bulunmasıdır.

Göçmen sayılarının ve yıllarının doğrulukla bulunmaması, istatistiki sayı dizilerinin düzenlenmesi, tespiti ve Göçmen sayıları konusunda çelişkili bilgilerin olması bizi kısıtlamıştır.

Modelimiz Matematiksel ve İstatistiksel olarak basit ve sadece iki değişkenli bir büyüme modelidir.

Birinci değişkenimiz, "Nüfusun Yıllar Bazında Büyüme Hızlarıdır " ; bu veriler de TÜİK'ten alınmış Resmi verilerdir.

İkinci değişkenimiz ise; Yıl bazında (tespit edebildiğimiz, bulabildiğimiz) göçmen sayılarından oluşan istatistik sayı dizileridir.

Bilimsel Model Çalışmalarında bazen araştırmacılar bazı kabuller yapmak zorunda kalırlar.

Biz de Modelimizde kullandığımız verilerin düzenlenmesinde ve büyüme hızlarının bilinmediği (TÜİK tarafından verilmediği) Göçmenlerin göç işlemini tamamladığı yılların tespit edilemediği gibi bazı durumlar için mutlaka nedenini de açıklayarak bazı kabuller yaptık. Bu bilimsel Model kullanmanın doğal sonucudur. Her İstatistik araştırmasında olduğu gibi, çıktıkların (çeşitli nedenler oluşan) hata payları da vardır. Bizim çalışmamızda modelden kaynaklanan hata payı oldukça küçüktür (% 01). Bu da sayıların altı basamaktan sonrasının yuvarlanmasından oluşan hata payıdır. Hata varsa; verilerin net olarak kaynaklarda bulunmaması ya da net olarak tespit edilememesinden oluşmuştur. Bunu da ölçümlemek, ya da kestirmek bu çalışmamızda mümkün olmamıştır. Çalıştığımız tarihsel dönemler, göçlerin olağan üstü ko-

şulları, savaşlar, sürgünler, kıyımlar ve ölümlerin yoğun olduğu dönemlerdir. Göçmen kayıtlarının zorlukla tutulabildiği ya da tutulmuş kayıtlara günümüzde ulaşılamadığı dönemlerdir. Savaşlar sonunda kurulan yeni devletlerin kendi çıkarları için giden göçmen sayılarının çok abartıldığı ya da göçmenlerin yollarda yok olduğu dönemlerdedir.

Bütün bu zorluklar karşısında yaptığımız çalışmanın Bilim Merakı ile yapıldığını bilmenizi isterim. Yeni kayıtlar buldukça araştırmacıların gerçeğe daha yakın sonuçlara ulaşabileceğine inanıyorum. Bu çalışma RUBASAM'ın talebi doğrultusunda yapılmıştır.

23 Nisan 2022

Prof. Dr. Necdet TEKİN

RUBASAM Yön.Krl.Üyesi

(E.Milli Eğitim Bakanı)

Yararlanılan Kaynaklar:

- (1) Arı, İnan "Mustafa Kemal Atatürk'ün Eskişehir-İzmit Konuşmaları TTK, Ankara 1996 ,s.54
- (2) Mutlu, Cengiz "Milli Mücadelede Azalan Nüfus ve İzdivaç Meselesi". Atatürk Araştırma Dergisi, Yıl2013, cilt 29, sayı 85, s:169-206
- (3) Geray, Cevad "Türk İktisadi Gelişme Projesi, Türkiye'den ve Türkiye'ye Göçler ve Göçmenlerin İskanı", 1923-1963, SBF Maliye Enstitüsü, Ankara, 1962
- (4) Ağanoğlu, Yıldırım "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanlar'ın Makûs Talihi GÖÇ ", Kum saati yayınları, 2001, İstanbul.
- (5) Sarıay, Yusuf "Cumhuriyet Döneminde Balkan Ülkelerinden Ankara'ya Yapılan Göçler, 2011, cilt 27. sayı 80 sh: 351-388 (Dergipark) Makale,
- (6) İçduygu, Ahmet, Erder Sema, Gençkaya Ö.Faruk " Türkiye'nin Uluslararası GÖÇ politikaları, 1923-2023, Ulus -Devlet Oluşumundan Ulus Ötesi Dönüşümlere " MiRe Koç proje raporu 1/ 2o14, Tübitak Eylül 2009.
- (7) Yücelden, Şerafeddin "Yugoslavya Türkleri", Türk Dünyası El Kitabı, Ankara, 1976,
- (8) Yücelden, Şerfeddin " Yugoslavya'dan Sessiz Türk Göçü", Türk Dünyası Dergisi Sayı 11, 1968, İstanbul
- (9) Çolak, Filiz " Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göç hareketi 1950-51" Tarih okulu, sayı xiv.
- (10) M.Murat Erdoğan ve Ayhan Kaya." Türkiye'nin Göç Tarihi, 14.Yüz Yıldan 21.Yüz Yıla Göçler", İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Göç Çalışmaları, 1. Baskı, İstanbul, Haziran, 2015.
- (11) Baklacioğlu, N.Özgür " Yugoslavya'dan Türkiye'ye göçlerde Sayılar, Koşullar ve Tartışmalar, Sayfa :193-215 Macar, Elçin " Yunanistan'dan Anadolu'ya Göç : Nüfus Mübadelesi, sayfa: 173-185
- (12) Kirişçi, Kemal. Karaca , Sema" Hoş Görü ve Çelişkiler: 1989 ve 2011 'de Türkiye'ye yönelen kitlesel Mülteci Akınları, sayfa:299-301
- (13) Uzuner, Şebnem, "1923-1945 Yılları Arasında Gerçekleşen Göçler "Bingöl Araştırmaları Dergisi, Makale. (12) Duman, Önder. "Atatürk Döneminde Ro-

manya'dan Türk Göçleri (1923-1938)", Bilig, S. 45, (15) Doğanay. Filiz." Türkiye'ye Göçmen olarak Gelenlerin Yerleşimi, DPT,1999, Ankara.
(16) Dural ,A,Baran . Eseler, Bahriye. " İmparatorluktan Ulus –Devlete Rumeli'de yaşanan Türk Göçleri ve Muhacirlik Sorunu ",Editörler; Gürsoy Akça, İkbal Vurucu, Eğitim Yayınları, Aralık 2016. (PDF).

EK KAYNAKLAR (Özellikle 1923 Öncesi Göçler için)

- (1) KARPAT, K., Osmanlı Nüfusu (1830-1914), çev. Bahar Tırnakçı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, (2003).
(2) ÖZBAY, F. ve YÜCEL B., Türkiye'de Göç Hareketleri, Devlet Politikaları ve Demografik Yapı, dergisi. ÖZBAY F. ve diğerleri, Nüfus, Kalkınma, Göç, Eğitim, Demokrasi ve Yaşam Kalitesi. Hacettepe Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara, (2001), 1-68.
(3) TEKELİ, İ. Osmanlı İmparatorluğu'ndan Günümüzün Nüfusun Zorunlu Yer Değiştirmesi ve İskân Sorunu, Tarih Vakfı Yurt Yayınları İlhan Tekeli Toplu Eserleri -3, İstanbul, (2002), 141-170.
(4) Aktaran: İçduygu, Ahmet. Erder, Sema. Gençdayı, Faruk. "Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, Ulus devlet Oluşumundan Ulus Ötesi Dönüşümlere" (Sh:92,93 Tablo:3-1) ,Tübitak Proje Eylül 2009 /MiRe Koç yayını, 1/2014
(5) H,Vehbi, İmamoğlu"93 Harbinden Sonra Balkanlardan Anadolu'ya Göçler", Geçmişten Günümüze GÖÇ bildiri Kitabı ,Sh:148 Tablo I-II' den ayrıştırma, sh:148,149, (325.067).
(6) N,Özgür, Baklacioğlu "Yugoslavya'dan Türkiye'ye Göçlerde ,Sayılar,Koşullar ve Tartışmalar" Türkiye'nin Göç Tarihi,Makale, sh:192. İnstituti i Historise i Kosoves, 1924;S:42, aktaran, N.Ö.Baklacioğlu, "Türkiyenin Göç Tarihi , makaleler , Tablo:1, sh:198.
(7) Osmanlı Muhacirin Komisyonu kayıtlarına göre ise, göçlerin en yoğun olduğu 1919 ile 1926 yılları arasında Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı'ndan 131 000 muhacir geldi) Aktaran Eren, H.1993:298, Aktaran, Baklacioğlu,age,Tablo :1,sayfa:193-194
(8) DEMİRTAŞ, Mehmet, 93 Harbi Sonrası Doğu Anadolu Nüfus Hareketleri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van 1996.
(9) Yapıcı, Hakkı , "93 Harbi Sonrasında Yaşanan Göçler ve Neticeleri" Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi. I, (2012): 181-189
(10) Emgili, F, "Yeniden Kurulan Hayatlar: Boşnakların Türkiye'ye Göçleri (1878-1934)", Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2012, s. 128-130.
(11) Emgili, F "Bosna-Hersek'ten Türkiye'ye Göç,1878-1934, Doktora Tezi Ankara Üniversitesi, 2001
(12) Çavuşoğlu.Halim, "Yugoslavya-Makedonya" Topraklarından Türkiye'ye Göçler ve Nedenleri *bilgi, Bahar / 2007, sayı 41 ve 1876 -1878 arasında 845.861 kişi Anadolu'ya göç,sh:127
(13) HALAÇOĞLU, Ahmet, (1994), Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912-1913), Ankara: TTK Yayınları, TTK Basımı.

MAMUŞA BELDESİ

EROL MORİNA

Mamuşa Beldesi bereketli toprağıyla salmış nam İnsanları cana yakındır, dindardır, dindar.
Benim doğduğum beldem Mamuşa

Kosova'nın tek Türk Belediyesidir.
Gençleri Sevdalıdır, sevdalı
Benim doğduğum beldem Mamuşa

Değişmiş tüm adetlerin
Düğünlerin taşınmış salonlara;
Damatlar halaydan dönmüş, talavaya
Benim doğduğum beldem Mamuşa
Gelinin, İlk isteği lüks bir araba
Düğününde salonda olsun ister vallah
Benim doğduğum beldem Mamuşa

Bin şahit lazım
Kırsal kesim demeye
Benim doğduğum beldem Mamuşa

Dağlar, bağlar, tarlalar sera olmuş,
Nerede o bereketli bağlar, lezzetli üzümler
Benim doğduğum beldem Mamuşa

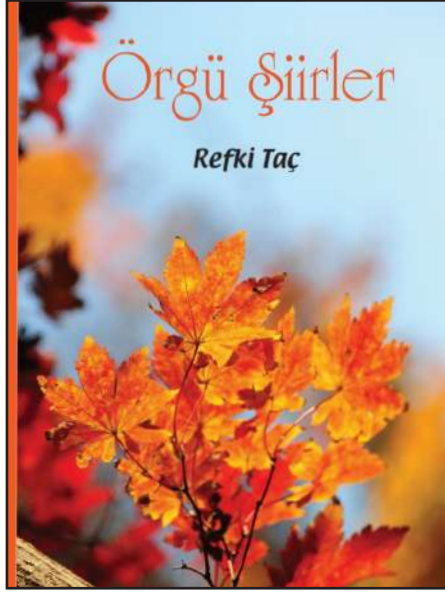
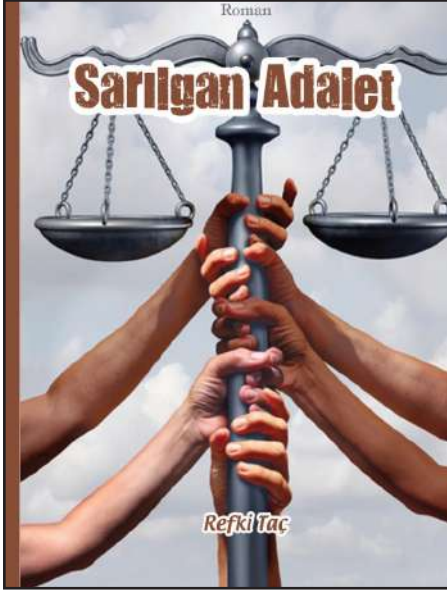
İş kalmamış nasırlı ellere
Kahveler dolmuş genç, emekliyle
Herkes koşuyor gurbet ellere
Benim doğduğum beldem Mamuşa

Yok olup gidiyor kültürümüz
Nerde o oyunlar, sohbetler o gülüşler
Odalardaki o muhabbetler nerede
Benim doğduğum beldem Mamuşa

Nerede kadar doğal güzellikler
Eski resimlerde saklı kaldı.
Mamuşa'yı anlatmalıydım size
Benim doğduğum beldem Mamuşa

REFKİ TAÇ'TAN 3 YENİ EDEBİ ESER

Mamuşalı avukat, şair, yazar Refki Taç son yıllarda dergimizin önceki sayılarında yer verdiğimiz tadımlık bölümlerden de anlaşılacağı üzere yaratıcılığına dur durak bilmeden devam ediyor. Bunun sonucu olarak şair ve yazarın kısa bir süre içerisinde Kosova ve Türkiye'de olmak üzere birbirini ardına birkaç kitabı yayınlanmış bulunuyor. Sosyoloji alanındaki çalışmalarına yer verdiği ilk eserlerinin

ardından Refki Taç'ın bu kez roman ve şiir alanındaki yaratılarını da kitap halinde okuyucuların beğenisine sunduğu görüyoruz. Bu sayımızda sizlere "Parçalanmış Bütün" /roman/, "Sarılğan Adalet" /roman/ ve "Örgü Şiirler" /Şiir/ adlı söz konusu kitaplarını elimize hala geçmedikleri için sadece kapak fotoğraflarıyla da olsa tanıtmayı uygun gördük.

Mamuşalı Şair, Yazar, Öğretmen Şükrü Mazrek'i Ölüm Yılı Dönümünde Anıyoruz

Mamuşa'da Bir Saat Kulesi Var

Tarihi bir eser Saat Kulesi
 Topluva deresinin sularına acı acı bakar
 mutluluk rüzgarları sönmese, korkuyorum
 O şarkı ki, Türkçedir.
 Kamber Bey Camii, bitişiğinde ıhlamur ağacı
 Cami bahçelerinde şadırvan çeşmeleri,
 tek bir eserimiz kalmadı
 hepsi yıkıldı, hepsi bırakıldı,
 Ama geçmiş tarih bunu duymasın.
 Gelin koşun ağalar,
 Tarihi eser Saat Kulesi'ni yaşatalım
 O yaşarsa bizde, Türkçemiz de yaşar
 Geleceğin, çocukların tebessümü kaçmaz
 çocukluğumun tebessümü kaçmış çünkü
 ben bunun acısı biliyorum.
 Mamuşa'da bir Saat Kulesi var
 Arkasından yürüyor
 Gözlerimiz gibi koruyoruz
 Utanmazsın! bayram yapılısın
 Bayramımız mübarek olsun
 Mamuşa'da bir Saat Kulesi var
 Ömrü uzun olsun.

1955- 15 Ocak 2015

İbrahim Arslan
 Priştine-Kosova

ESKİ BAHARI YAŞAYABİLMEK

Eski baharı,
 yeniden,
 yeşili, her şeyiyle
 yeniden yaşamak.
 Aynı o bakışta,
 o h...

UMUT YEMYEŞİL

Güzel,
 Gülen,
 Bütün renkleriyle dost,
 Dünya özlemi bitmiyor,
 Umudun yem yeşil...
 Bu da yetiyor.

(23.10.2021, Priştine)

Mamuşa "Anadolu" İlkokulu Öğrencilerinin 24 Kasım Öğretmenler Günü'ne adadıkları şiirleri

Öğretmenim

Sensin bana öğreten
Sensin bana bildiren
Ahlakımı geliştiren
Benim değerli öğretmenim.

Sen benim anam
Sen benim babam
Anlatırsın neler neler
Benim iyi öğretmenim.

Yetiştirdin hepimizi
Geliştirdin herkesi
Sevgiyi öğreten
Benim öğretmenim.

Tatlı tatlı sözlerinle
Altın gibi kalbinle
Okumayı öğrettin
Benim öğretmenim.

Muradiye Taç, IX-3 sınıf

Öğretmen Olmak İstiyorum

Sevgi dolu o gözlerin
Her gün okuma sevinci veriyor
Her gün bir ışık doğuyor içimize
Bana öğretmen olacaksın diyor.

Nasıl bir duygudur öğretmen olmak
He merak etmişimdir bunu hep
İçimde kelebekler uçuşurlar
Öğretmen kelimesini işitince ben.

Ben öğretmen olmak istiyorum
İlkin okuyup çalışkan öğrenci
Sonra ben de sizler gibi hep
Işık saçan bir öğretmen olacağım.

Çalışın der, destek verir bize
Hep ümit verir öğrencilerine
Bizler de büyüdüğümüzde
Öğretmen olup bilgi vereceğiz öğrenciye.

Elif Mazrek, VI-3 sınıf

Öğretmenim

Parlayan o güzel gözleri
Neşe dolduruyor içimizi
Nasihat verir bize hep
Senin o bilge kişiliğin.

Hep derdin ki bana
Sabırlı ol, saygılı ol
Saygıyı ve sabretmeyi
Sen öğrettin öğretmenim.

Seni görünce güven gelir içime
Bilgi veriyorsun sen bizlere
Bilgilerle ufumuz açılıyor
Benim güzel sözlü öğretmenim.

İsra Bütüç, VI-3 sınıf

Öğretmenin

Sevgi doludur hep için
Hep güler aydın gözlerin
Bize güzel dersler söyledin
Benim vefakar öğretmenim.

Terbiyeyi bize sen öğrettin
Her dersinde sevgiyi bellettin
Bize değerli bilgiler verdin
Bnim iyi kalpli öğretmenim.

Bu öğretmenler gününde
Mutluluklar dileriz sizlere
Gülüşünde çiçekler açsın
Benim iyi kalpli öğretmenim.

Elif Morina, VI-3 sınıf

Öğretmenler Günü

Geldi işte
Herkesin beklediği
O gün geldi
24 Kasım Öğretmenler Günü.

Bütün öğretmenlerin
Yüzleri tebessüm dolu
Bizlere hep öğrettiler
Doğru, bilgi dolu yolu.

Her sınıfın
Heyecanı ayrı
Her sınıfın
İçerisi süslemeli.

Bütün öğretmenlere
24 Kasım günü biz
Şiirler okur
Türküler söyleriz.

Zeynep Taçi, IX-3 sınıf

Sensin Öğretmenim

Senin şefkatin
Senin güler yüzün
Senin bilgin
Kimsede yok öğretmenim

Sensin öğreten
Sensin anlatan
Sensin çiçek gibi açan
Sensin öğretmenim.

Sensin bilgi kaynağı
Sensin yanımda duran
Sensin anam babam
Sensin sevgili öğretmenim.

Büşra Mazrek, VI-3 sınıf

Öğretmenim

Hakkını nasıl öderim
Benim güzel öğretmenim
Sevgi, saygı ve doğruyu
Hepsini bana öğrettin.

Güler yüzlü olmayı
Bana kalem tutmayı
Hem okuma yazmayı
Hepsini bana öğrettin.

Bana bilgiyi veren
İyi şeyleri öğreten
Mutluluğu aşıl原因an
Benim canım öğretmenim.

Fatime Taçi, IX-3 sınıf

Öğretmenim

Seni annem babam bildim
Onlar beni büyüttü
Sen bana bilgi verdin
Benim vefakar öğretmenim.

Ben kalemi tutamazken
Yazıp okuma öğrettin
Bana kitap getirip verdin
Benim canım öğretmenim.

Bize sevip saymayı,
İyi insan olmayı,
Dünyayı güzelleştirmeyi
Öğrettin güzel öğretmenim.

Asmin Morina, IX-3 sınıf

Öğretmenim

Neşe doludur kalbin
Işıklar hep gözlerin
Güneş gibi ısıtırsın
Huzur verir her kelimen.

Okumayı yazmayı
Sayende öğrendik
Sadece öğretmen değil
Bize ana baba da oldun.

Adını duyunca bile
Sevgi dolar içime
İyide kötüde insan olmayı,
Bize öğrettin öğretmenim.

Dilara Mazrek, VI-3 sınıf

Sensin Benim Öğretmenim

Kalemi tutmayı, okuma yazmayı
Bunları ben hiç bilemezdim
Bilgi yuvanda gelip öğrendim
Sensin benim öğretmenim.

Zil çalınca sınıf ders oldu
Her yerimiz bilgi doldu
Tüm çocuklar arkadaş oldu
Sensin benim öğretmenim.

Öğretmenlerin hepsi güzel
Bizlere faydalı bilgi verip
Çalışınca iyi notlar attılar
Sensin benim öğretmenim.

Kahraman Bütüçi, VIII-1 sınıf

Sevgili Öğretmenim

Sevgili öğretmenim
Bize okuma yazmayı,
insanı sevip saymayı
öğrettiğin için
Ben seni çok severim.

Sensin bize bilgi veren,
Sensin dünyayı öğreten,
Hayatta başarılı kılan
Yolumuzu aydınlatan
Benim canım öğretmenim.

Melis Mazrek, VI-1 sınıf

“EN BÜYÜK HAYALIM BAYAN MİLLİ TAKIMI'NDA YER ALMAK”

Değerli okurlar bu sayımıza size yıllar önce Mamuşa'dan Türkiye'ye göç edip Bursa'ya yerleşen Elez-Ayşen çiftinin kızları olarak genç yaşta basketbolda elde ettiği parlak başarılarla adından söz ettiren Eslem Güler'i tanıtıyoruz

-Sayın Eslem Güler bize kısa yaşam öykünüzü anlatır mısınız?

-Tabii, memnuniyetle. Eslem Güler. 17 yaşındayım. Ben Bursa'da doğdum. Ama aynı zamanda bir Mamuşalıyım. Ve birkaç yıldan bu yana da basketbolla iç içeyim. Basketbola başlamama daha ilkokuldayken sınıfımızda dağıtılan bir afiş neden oldu. İlk temel bilgileri 7 yaşından 9 yaşına adar devam ettiğim Oksijen Spor adlı bir kulüpteki spor okulunda aldım. Bu sırada kızları çalıştıran Hicran Aras adlı bayan antrenöre yönlendirildim. Bu, kariyerimde bir dönüm noktası oldu. 13 yaşına kadar bana çok büyük emekleri geçen Hicran adındaki antrenörümün denetiminde çalışmalarına devam ettim. Bu arada katıldığım millî takım taramalarında Mersin-Çukurova Basketbol Takımı Antrenörü Halil Demirbilek tarafından fark edilince bu takıma transfer edildim. 4 yıldan beri de bu takımda oynamaktayım.

-Sizde basketbola olan hu sevginin nasıl başladığını öğrenebilir miyiz?

-Ben aslında sporcu bir aileden gelmekteyim. Amcam Fahri Güler

E.Güler maç esnasında

debasketbol antrenörü olduğu için benden önce basketbola başlayan Ağabeyimle birlikteyedim yerindeyse daha bebekliğimden bu yana sahalarda büyüdüğümüzü söyleyebilirim. Küçükken pek arkadaşım da bulunmadığı için benim en yakın arkadaşım hep basketbol oldu. Basketbolsuz bir hayat düşünemiyorum. Bu spora karşı sevgim o kadar özel ve büyük ki, bu bir oyun olsa bile ona hayatımı adanmak çok güzel bir şey.

-Bildüğümüz kadarıyla Mersin-Çukurova Bayan basketbol Takımı'nda oynuyor ve bu arada Türkiye Bayanlar Genç Basketbol Takımları bünyesinde başarıyla top koşturuyorsunuz. Genç bir sporcu olarak ulaştığınız bu başarı hakkında bilgi verir misiniz?

-Doğrudur. Mersin-Çukurova Basketbol Takımı'nda oynamaktayım. Avrupa'nın en iyi kulüplerinden birinin altyapısında oynadığım için çok şanslıyım. Burada kendimi bulduğumu, kaderimin değiştiğini söyleyebilirim. 4 yıl önce buraya ilk geldiğimde çok zayıf, güçsüz ve teknik olarak yetersizdim. Zaman içerisinde başarılar yakalamaya başladım. Antrenörüm Halil Demirbilek bu konuda bana çok yardımcı oldu ve olmaya da devam ediyor. Kendisine bu fırsatla teşekkürlerimi belirtmek isterim.

Söylediğiniz gibi, aynı zamanda bayan millî takımlar bünyesinde detop koşturuyorum. Bu yıl bayan baketbol millî takımlar bünyesindeki 18 Kızlar A Division'da mücadele ettim. Takımımız bu yaz Avrupa 5'incisi oldu. Ay yıldızlı formayı taşıdığım için çok mutlu ve de

E.Güler (Soldan 1.) kendi yaşında Türkiye'nin en başarılı 5 oyuncusu arasında

gururluyum. Bu konuda gece-gündüz çalışmamın yanında çok şanslı olduğuma da inanıyorum.

-Çıkardığınız başarılı oyun nedeniyle ödüller de kazanmış olmalısınız. Okurlarımızı bu konuda bilgilendirir misiniz?

-İlk ödülümü, 2022 yazı katıldığımız Türkiye finallerinde Türkiye şampiyonu olarak altın madalya kazandık. Bu arada kendi yaş grubumda Türkiye'deki en iyi beş oyuncudan biri seçilerek turnuvada dağıtılan en iyi beş ödülünden birine de layık buldum. Geçen yaz döneminde ise bir yaş büyüklerimizin katıldığı Türkiye finallerinde yine en iyi beş arasına girerek gümüş madalya ile ödüllendirildim.

-Hemşerimiz olarak sizinle gurur duyuyoruz. Ebeveynlerinizin doğum yeri olan Mamuşa'ya hiç geldiniz mi? Burasıyla ilgili izlenimleriniz nelerdir?

-Geldim tabii ki... Daha bebekliğimden bu yana anne ve babamla birlikte gidip gidiyoruz. Fakat son altı yıldır çalışmalarımın yoğunluğu yüzünden gitme şansım olmadı. Neredeyse akrabalarımın tamamı Mamuşa'da. Onları çok özliyorum. Umarım bu yaz gitme şansım bulurum. Mamuşa'yı çok seviyor ve özliyorum. Düğünlerine, gelenek ve göreneklerine hayranım.

-Başarıyla sürdürdüğünüz kariyerinizde hayal ettiğiniz yeri öğrenebilir miyiz?

-İlk başta en büyük hayallerimden biri Türk bayan basketbolu adına ses getiren bir oyuncu olmak. Yurt dışında, özellikle Avrupa takımlarından birinde oynamayı da çok istiyorum. Hedefim bu ve tüm çalışmalarım bu yönde. Avrupa'da bir süre oynadıktan sonra Amerika'ya gitmeyi düşünüyorum. Bu çok zor, imkansız gibi görünse de çok çalışsan, azimli ve kararlı biri olarak bana şimdiye kadar her konuda desteklerini esirgemeyen ebeveynlerimin destekleriyle sonunda bu hedefime ulaşacağıma inanıyorum. Bu arada sonsuz destekleri için ebeveynlerime minnettar olduğumu da belirtmek isterim.

-Verdiğiniz bilgiler için teşekkür eder, başarılarınızın daim olmasını, hayallerinizin gerçeğe dönüşmesini dileriz.

-Ben de her zaman özlem duyduğum bir diyarda çıkardığınız Mamuşa Dergisi'ne teşekkür eder, oradaki tüm hemşerilerime saygı ve sevgilerimi sunarım.

“Mamuşa” Dergisi

E.Güler maçını izlemeye gelen anne ve babasıyla birlikte